

T.C.

NEVŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**OSMANLIDAN CUMHURİYET'E GEÇİŞ SÜRECİNDE BİR
MÜTEFEKKİR OLARAK NECİP ASIM:**

HAYATI VE ESERLERİ

Hazırlayan

Erciment SARIAY

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Adnan GÜL

Tarih Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Eylül 2012

NEVŞEHİR

T.C.

NEVŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**OSMANLIDAN CUMHURİYET'E GEÇİŞ SÜRECİNDE BİR
MÜTEFEKKİR OLARAK NECİP ASIM:**

HAYATI VE ESERLERİ

Hazırlayan

Erciment SARIAY

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Adnan GÜL

Tarih Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Eylül 2012

NEVŞEHİR

KABUL VE ONAY

Yrd. Doç. Dr. Adnan GÜL danışmanlığında Erciment SARIAY tarafından hazırlanan “Osmanlıdan Cumhuriyet’e Geçiş Sürecinde Bir Mütefekkir Olarak Necip Asım: Hayatı ve Eserleri” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

.../09/2012

JÜRİ:

Danışman Jüri : Yrd. Doç. Dr. Adnan Gül
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Emin Özdemir
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Ömer Bayram

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 19.09.2012 tarih ve 2012/246... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...19.../09.../2012..

ÖNSÖZ

XIX. yüzyılın sonları ve XX. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti siyasi, ekonomik, askeri ve kültürel yönlerden birçok sorunla karşı karşıya kalmıştır. Osmanlı devlet adamları ve aydınları bu sorunları çözebilmek ve devletin birlik ve bütünlüğünü sağlayabilmek amacıyla birbirinden farklı siyasi düşünce sistemlerini dile getirmişlerdir. Bu düşünce sistemlerinin önde gelenleri, *Osmanlıcılık*, *İslamcılık*, *Batıcılık* ve *Türkçülüktür*. Devletin içinde bulunduğu şartlara göre, bu düşüncelerden herhangi biri diğerlerinin önüne geçmiştir.

Osmanlı Devleti'nin çözülme sürecinde *Türk Milliyetçiliği* diğer akımların önüne geçerek bir kurtuluş çaresi olarak görülmeye başlanmıştır. Öncelikle kültürel anlamda gelişen *Türk Milliyetçiliği* giderek siyasi bir nitelik kazanmıştır. Çalışmaya konu olan Necib Âsım (Yazıksız), *Türk Milliyetçiliğinin* kültürel temellerinin atılmasında büyük çaba gösteren ilim adamlarındandır. O, Türklük bilincinin yerleşmesi amacıyla Türk tarihi, Türk dili ve Türk kültürüne yönelik önemli eserler vermiştir. Necib Âsım'a ait olan bu eserler günümüz Türk kültürü çalışmalarına kaynaklık edecek derecede önem arz etmektedir. Buna rağmen günümüze kadar Necib Âsım hakkında derli toplu bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışma, Türk kültür hayatında önemli bir sima olan bu ilim adamımızın hayatını ve çalışmalarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Necib Âsım hakkındaki bu biyografik çalışma, onun eserlerini ve makalelerinin genel bir değerlendirmesini vermesinin yanı sıra aynı zamanda alanında bibliyografik bir çalışma olarak görülebilir.

Necib Âsım'ın yaşadığı dönemdeki Türkçü aydınlar hakkında birçok çalışma yapılmış olmasına rağmen Necib Âsım'la ilgili birkaç makale dışında bir çalışma yapılmamış olması bizim bu çalışmaya yönelmemizdeki en önemli etkendir.

Bu çalışmada büyük bir sabır göstererek bana yol gösteren ve bu konuyu tez konusu olarak bana öneren hocam Yrd. Doç. Dr. Adnan Gül'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışmalarım sırasında büyük bir sabırla bana destek veren uzman Fatma Gültekin'e de teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Türk Milliyetçiliği fikrinin önderlerinden Necib Âsım (Yazıksız), Meşrutiyet dönemi Türk kültür yaşamının etkili fikir adamlarından biri olmasının yanı sıra, Cumhuriyet'in kuruluş sürecinde de büyük payı olan değerli aydınlarımızdandır.

Özellikle Türk dili ve Türk tarihi alanında yürüttüğü çalışmalarıyla, Türk kültür hayatında seçkin bir yere sahip olmuştur. Necib Âsım, Osmanlı'nın son dönemleri ile Cumhuriyet'in ilk yıllarında yaşamış önemli fikir ve ideal adamıdır. Buna rağmen hakkında derinliğine bir çalışma yapılamamıştır. Aynı dönemde yaşamış fikir adamları daha çok tanınmalarına rağmen Necib Âsım o kadar ilgi görmemiştir. Fakat şu bir gerçektir ki, Necib Âsım fikirleriyle, eserleriyle ve yazılarıyla Türk kültürüne büyük bir katkı sağlamıştır. Çalışmamızda iki önemli döneme şahitlik etmiş, bir Türk fikir adamının hayatı ve eserleri ortaya konulacaktır. Necib Âsım'ın Türk diline katkısıyla ilgili çalışmalar yapılmış olmasına rağmen, O'nun tarih anlayışına ve düşünce dünyasına yönelik çalışmalar oldukça sınırlıdır. Çalışmamızda bu hususlara önem verilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Necib Âsım, Türk tarihi, Türk dili, Türk Kültürü, Türkçülük.*

ABSTRACT

Necib Âsım (Yazıksız), one of the leaders of Turkish Nationalism, is one of the dignified intellectuals who made considerable contributions during the establishment of Turkish Republic as well as being one of the most influential intellectual on Turkish culture during the period of Constitutional Monarchy.

With his studies on Turkish language and Turkish history, he took a prominent place in Turkish cultural life. Necib Âsım is a man of intellectualism and idealism who lived during the ending period of Ottoman Empire to the beginning period of Turkish Republic. However, there isn't any in-depth study about him. Even if our some other intellectuals are known better than him during the same period, he didn't take much interest at that scale. Nevertheless, Necib Âsım has a considerable contribution to Turkish culture with his ideas, works and writings. In this study, the life and works of an intellectual will be put forward. Even if there are some researches about his contributions on Turkish language, the number of researches about his contributions to history is very limited. In this study, these points will be emphasized.

Key Words: *Necib Âsım, Turkish History, Turkish Language, Turkish Culture, Turkish Nationalism.*

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	vii
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM:TÜRKÇÜLÜK FİKRİNİN TARİHİ GELİŞİMİ	3
II. BÖLÜM:NECİB ÂSİM'İN HAYATI	9
2.1. AİLESİ, ÇOCUKLUĞU VE EĞİTİMİ.....	9
2.2. MESLEK HAYATI.....	9
III. BÖLÜM:NECİB ÂSİM'İN ESERLERİ	17
3.1. TARİH ALANINDAKİ ESERLERİ	17
3.1.1. TARİH ALANINDAKİ KİTAPLARI.....	17
3.1.1.1. Türk Tarihi	17
3.1.1.2. Osmanlı Tarihi.....	19
3.1.1.3. Celalüttin Harezemşah.....	24
3.1.1.4. Sitler (İskitler).....	25
3.1.1.5. Göksancak	25
3.1.1.6. Osmanlı Tarihi Nüvisleri Ve Müverrihleri	25
3.1.1.7. Türk Tarihi Umumiyesi	25
3.1.2. TARİH ALANINDAKİ MAKALELERİ.....	26
3.1.2.1. İkdam Gazetesindeki Makaleleri	26
3.1.2.2. Türk Yurdu Dergisindeki Makaleleri.....	26
3.1.2.3. Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuasındaki Makaleleri.....	29
3.1.2.4. Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuasındaki Makaleleri	32
3.2. DİL ALANINDAKİ ESERLERİ	32
3.2.1. DİL ALANINDAKİ KİTAPLARI.....	32
3.2.1.1. Millî Aruz	33
3.2.1.2. Yeni Tertipde Muhtasar Osmanlı Sarfı.....	34
3.2.1.3. Ural ve Altay Lisanları.....	34

3.2.1.4. Hibetü'l-Hakayık.....	35
3.2.1.5. Lugat-i İlmiye ve Fenniye	36
3.2.1.6. Pek Eski Türk Yazısı.....	36
3.2.1.7. Osmanlı Sarfı (Yeni Usul Osmanlı Sarfı)	36
3.2.1.8. Divan-ı Lügati't Türk'ten Mehuz Eski Savlar	36
3.2.1.9. Mükemmel Sarf ve Nahv-i Osmanî.....	37
3.2.1.10. Orhun Abideleri.....	37
3.2.2. DİL ALANINDAKİ MAKALELERİ.....	39
3.2.2.1. Maarif Mecmuasındaki Makaleleri	39
3.2.2.2. Malumat Mecmuasındaki Makaleleri.....	39
3.2.2.3. İkdam Gazetesindeki Makaleleri	40
3.2.2.4. Türk Yurdu Dergisindeki Makaleleri.....	42
3.2.2.5. İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuasındaki Makaleleri	45
3.2.2.6. Diğer Dergilerdeki Makaleleri.....	47
3.3. DİĞER ESERLERİ.....	48
3.3.1. KİTAPLARI.....	48
3.3.2. MAKALELERİ.....	50
IV. BÖLÜM:TARİH, DİL VE KÜLTÜR ANLAYIŞI	52
4.1. TARİH ANLAYIŞI	52
4.1.1. TARİHÇİLİĞİ	52
4.1.2. TÜRK TARİHİ TARTIŞMALARI VE NECİB ÂSİM	60
4.2. DİL HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ.....	65
4.3. TÜRK KÜLTÜRÜ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ.....	70
V. BÖLÜM:NECİP ÂSİM'A DAİR YORUMLAR	74
SONUÇ.....	78
KAYNAKÇA	80
EKLER.....	95
EK 1: Bahai (Veled Çelebi İzbudak) Efendi'nin Malumat Mecmuasında Necib Âsım hakkında 1897'de yazdığı "Teracim-i Ahval" isimli makalesi	95
EK 2: Necib Âsım'ın Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye ile Aşiret Mektebi İlm-i Ahlak dersi muallimliklerine görevlendirilmesi.....	98
EK 3: Necib Âsım'ın Aşiret Mektebi Ulum-ı Ahlak dersi muallimliğine görevlendirilmesinin şimdilik müsaide olmadığı.....	102
EK 4: Mekteb-i Harbiye Fransızca Muallimi Binbaşı Necib Âsım Bey'in "Lektör" isimli kitabının basılmasına izin verilmesi.....	103

EK 5: Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye ve Aşiret Mektebi ahlak muallimliklerine tayin edilen Kaymakam Raşit Uşşaki ve Binbaşı Necib Âsım Beylerin maaşlarının ne şekilde ödeneceği.....	106
EK 6: Mekteb-i Harbiye Aşiret sınıfı talebelerinden Suriyeli Necib Âsım Efendi'nin kıyafetinin eskimesi üzerine yenisinin verilmesi.....	113
EK 7: Tarih-i Osmanî Encümeni azasından ve asakir-i Osmaniye kaymakamlarından Necib Âsım Bey'in taşraya gönderilmeyerek Dersaadetçe münasib bir hizmette istihdamı lüzumunu havi ayandan Vakanüvis Abdurrahman Efendi tarafından gelen tezkireye binaen iktizasının ifası.....	116
EK 8: Divan-ı Humayun kalemi memurlarından İsmail Hakkı ve Divan-ı Harb-i Örf-i azasından Necib Âsım Efendi'nin imla komisyonundaki toplantıya davet edilmeleri.....	118
EK 9: Necib Âsım Bey'in Dersaadet'te uygun bir göreve atanması hakkında.....	119
EK 10: Necib Âsım Bey'in Dersaadet'te askeri bir göreve atanmasının gerekli olduğu hususunda.....	120
EK 11: Necib Âsım Bey'e bir sene izin verilmesi hakkında.....	129
EK 12: Necib Âsım Bey'in kıtasına katılmadığı takdirde emekli edileceği.....	134
EK 13: Necib Âsım Bey'in Dersaadet'te bir memuriyetle görevlendirildiği.....	136
EK 14: Necib Âsım Bey'e "Maarif Nişanı" verilmesi... ..	139
EK 15:Necib Âsım'a ait bazı kitapların ön kapakları.....	144
EK 16: Emekli Sandığı Arşivinden Elde Edilen Belgeler	159
ÖZGEÇMİŞ.....	168

KISALTMALAR

- a.g.e. : Adı geçen eser
- a.g.m. : Adı geçen makale
- a.g.t. : Adı geçen tez
- bkz. : Bakınız
- BOA : Başbakanlık Osmanlı Arşivi
- C. : Cilt
- ev. : Çeviren
- Ed. : Editör
- Haz. : Hazırlayan
- S. : Sayı
- s. : sayfa
- yay. : Yayınları
- Yay. : Yayınevi
- t.y. : tarih yok

GİRİŞ

Bu araştırmanın amacı Türk kültürüne önemli katkılar sağlamış olan ve Türk Milliyetçiliği fikrinin öncülerinden olan Necib Âsım (Yazıksız)'ın, Türk tarihi, Türk dili ve Türk kültürüne yönelik fikirlerini ve eserlerini ortaya koymaktır.

XIX. yüzyılın sonları ile XX. yüzyılın başları, Türk fikir tarihi açısından bir laboratuvar olarak görülebilir. Bu dönemde ortaya çıkan farklı görüşler farklı fikir akımlarını (*Osmanlıcılık, İslamcılık, Batıcılık, Türkçülük*) doğurmuştur. Bu görüşler arasındaki tartışmalar, dönemin siyasi, ekonomik ve kültürel değişiminin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Türkçülük zamanla diğer fikir akımlarının önüne geçerek, sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel hayata yön veren bir konuma gelmiştir. Türkçülüğün tarihi temellerine ve bu konuda yapılan araştırmalara bakıldığında *Ziya Gökalp* ve *Yusuf Akçura* gibi fikir adamlarının görüşleri etraflıca incelenmiştir. Fakat bu kişilerden önce *Türkçülüğün* doğuşuna öncülük etmiş fikir adamlarımıza çok az yer verilmiştir. Araştırma *Ziya Gökalp* ve *Yusuf Akçura*'dan daha önce *Türkçülüğün* doğuşuna önemli katkılar sağlayan ancak üzerinde pek fazla durulmamış olan mütefekkir Necib Âsım'ın hayatını ve eserlerini ortaya çıkarmaya yöneliktir. Necib Âsım'ın çalışmaları hakkında yapılan araştırma ve incelemelere bakıldığında, bunların birkaç makale ile sınırlı kaldığı, etraflı bir çalışmanın henüz yapılmadığı görülmektedir. *David Kushner*'in "*Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu*" adlı çalışmasında Necib Âsım'ın tarih, kültür ve dil anlayışına yönelik fikirlerinin daha doyurucu bir biçimde ele alındığını da burada belirtmek gerekir. Çalışma bu konudaki eksiklikleri gidermeyi ve Necib Âsım ve eserlerine bütüncül bir yaklaşımı amaçlamaktadır. Necib Âsım hakkında yazılan makalelerde genelde onun dil alanındaki çalışmalarına yer verilmiş, tarih ve kültür alanındaki çalışmalarına ise hemen hemen hiç değinilmemiştir. Araştırmada Necib Âsım'ın dil konusundaki çalışmalarının yanı sıra tarih konusundaki çalışmaları üzerinde de ayrıntılı olarak durulmaya gayret edilmiştir.

Necib Âsım'ın hayatını ele alırken, *Bahâî (Veled Çelebi İzbudak) Efendinin* 1897'de *Malumat Mecmuası*'nda kaleme aldığı Necib Âsım ile ilgili *Teracim-i Ahvâl* isimli hacimli makalesi, ilk elden kaynak olarak yararlanılmıştır. Necib Âsım hayatıyla ilgili bir hatırat bırakmamıştır. Bu açıdan Bahâî Efendinin makalesi Necib Âsım'ın hayatına

dair oldukça önemli bir kaynak durumundadır. Bu nedenle onunla ilgili bilgiler öncelikli olarak *Bahâî Efendi*'nin makalesine dayanılarak, bunun dışında Necib Âsım'ın meslek hayatına ilişkin *Başbakanlık Osmanlı Arşivi*'nden ve *Emekli Sandığı*'ndan sağlanan kısıtlı birkaç belgeden edinilmiştir. Ayrıca çalışmayla ilgili olarak bir literatür taraması yapılmıştır.

Araştırmada Necib Âsım'ın çok sayıdaki makalesi ile kitapları karşılaştırılmış ve bunların ortak yönleri ve farklılıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Necib Âsım'ın makale ve kitaplarının büyük bir kısmı Osmanlı Türkçesiyle yazılmıştır. Bunların büyük çoğunluğuna şu ana kadar hemen hemen hiç değinilmemiştir. Çalışmada Osmanlı Türkçesiyle yazılmış olan bu makale ve kitapların büyük bir kısmı ilk elden kaynak olarak okunmuş ve değerlendirilmiştir. *İkdam Gazetesi*'ndeki makaleler konuyla ilgili bakımından gözden geçirilmiştir.

Çalışmada Necib Âsım hakkında yazılanlara da yer verilerek, önemli fikir adamlarımızın Necib Âsım hakkındaki görüşleri yansıtılmaya çalışılmıştır.

I. BÖLÜM

TÜRKÇÜLÜK FİKRİNİN TARİHİ GELİŞİMİ

Osmanlı Devleti'nin dağılmasından sonra yeni bir Türk devletinin kurulması, Orta Doğu'nun çehresini değiştiren en önemli olaylardan biridir. Teokratik ve monarşik bir devletten laik ve Millîyetçi bir cumhuriyete geçmek, şüphesiz ki dünyadaki konjonktürel durumun da doğal bir sonucu olarak görülebilir. Ancak bundan daha da önemlisi Türk toplumunun son yüzyılda geçirdiği ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal dönüşümdür. Bu dönüşüm Osmanlı Devleti'nin hemen ardından millî bir devletin kuruluşunu da sağlamıştır.

20. yüzyılın başlarında, millî bir Türk devletinin kurulacağına ilişkin pek fazla kanıt bulmak mümkün değildir. Türk ulusal bilinci, bu dönemde daha emekleme aşamasındadır. Hele devlet ve din kavramlarının birbirinden ayrı olarak düşünülmesi, söz konusu bile değildir.¹ Kültürel alanda başlayan değişim süreci giderek siyasal alanda da etkisini göstererek millî bilincin gelişmesini sağlamış, yeni Türk devletinin Türk Millîyetçiliği temelinde kurulmasında önemli bir katkı yapmıştır.² I. ve II. Meşrutiyet dönemleri, Türk fikir hayatına labaratuvarlık yapmış dönemlerdir. Bu dönemlerde ortaya çıkmış olan *Osmanlıcılık*, *İslamcılık*, *Batıcılık* ve *Türkçülük* akımları Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik ve siyasal konjonktüre göre birbirlerinin önüne geçmişler, devletin birlik ve bütünlüğünü sürdürme konusunda farklı yaklaşımlar sergilemişlerdir. Bu akımlardan biri olan *Türkçülük*, iç ve dış siyasal gelişmelere paralel olarak, öncelikle kültürel alanlarda (tarih, dil ve edebiyat) etkili olmuş, 1900'lü yılların başlarından itibaren siyasal bir boyut kazanarak, II. Meşrutiyet döneminin en etkili ideolojisi haline gelmiştir.³ *Türkçülük*, II. Abdülhamit döneminde siyaset dışı kalarak, daha çok dil, tarih ve edebiyat alanlarında yoğunlaşmıştır. Ancak içten içe devleti kurtarmanın bir gereği olarak da görülmeye başlanmıştır.

Türkçülüğün mahiyetini ve gelişmesini daha iyi açıklayabilmek için öncelikle XIX. yüzyılın son çeyreğinde Türkiye'de hüküm süren çeşitli fikir kaynaklarına ve bu

¹ François Georgeon; **Türk Millîyetçiliğinin Kökenleri Yusuf Akçura(1876-1935)**, (Çev.; Alev Er), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999, s.1-5.

² Selahattin Hilav; **Türkiye Tarihi 4 (Çağdaş Türkiye 1908-1980)**, Cem Yayınevi, İstanbul 1992, s.360-362.

³ Fatma Müge Göçek; *Osmanlı Devleti'nde Türk Millîyetçiliğinin Oluşumu: Sosyolojik Bir Yaklaşım, Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Millîyetçilik*, Cilt 4, İletişim Yayınları, İstanbul 2002, s.65-76.

kaynakların Türklerin zengin siyasi ve sosyal geçmişlerine saçtıkları tohumlara gözümüzü çevirmek gerekir.⁴ Avrupa’da gelişen ve XIX. yüzyılda Millîyetçi hareketlerin doğmasına yol açan millet bilinci, Avrupalılar ve Avrupaî fikirlerle temas kuran Türk aydın ve devlet adamları tarafından göz ardı edilmemiştir. Bu fikir, daha önce gördüğümüz gibi devlete, geleneksel İslamî yapısından öte yeni bir biçim vermeğe çalışan, böylelikle imparatorluk sınırları içindeki bütün etnik ve dinî gruplar arasındaki bağları sağlamlaştırmak isteyen bazı Osmanlı aydınlarının dikkatini çekmiştir. Tabii ki, burada Millîyetçiliğin esası, belli bir bölgede kurulu bir millet kavramına dayanmaktadır. Zira sözde Osmanlı toplumunun böyle bir arazide ve tek bir devlet halinde yüzyıllar boyu yaşadığını ispat etmek pek de zor bir iş değildir. Tanzimat bürokrasisi de *Osmanlılık* doktrinini Osmanlı vatanına ve Osmanlı hanedanına bağlılık temeli üzerinde kurmayı ümit etmişlerdir. Bununla beraber Avrupa Millîyetçiliğinin diğer yönleri, Türkleri değişik yollara çekmiştir. Özellikle çok uluslu imparatorluklarda, birleşmiş yahut Almanlar veya İtalyanlar gibi siyasi yönden parçalanmış ülkelerde Millîyetçilik, Millîyet kavramının temeli olarak kabul edilen belli şuurlar içindeki devletten çok insanlara önem vermiştir. Millîyetçiliğin birçok türleri olmakla birlikte belli ortak özelliklerle de tanımlanabilmiştir.⁵ Mesela, romantizmin tesirinde kalan Millîyetçilik, bir milletin varlığını devam ettirebilmesinde önemli bir yeri olan geçmiş zaferlerin hatıralarına dönmek istemiştir. Ayrıca milletle sıkı münasebeti olan dil ve kültürü, önemli bir ölçü olarak görmüş ve bunlara değer vermiştir. Bir milletin belli sınırlar içinde aynı dili konuşan ve aynı kültürü paylaşan insanlardan meydana geldiğini kabul etmiştir. Ferdîyetçiliğin üzerinde hassasiyetle durmuş, insanların kültür yönünden yaratıcı olabilmeleri için önce kendi millî varlıkları içinde yerlerini almalarını ve ancak böyle bir milletin büyük olabileceğini belirtmiştir. Gerek Osmanlı İmparatorluğu’ndaki Gayrimüslimler ve gerekse Osmanlı başkentinde himaye altında bulunan Avrupalılar aracılığıyla Türklerin yüz yüze geldiği Millîyetçilik, işte bu çeşit Millîyetçiliktir. Bu anlayış ve görüş, Batıda hüküm süren benzer fikirlerle daha da kuvvetlenmiştir.

⁴ David Kushner; **Türk Millîyetçiliğinin Doğuşu 1876-1908**, (Çev.; Şevket Serdar Türet-Rekin Ertem-Fahri Erdem), Kesit Yayınları, İstanbul 2009, s.24 . Bu konuda bkz. Bernard Lewis; **Modern Türkiyenin Doğuşu**, (Çev.;Metin Kunt), Türk Tarih Kurumu BÂsımevi, Ankara 1991, s.341-350. Yusuf Akçura; **Türk yılı 1928**, (Haz. Arslan Tekin-Ahmet Zeki İzgöer), Türk Tarih Kurumu BÂsımevi, Ankara 2009, s.303-479.

⁵ Millîyetçiliğin farklı türleri ve sınıflandırılması hakkında bkz. Ahmet Yıldız; **“Ne Mutlu Türküm Diyebilene” Türk Ulusal Kimliğinin Etno-Seküler Sınırları(1919-1938)**, İletişim Yayınları, İstanbul 2001, s.27-39.

Yeni Milliyetçi yahut ırkçı teorileri uygulamak için Türk millî benliğinin yeniden canlandırılması ve *Türk* kelimesine itibar kazandırılması gerekmiştir. Avrupalılar Türklere bu noktada da asıl ilham kaynağı olmuşlardır. Türkler, *Türk* ve *Türkiye* terimlerini kullanmazlarken Avrupalılar, Osmanlılardan ve Osmanlı İmparatorluğu'ndan bahsederlerken uzun süredir *Türkler* ve *Türkiye* kelimelerini kullanmışlardır.⁶ Aslında bu terimler sadece Türkçe konuşanları değil, imparatorluk sınırları içinde yaşayan diğer Müslümanları da içine almıştır. Dış dünya ile gelişen ilişkiler sonucu Türk devlet adamları ve aydınları bu terime âşina olmuşlardır.

Türk Milliyetçiliğine etki eden bir başka nokta da Avrupalıların Türkler hakkındaki yazıları olmuştur. Bu yazılarda Türkler hakkında belli başlı iki ayrı görüş vardır. Bunlardan birincisi, daha önceki yüzyıllarda, Türklerin Avrupa'daki fetihleri devam ettiği sıralarda bazı Avrupalıların gezi, hatıra, makale ve tarih kitaplarında Türkler için kullandıkları *ahlaksızlar*, *barbarlar* kelimelerinin ardındaki nefrettir. Bu iftira ve karalamalar, bir nefsi müdafaaya yol açmış ve Türkleri Osmanlı tarihinin müdafaasına yönelik derin araştırmalara sevk etmiştir. Diğer taraftan bazı Avrupalılar ise farklı görüşler yansıtmışlar, Türklerin faziletlerini, kültürlerinin yüceliğini övmüşler, Türklere karşı yöneltilen suçlamalara karşı koymuşlardır. Bu çeşit gözlemler ve Türkiye'yi ziyaret eden Avrupalıların yazdıkları birçok olumlu seyahatnameler ve hatıralar Türk okuyucularının millî gururunu okşamıştır. Buna benzer bir ilham kaynağı da XIX. yüzyılda Avrupa'da oryantalistlerin Asyalılara ve Asya kültürlerine karşı artan ilgileri sonucu ortaya çıkan bulgular olmuştur. XVIII. yüzyılın ortalarında Fransız *Joseph de Guignes'in Hunlar, Türkler, Moğollar ve Diğer Batı Tatarlarının Genel Tarihi*⁷ adlı kitabının yayınlanmasından sonra Türkler ve Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinden önce Asya tarihinde oynadıkları rol, gün ışığına çıkarılmıştır. 1832 yılında Londra'da *Arthur Lumley Davids'in* yazdığı *A Grammar Of the Turkish Language*⁸ (*Türk Dili Grameri*), sadece Türkçenin yayımlanan ilk sistematik grameri olması açısından değil aynı zamanda tarihi bir eser olması bakımından da önem taşımaktadır. Kitabın giriş bölümünde Türk tarihi, bugün de kullanılan Türk lehçeleri ve dilleri hakkında bir araştırma yapılmış, Osmanlı kültürü ve edebiyatına ait bir derleme konulmuş ve

⁶ Ahmet Yıldız; **a.g.e.**, s.65-66.

⁷ Joseph de Guignes; **Hunların, Türklerin, Moğolların ve Daha Sair Tatarların Tarih-i Umumisi**, 8 Cilt, (Çev.; Hüseyin Cahit Yalçın), Yeni Matbaa-Tanin Matbaası, İstanbul 1923-1925.

⁸ Arthur Lumley Davids; **A Grammar of the Turkish Language**, Booksellers to the University of London, London 1832. (206 Page)

Türklerin dünya medeniyetine katkıları saygıyla anılmıştır.⁹ *Mustafa Celâleddin Paşa*'nın hazırladığı ve 1869'da İstanbul'da yayınlanan *Eski ve Modern Türkler* adlı eseri de önemli etkilerde bulunmuştur. *M. Celaleddin Paşa*, *Davids*'in yaptığı gibi Türklerin dünya medeniyetine olan hizmetlerinden bahsetmiş, ayrıca ırk bakımından asılları üzerinde bir hayli durmuş, Türklerle Avrupalıları büyük *Touro-Aryan* ırkının üyeleri olarak görmüştür.¹⁰

Paşa, Türkler ve Avrupalılar arasında ırkî bir bağ olduğunu ispat suretiyle Balkanlardaki isyanları bertaraf etmek, Türklerin Batı kültürüne karşı duyduğu geleneksel düşmanlığı azaltmak istemiştir. Bu fikirler Paşa'nın şahsî temaslarıyla Osmanlı başkentindeki dostları arasında da yayılmıştır. Buna benzer daha kuvvetli bir etki, Türkiye ve Orta Asya'da uzun bir süre kalan, birçok Türk aydını ile temaslarda bulunan, *II. Abdülhamid*'in dostu, Macar bilim adamı *Arminius Vambéry* vasıtasıyla olmuştur. *Vambéry*, *M. Celaleddin Paşa*'nın aksine Türkler ve Moğollar arasındaki ırk ve dil bağlarına işaret etmiş, Macar bilginleri tarafından geliştirilen teorilere dayanarak *Türkler, Çinliler, Macarlar, Estonyalılar* ve diğer toplulukları *Turan* grubu altında toplamıştır. *Vambéry*, İngilizlerin hararetli bir taraftarı olarak Orta Asya'da İngiltere ve Rusya arasındaki politik çekişmeleri konu alan siyasi yazılar ve Türk dilleri ile kültürleri hakkında pek çok makale yazmıştır.

Bütün bunlarla birlikte *II. Abdülhamid* devrinin son yıllarındaki genç nesil üzerinde en büyük etki denilebilir ki *Léon Cahun* tarafından olmuştur. Fransız oryantalisti *Cahun*'un sürgünde bulunan *Jön Türklerle* yakın ilişkisi 1860'lara kadar uzanır. *Cahun* 1896 yılında Paris'te yayınladığı *Asya Tarihine Giriş*¹¹ adlı kitabında, Avrupa'ya medeniyeti getiren ırkın *Turan (yahut Finno-Japon)* ırkı olduğu teorisini tekrar ele almıştır. *Cahun*'a göre *Türkler* ve *Moğollar*, *Çin* ve *İran* medeniyetleri arasında bir köprü olmuşlardır. Türk okuyucularını etkilemek için romantik bir üslûpla yazılan eserde *Cahun*, ilk Türklerin olumlu yönlerine ve kültürel çalışmalarına yer vermiştir. Fransız *Antoine Isaac de Sacy*, Alman *Wilhelm Friedrich Radloff*, İngiliz *Elias John Wilkinson Gibb* gibi XIX. yüzyılın diğer oryantalistleri de Türk aydınları üzerinde önemli etkilerde bulunmuşlardır. 1893'te Orhun nehri yakınlarındaki eski Türk yazılarını çözen Danimarkalı *Vilhelm Thomsen* de bunlardan birisidir.

⁹ Lumley; **a.g.e.**, s.15-92.

¹⁰ Kushner; **a.g.e.**, s. 24- 28. ; Lewis; **a.g.e.**, s.343.

¹¹Léon Cahun; **Asya Tarihine Giriş**, (çev.;Sabit İnan Kaya), Seç Yayın Dağıtım, İstanbul 2006.

Oryantalistlerin bu bilimsel çalışmaları Osmanlı Türklerini, dillerini, tarihlerini, imparatorluk dışında Orta Asya'da, Volga'da, Kafkasya'da ve İran'da yaşayan Türkleri tanımaya yöneltmiştir.¹² XIX. yüzyıldan itibaren siyasî ve sosyal sebeplerle Türkiye'ye göçlerin artması, Türklük bilincinin oluşumunda etkili bir rol oynamıştır.

Osmanlıların İmparatorluk dışında yaşayan Türklerle olan dostluklarını artıran nokta, Rusya'daki Türk illerinde yaşayan edip ve aydınların Osmanlı İmparatorluğu'na özellikle XIX. yüzyılın sonlarına doğru artan göçleri olmuştur. Bu kişiler, Rusya'daki Müslümanlar arasında uzun yıllar devam eden fikrî uyanışın meyvelerini beraberlerinde getirmişler, Osmanlı kültür ve siyasi hayatında aktif rol oynamışlardır. Rusya'daki Türklerin bu uyanışı, modernleşme hareketlerinin başlamasına sebep olmuştur. Değişik Türk boylarının kullandıkları konuşma dilini kültürel ve modern bir edebî dil haline getirme çabaları yanında geleneksel İslâmî okullarda da reformlar yapılmıştır. Bu atılımın merkezi, çok sayıda Tatarın yaşadığı Kazan şehridir. Hareket, hem Rus ve Batı liberalizminden hem de Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Tanzimatçı fikirlerden etkilenmiştir.¹³

XIX. yüzyılın sonlarına ve XX. yüzyılın başlarına doğru, *Türkçülük hareketi*, *Gaspıralı İsmail (İsmail Gasprinski, 1814-1914)* ile *Akçuraoğlu Yusuf (1876-1939)*, *Ağaoğlu Ahmet (1869-1939)* ve *Hüseyinzade Ali (1864-1941)* gibi Rusya'dan gelen göçmenler tarafından, Türkiye'deki Türkler arasında da yayılmıştır. Avrupa'daki eyaletlerin birbiri ardına kaybedilmesi, Hristiyan azınlıkların Müslümanlara olan bağımlılığını ortadan kaldırarak, azınlıklar sorununun çözülmesine yardımcı olmuş ve geriye, yalnız Müslümanların egemen olduğu, aynı zamanda çok sayıda Müslümanın oturduğu bir imparatorluk bırakmıştır. Müslüman Arnavutların ayrılması ve Müslüman Araplar arasında ayrılıkçı kışkırtmalar, geriye kalanların Türklük direncini hem teşvik etmiş hem de onun tarafından teşvik edilmiştir.¹⁴

1908'den sonra birçok gazete ve derginin çıkarılması ve Türkçü derneklerin kurulmasıyla birlikte, *Türkçülük hareketi* de yeni bir ivme kazanmış, *Türkçülük*, kültürel boyuttan siyasî boyuta geçiş için yeni bir dinamizm kazanmıştır. Böylece *Türklük* ve

¹² Kushner; a.g.e., s. 28-30.

¹³ Kushner; a.g.e., s.32-33.

¹⁴ Lewis; a.g.e., s.346-347.

Türkçülük kavramlarının halka daha kolay ulaşması sağlanmış, halkın bu konuda bilinçlenmesi giderek yaygınlaşmıştır.¹⁵

24 Aralık 1908’ de İstanbul’da kurulan *Türk Derneğinin* amacı *Türk* diye anılan bütün Türk kavimlerinin *mazi ve hâldeki âsar, ef’al, ahval muhitini öğrenmeğe ve öğretmeğe çalışmak* olan bu dernek ile *Türk* adı gizli kaldığı karanlıktan çıkmış ve Türkçü akım Türkiye’de ilk kürsüsünü kazanmıştır. *Türk Derneğinin* aynı adı taşıyan dergisi ancak yedi sayı çıkmış ve kapanmıştır. Aylık *Türk Derneğinin* kapanmasını, çok kısa bir süre sonra, çabucak *Türkçülüğün* daha sistematik ve siyasal biçimde bir organı haline gelen *Türk Yurdu* adlı yeni bir derginin çıkması izlemiştir. *Türk Yurdu*, kültürel ve siyasal Türkçülüğün büyük teorik konularının tartışılıp işlendiği önemli ve etkili bir organ haline gelmiştir. *Türk Yurdu*, 1912’de kurulan *Türk Ocağının* yayın organı olmuştur.¹⁶ *Türk Ocağı*, sadece millî ve toplumsal meselelere eğilecek, siyasete karışmayacak ve hiçbir siyasi partiyle de herhangi bir organik bağ kurmamayı taahhüt etmiştir.¹⁷

¹⁵ Ziya Gökalp; **Türkçülüğün Esasları**, Kumsaati Yayınları, İstanbul 2003, s.9-13.

¹⁶ Lewis; **a.g.e.**, s.347-348.Türk Ocağı’nın ilk kuruluşu ve faaliyetleri için bkz. Yusuf Sarımay; “*Türk Ocaklarının Kuruluşu ve Misyonu*”, **Türk Yurdu**, Cilt 12, Sayı 295, Mart 2012, s.24-26.

¹⁷ Füsün Üstel; **Türk Ocakları (1912-1931)**, İletişim Yayınları, İstanbul 1997, s.51-69.

II. BÖLÜM

NECİB ÂSİM'İN HAYATI

2.1. AİLESİ, ÇOCUKLUĞU VE EĞİTİMİ

Necib Âsım, Halep vilayetine bağlı Kilis kazası eşrafından ve sipahi beylerinden Balhasanoğlu lakabıyla anılan bir aileye mensuptur. Babası *Osmanbeyzade Mehmed Âsım Bey*, annesi *Gülşah Hanım*'dır. 29 Aralık 1861'de Kilis'te dünyaya gelmiştir. Bahaî Efendi¹⁸ doğum yılını 1278 olarak belirtirken, *Türk Parlamento Tarihi* adlı kitapta 1277 olarak belirtiliyor.¹⁹ *Aziz-Fatma* kızı *Hatice Neyyire* hanımla evli, *Fatma Erten*'in manevi babasıdır. Soyadı *Osmanbeyzade* iken, soyadı kanunu ile *Yazıksız* soyadını almıştır.²⁰

Necib Âsım, daha küçük yaşta büyük vâlidesi *Zilha Hanım*'ın ağıuş (kucak) terbiyesinde okumaya başlayıp ilk ilmî bilgileri hocası *Abdurrahim Efendi*'den almış, daha sonra da *Hoca Ebubekir Vahid Efendi*'den Farsça ve Türkçe dersi almıştır. 1875'te *Şam askeri idadisine* kaydolmuştur. Hama'da süvari kaymakamlığında iken vefat eden *Hafız Ahmed Bey* merhumun delalet ve himayesinde bu okula kabul edilmiştir. Burada iki yıl okuduktan sonra *Dersaadet İdadi-i Şahanesi (Kuleli Askeri İdadisi)* 2. sınıfına nakledilmiştir. Okuldayken izin gününü dahi boş geçirmeyerek *Hoca Tahsin Efendiden* usûl tarihi ve felsefe dersleri almıştır. 1879'da *Harbiye-i Şahaneye (Mektebi Harbiye)* iki yıllık eğitimden sonra 1881'de mülazimi sâni (teğmen) rütbesiyle mezun olmuştur.²¹

2.2. MESLEK HAYATI

Harbiyede okurken hocası, *Muhtar Bey*'in takdirini kazanan Necib Âsım üç ay *Erkân-ı Harbiye-i Umumiye* beşinci şubesine atanmış, aynı yıl *Koca Mustafa Paşa Askeri Rüştiyesi* lisan hocalığına tayin edilmiştir. Aynı okulda bir yıl ders verdikten sonra *Toptaşı Askeri Rüştiyesi*'ne atanmıştır. 29 Nisan 1884 tarihinde mülazim evveliğe (üsteğmen) yükselmiştir. *Mebadi-i Fenni Resm* adlı eserinden sonra (1885) *Fatih*

¹⁸ Bahaî lakabını kullanan Veled Çelebi (İzbudak)dır. Veled Çelebi hatıralarında: "*Veled Bahaî veya sadece Bahaî imzası ile menzumeler, mersiyeler tanzim ediyor, mecmualara gönderiyordum*" diyor. Veled Çelebi İzbudak **Hatıralarım**, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1946, s.68.

¹⁹ Bahaî; "*Necib Âsım Bey Efendi (Teracim-i Ahval)*", **Malumat**, Sayı 73, 11 Mart 1897, s.505. ; Kazım Öztürk; **Türk Parlamento Tarihi**, TBMM III. Dönem 1927-1931 Cilt III, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1995, s. 255.

²⁰ Öztürk, **a.g.e.**, s.255.

²¹ Abdullah Uçman; "*Necip Âsım Yazıksız*", **TDVİA**, Cilt 32, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, s.493. ; Hasan Eren; "*Necib Âsım*", **Türk Ansiklopedisi**, Millî Eğitim BÂsımevi, Ankara 1977, s.170., Bahaî; **a.g.m.**, s.506.

Rüştiyesi lisan hocalığına getirilmiştir. 1886'da "*Mecidi Nişanı*" almış, aynı yıl yüzbaşılığa terfi etmiştir. *Nefer ve Onbaşının Vezâifi Seferiyesi* adlı eseri *Ceride-i Askeriye* matbaasında basılmıştır. 1886 Ramazanında dördüncü rütbeden "*Osmanî Nişanesi*" ne layık görülmüştür. Bu sıralarda *Güvercin Postası* adlı eseri yayımlanmış, ordudaki haberleşmenin önemini vurgulayan bu eser oldukça beğenilmiştir.²² 29 Eylül 1894'te kolağalık rütbesine yükselmiştir.

Bahaî Efendi, *Malûmat*'taki yazısında Necip Âsım'ın fiziksel özellikleri hakkında şunları söylemiştir; "*İşte Necib Âsım Bey esmer olan, siyah saçlı, sevimli, ela gözlü, zayıf ve orta boyludur.*"²³ Bahaî, Necib Âsım'ın övünülecek bir asker ve ilim adamı olduğunu belirterek, bazı genç yazarların acelece şöhret olmak istediklerini, fakat Necib Âsım'ın olgunlaştıktan sonra eserler vermeye başladığını söylemiştir.

Necip Âsım, 1879'dan sonra *Ahmet Mithat Efendi* yle tanışmış, onun çıkarmış olduğu "*Tercüman-ı Hakikat*"²⁴ gazetesinde fen konularına ait makaleler yazmıştır.²⁵ Necip Âsım'ı Türkoloji çalışmalarına şiddetle teşvik eden *Ahmed Mithat Efendi'dir.*²⁶ Necip Âsım'la *Ahmed Mithat Efendi*'nin münasebeti gün geçtikçe sıklaştı samimileşti. Artık her gece Beykoz'daki yalıda buluşup konuşuyorlardı. *Ahmet Mithat* genç zabite matbuat âleminin zevklerini, o da ona Türklük sevgisini aşıyordu. Çünkü Necip Âsım bu zamanlarda Türk tarihini, Türk dilini, tetkike başladı. Maarif mecmuasında lisaniyata dair kıymetli yazılar yazan bir aralık da "*Medresetüledib*" adlı bir mecmua çıkaran (bu mecmuanın yayını çok kısa sürmüştür.) Necip Âsım, Ahmed Cevdet'in "*Türk gazetesidir*" başlığı ile çıkarmaya başladığı *İkdam*'daki²⁷ yazılarıyla dikkat çekmiştir.²⁸ Ahmed Cevdet, *İkdam* gazetesini Türkçülüğün yayın organı haline getirmiştir. Buradaki

²² Bahai; **a.g.m.**, s.506. Bahai eser hakkında şunu belirtmiştir; "*Güvercinler ibtida Çatalca ile Edirne arasında tecrübe edilmek ve bilahere diğer ordu fırkalarına dahi teşmil kılınmak üzere güvercinhaneler tesisi hakkında irade-i seniye hazret şehriyari şeref südur buyurulmuştu.*"

²³ Bahai; **a.g.m.**, s.507.

²⁴ *Tercüman-ı Hakikat*: Haftalık Mekâtib-i Rüşdiye şakirdanı için haftada bir neşrolunur. Sahib-i imtiyaz: Mehmed Cevdet Basıldığı yer: İstanbul İlk sayı: 12 şevval 1296/1878 Nüshası: 1 kuruş Mecidiye Not:1304/1886'da çıkmaya başladığında, baş yazarlığını Ahmed Midhat Efendi yapmıştır. Yusuf Ziya Öksüz, **Türkçenin sadeleşme Tarihi Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi**, Türk Dil kurumu yayınları, Ankara 2004, s.36.

²⁵ Akçuraoğlu Yusuf; **Türk Yılı 1928**, s.373-374. ; Uçman; **a.g.m.**, s.393. ; Bahai, **a.g.m.**, s.507. ; Eren; **a.g.m.**, s. 170.

²⁶ Mustafa Parlak; "*Ahmet Midhat Efendi'nin Türkçülük Anlayışı*", **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 3, Kayseri 1989, s.551.

²⁷ *İkdam*: Günlük Siyasi, ilmi, ticari Türk gazetesidir. Sahib-i imtiyaz ve müdir-i mes'ul: Ahmed Cevdet Basıldığı yer: İstanbul İlk sayı: 22 Haziran 1310/5 Temmuz 1894. Öksüz; **a.g.e.**; s.36.

²⁸ Türk Yurdu; "*Necip Âsım, Ölümünün 20. Yıldönümü münasebetiyle*", Türk Yurdu, Sayı 241, Şubat 1955, s.598.

yazılarıyla, Necib Âsım, Veled Çelebi, Emrullah Efendi Türkçülüğün ilk müdafâacıları olmuşlardır.²⁹

Necib Âsım *İkdam*'da genellikle Türk tarihi, Türk dili ve Türk kültürü konularında yazılar yazmıştır. Bu arada *Şemseddin Sami*, *Veled Çelebi*, *Emrullah Efendi*, *Fuad Köserarif* gibi devrin Türkçüleriyle daha samimi ilişkiler kurmuştur.³⁰ Türklüğün pek ilgi görmediği bir dönemde Necib Âsım, Türk tarihine, Türk diline ve Türk kültürüne yönelik çalışmalarıyla Türkçülük hareketinin fikrî altyapısını hazırlamıştır. Necib Âsım'a Veled Çelebi ile birlikte bu dönemde "*Vavlı Türk*" lakabı verilmiştir. Bunun sebebi, eski harflerimizde Türk kelimesi sâitsiz (ünsüz) olarak yalnız *t*, *r*, *k* harfleriyle yazıldığı halde, Necib Âsım'ın *Türk* kelimesini "ü" ile yani Arap harflerinden "vav" la yazmış olmasıdır. *Türk* kelimesinin vavla yazılması meselesi Necib Âsım ile Veled Çelebi arasında ufak bir tartışmaya da neden olmuştur. Necib Âsım, "*Türk*" kelimesini ilk defa kendisinin "*Terk*" gibi yazmayıp "vav" la "*Türk*" yazdığını söylüyor; "*Tarihimizde Etrâk-ı bi-idrak yazıldığını gördüğümden ve Osmanlılardan birçoğunun Türkü tahkir ettiklerine şahit olduğumdan "Türkü" "vav" la yazdım. Niye böyle yazıyorsun diyenler de Etrâk-ı bi-idrak diye yazılmasın cevabını verdim ve Babiâli caddesinde adım 'vavlı Türk' oldu.*"³¹ Veled Çelebi ise bu konuda hatıralarında şunları söylüyor; "*İlk defa 'Türk' lafzını vav ile ben yazdım. Babiâli caddesinde adım, Vavlı Türk oldu. Üdeba benimle alay ederlerdi. Türkçülük davasını ilk kuranlardan birisi oldum, bununla iftihar ederim.*"³² Türk Yurdu'ndaki makalede ise Abdülhak Şinasi Hisar: "*galiba bu 'vav'ı en evvel Necib Âsım bastırmuş ve galiba Veled Çelebi ondan daha evvel yazdığı bir eserde vavla yazılışını istişhad etmiş ve galiba o da bunu görerek ikisi de anlaşmışlarmış.*"³³ diyerek bu meselede bir uzlaşma sağlandığını belirtmiştir. Bizim kanaatimize göre de vav ile *Türk* kelimesini ilk yazan Necib Âsımdır.

Necib Âsım 1895'lerden itibaren özellikle Türkçülerin toplandığı *İkdam* gazetesinde Türk dili, Türk tarihi ve Türk kültürüne yönelik makaleler yazmaya başlamıştır. Bu makalelerinde "*Lisan bahisleri*", "*Dilimize hizmet*" "*Dilimiz*" gibi başlıkları kullanan

²⁹ Parlak; **a.g.m.**, s.543.

³⁰ Nihat Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, Fasikül 14, Devlet Kitapları, Millî Eğitim Bâsımevi, İstanbul 1983, s.1079.

³¹ Akçura, Necib Âsım'ın kendisine gönderdiği hususi mektuptan bu durumu aktardığını belirtiyor. Akçura, **Türk Yılı**, s.374. ayrıca bkz. Uçman; **a.g.e.**, s.393.

³² Veled Çelebi İzbudak; **Hatıralar**, s.69.

³³ Abdülhak Şinasi Hisar; "*Veled Çelebi ve Necib Âsım*", **Türk Yurdu**, Sayı 244, Mayıs 1955, s. 843.

Necib Âsım, aynı zamanda *İkdam*'da Türklerin kökenleri, kültürleri, diğer medeniyetlerle olan ilişkilerine de değinmiştir.

Aynı dönemde *Maarif*, *Malûmat*,³⁴ *Mekteb*,³⁵ *Servet-i Fünun*³⁶ gibi dergilerde de benzer konularda yazılar kaleme almıştır.

Bahaî Efendi Necib Âsım'ın çalışmalarını takdire şayan görerek onun ilim âleminde övünülecek bir yere sahip olduğunu söylemektedir. Bu çerçevede 1895'te Paris'teki "*societe Asiatiqu*" (*La Société Asiatique*) nun onu azalışa kabul etmesini örnek olarak vermiştir.³⁷ Diğer yandan Necib Âsım, Avrupa bilim çevrelerinde de tanınmaya başlamıştır. Bu sıralarda Kilis, Besni, Erzurum lehçelerine dair makalelerini (*Balhasanoğlu*) imzasıyla Peşte'de çıkan "*Keleti Szemle*", "*Revue ouralv-Altaique*" dergilerinde yayınlamıştır. Yine Paris'in "*Jurnal Asiatique*" dergisine yolladığı "*La versification National Turque*" adlı makale³⁸ ile onu takip eden yazıları bu tanışıklığı arttırmıştır.³⁹ Bir Rus aydını ise bu konuda şunları söylemiştir:

"Necib Âsım'ın ismi Avrupa edebiyatında meçhul değildir. Türkiye'de yeni bulunmuş mahkûkatı yahut Osmanlıcanın Anadolu lehçelerinden birini tarif eder yolda yazılmış makaleleri 'Keleti Szemle' mecmuasında intişar etmektedir. Necib Âsım tûl müddet, vatandaşlarile Avrupa âlemi-i ilmisi arasında rabita halkalığı eden hemen yegâne Osmanlı âlimidir".⁴⁰ Necib Âsım'ın bu çerçevede Türk münevverleri ile Avrupalı Türkologlar arasında bir köprü görevi üstlendiği söylenebilir.

³⁴ *Malumat* dergisi haftalık ve günlük olarak yayınlanmış bir dergidir. *Malumat*; haftalık Perşembe günleri neşrolur edebi, fenni ve sanai gazetesidir. Basıldığı yer; İstanbul İlk sayı; 1 Şubat 1307/1892 Nüshası; 1 kuruş Musavver Malumat; Günlük Hilafet-i muazzama-i İslamiyye ve Devlet-i Âliyye-i Osmaniyyenin menafi-i celilesine ve maarif ve sanai-i nefisenin tamim ve terakkisine hizmet eder... Ceride-i Musavvere-i Osmaniyyedir. Sahib-i imtiyaz ve müdir-i mes'ulu; Mehmed Tahir Basıldığı yer; İstanbul

³⁵ *Mekteb*; Haftalık Fenni ve edebi haftalık risaledir Sahib-i imtiyaz; Karabet Basıldığı yer; İstanbul İkinci sayı; 5 Ağustos 1307/1891 Nüshası; 20 para. ; Öksüz; **a.g.e.**, s.37.

³⁶ *Servet-i Fünun* ; Haftalık Menafi-i mülk ve devlete hadim musavver Osmanlı gazetesi Sahib-i imtiyaz ve müdiri ; Ahmed İhsan, Basıldığı yer; İstanbul İlk sayı ; 4 Mart 1307/1891. ; Öksüz; **a.g.e.**, s.36.

³⁷ Bahaî; **a.g.e.**,s.507. ; Akçura; **a.g.e.**, s.375. ; Banarlı; **a.g.e.**, s.1079.

³⁸ Türk millî aruzu hakkındaki bu yazı daha sonra İstanbul'da çıkan "*Bosphore*" mecmuasında da yayınlanmıştır. Enver Behnan Şapolyo; "*Necib Âsım*", **Ülkü**, Cilt 6, Sayı 35, İkincikanun 1936, s.343.

³⁹ Türk Yurdu; "*Necib Âsım, Ölümünün 20. Yıldönümü münasebetiyle*", **Türk Yurdu**, Sayı 241, Şubat 1955, s.599.

⁴⁰ Türk Yurdu; "*Necib Âsım, Ölümünün 20. Yıldönümü münasebetiyle*", **Türk Yurdu**, Sayı 241, Şubat 1955, s.600. Mustafa Oral; **İmparatorluktan ulusal Devlete Türkiye'de Tarih Anlayışı (1908- 1937)**, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2002, s.93.

Necib Âsım, 1890'lardan itibaren daha çok Türk diline ve Türk tarihine ilişkin eserler ve makaleler yazmaya başlamıştır. Bu çerçevede Türklerin ve Türk dilinin kökenleri üzerinde duran Necib Âsım, eserlerinde Milliyetçi söylemi tercih etmiştir. Necib Âsım, 1902'de *Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye* ile *Aşiret Mektebi* İlm-i Ahlak dersi mualimliklerine görevlendirilmiş ise de bütçe yetersizliğinden dolayı bu görevi bir süre maaş almadan yerine getirmiştir.⁴¹ Daha sonra maaşının ne şekilde ödeneceği belirtilmiştir.⁴² 1903'te Askeri Rüştiye'de okutulmak üzere *Lektör* isimli bir kitabının basılması kararlaştırılmıştır.⁴³

Necib Âsım, en verimli çalışmalarını 1908'den sonra ortaya koymuştur. Bu döneme kadarki birikimini Türk tarihi ve Türk dili üzerinde yoğunlaştıran Necib Âsım II. Meşrutiyet'in ilanından sonra birçok dergide bu konularda önemli yazılar kaleme almıştır. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra "*Türk Derneği*" kurucuları arasında yer almış, ardından derneğin başkanlığına getirilmiştir. Aynı yıllarda "*Türk Yurdu*", "*Bilgi Mecmuası*", "*Anadolu Mecmuası*", "*İçtihad*", "*Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası*", "*Millî Tetebbular Mecmuası*" ile "*Türk Tarihi Encümeni Mecmuası*" nda Türk dili tarihi ve Türk tarihi konularında makaleler yazmıştır.⁴⁴ Necib Âsım 1900 yılında "*Türk Tarihi*" adlı eserini yazmıştır. O, bu eseriyle Türklerin tarihe olan meraklarını uyandırmış ve çeşitli övgülere mazhar olmuştur.⁴⁵ Necib Âsım, bu dönemde kapsamlı bir Türk tarihi yazmak için harekete geçmişse de çeşitli nedenlerle ancak bir cilt yayımlayabilmiştir. *Tarih-i Osmanî Encümeni* adına bu eseri Necib Âsım ve *Mehmed Arif* birlikte yazmışlardır.⁴⁶ Türkiye'deki bilimsel ve kurumsal tarih çalışmalarının ilk örneği olması ve mevcut birikimi 1930'lu yılların başından itibaren yeni bir safhaya giren Türk tarihçiliğine aktarması bakımından, *Tarih-i Osmanî Encümeni*, yüzyıllık modern Türk tarihçiliği içerisinde öncü rolüyle önemli bir yere sahiptir. Faaliyette olduğu yıllardan sonraki dönemlerin Osmanlı tarihi çalışmalarına temel olacak dergisi ve yayımladığı eserlerle Türk tarihçiliğinin ilk bilimsel kurumu olmuştur. 1909 yılında *Sultan Reşat*'ın ilgi ve himayesiyle kurulan encümenin esas hedefi, kuruluşundan o güne kadar Osmanlı tarihinin bütününe ele alan bir eserin yazılmasıydı. Encümen bunun için birtakım kararlar aldı ve bunları uygulamaya koydu.

⁴¹ BOA, **Maarif Nezareti Evrakı**, MF. MKT, 654/41.

⁴² BOA, **Maarif Nezareti Evrakı**, MF.MKT., 788/57.

⁴³ BOA, **Maarif Nezareti Evrakı**, MF.MKT., 695/67.

⁴⁴ Uçman; **a.g.m.**, s.493 ; Eren; **a.g.m.**, s.170. ; Banarlı; **a.g.m.**, s.1079.

⁴⁵ Necib Âsım; **Türk Tarihi**, Matbaa-i Amire, İstanbul 1316(1900) 551 sayfa.

⁴⁶ Necib Âsım, Mehmed Arif, **Osmanlı Tarihi**, I.Cilt, Matbaa-i Orhaniye İstanbul 1335(1919) 638 sayfa.

Alınan kararlara göre Osmanlı tarihi hakkında yabancı dilde yazılmış kitaplar ve bilinmeyen olaylar hakkında araştırma yapıp mecmuada yayımlayacaktı. Bununla beraber yabancı ülkelerdeki benzer kurumlarla irtibat sağlanacak, yayımlanan kitaplar hakkında haber-bilgi verilecekti. Ayrıca arşiv düzenleme çalışmalarına girişilmiş ve arşivdeki belgelerinin kullanımına başlanmış bunun neticesinde arşiv malzemesine dayalı ilk eserler ortaya çıkmıştır.

Tarih-i Osmanî Encümeni'nin programı arasında taşradaki tarihsel mirasın korunması da vardı. Mahalli idarelerden bölgelerindeki tarihsel miras hakkında bilgi verilmesi ve kütüphanelerdeki değerli eserlerin kayıt altına alınması istendi.⁴⁷ Encümen, Osmanlı tarihini yazma görevini Necib Âsım ve Mehmed Arif'e vermiştir. Necib Âsım, hem Osmanlı tarihinin I. cildini hem de *Osmanlı Tarih-i Encümeni Mecmuası*'nda tarih konusunda makaleler yazmıştır. Necib Âsım'ın bu konudaki yazılarına ileride değinilecektir.

Türk dili alanında uzun yıllar çalışmış olan Necib Âsım, *Türkoloji* alanında kendi kendini yetiştirmiş bir bilgidir. *Kilisli Muallim Rifat (Bilge)* ile birlikte, Kilis'te yetişmiş değerli bir dil uzmanıdır. *İstanbul Dârülfünûnu*'nda *Türk Dili Tarihi* kürsüsünün ilk muallimi (profesörü) olarak yurdumuzda Türkolojinin kurulmasında ve gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır.⁴⁸ Necib Âsım 1909'da "*Darülfünun*" a Türk lisanı hocası olarak tayin edilmiş, uzun yıllar burada çalışmıştır.⁴⁹ Necib Âsım, *Divan-ı Harb-i Örfi* azası iken *Darülfünun*'da imla komisyonunda da görev yapmıştır.⁵⁰ 5 Temmuz 1910'da *Tarih-i Osmanî Encümeni Reisi Abdurrahman Efendi*, Necib Âsım'ın kıtasında görevlendirilmeyerek kendisine ihtiyaç duyulduğundan dolayı İstanbul'da uygun bir görev verilmesini Harbiye Nezareti'nden rica etmiştir.⁵¹ Bunun üzerine *Tarih-i Osmanî Encümeni Reisi Abdurrahman Efendi*'nin isteği uygun görülerek Necib Âsım'a bir yıl izin verilmiştir.⁵² *Tarih-i Osmanî Encümeni* azası iken 1911'de bir aralık kıtasına katılmadığı takdirde emekliye ayrılacağı bildirilmişse de daha sonra kendisine izin verilmiştir.⁵³ Bu sıralarda Necib Âsım'ın *Tarih-i Osmanî Encümeni*'deki tarih

⁴⁷Ahmet Özcan; "*II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türkiye'de Tarihçiliğe Bir Bakış*", **Türk Yurdu**, Cilt 32, S 293, Ocak 2012, s.25-26. Ayrıca bkz., Oral; **a.g.t.**, s. 52-63.

⁴⁸Eren; **a.g.m.**, s.171.

⁴⁹Oral; **a.g.t.**, s.93. ; Mehmet Ali Ayni; **Darülfünun Tarihi**, Pınar Yayınları, İstanbul 1995, s.93.

⁵⁰BOA, **Maarif Nezareti Evrakı**, MF.MKT., 1152/80.

⁵¹BOA, **Babiali Evrak Odası**, 3778/283323.

⁵²BOA, **Babiali Evrak Odası**, 3806/285379.

⁵³BOA, **Babiali Evrak Odası**, 3857/289216.

yazımı görevi sebebiyle, Encümen Reisi'nin Necib Âsım ile ilgili olarak çeşitli kurumlarla yazıştığı görülmektedir.⁵⁴

Necib Âsım aynı zamanda *Darülfünun*'da *Türkoloji* ana bilim dalını kuran ilk kişi olarak da bilinmektedir. Bu sırada *Darülfünun Edebiyat Fakültesi Müderrisler Kurulu*, oybirliğiyle *Mustafa Kemal*'e fahri profesörlük unvanının verilmesini kararlaştırmıştır. Başkan vekili olarak Necib Âsım kurul adına *Mustafa Kemal*'e hitaben şu telgrafi çekmiştir: “*İstanbul Darülfünunu Edebiyat Medresesi Meclis-i Müderrisini 19 Eylül'de akdettiği celsede zat-ı münci-i kumandanilerini fahri müderrisliğe müttefiken intihap eylemekle fahreyler.*” Daha sonraları kurul *Mustafa Kemal*'i ziyaret etmiş, *Mustafa Kemal*, kurul'a hitaben, kendisine verilen müderrisliğin edebiyattan ziyâde çok sevdiği tarihe ait olmasının daha uygun olacağını söylemiştir.⁵⁵

Necib Âsım'ın devlet hizmetindeki değerli çalışmaları büyük bir takdir görmüş, bu sebeple kendisine 21 Haziran 1921'de birinci dereceden bir kıta “*Maarif Nişanı*” verilmiştir.⁵⁶ Necib Âsım, *Darülfünun*'da Türk tarihi ve Türk dili tarihi dersleri vermiş, 1927'ye kadar *İstanbul Darülfünunundaki* hocalığının yanı sıra *İstanbul Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuasındaki* yazılarına devam etmiştir. 1925-1928 arasında “*Türkiyat*” mecmuasında da makaleler yayımlamıştır. Necib Âsım 1932'de *Türk Dil Kurumu* kurulur kurulmaz onun saflarına girmiş, birinci kurultaya katılmış ve ölümüne kadar çalışmalarını sürdürmüştür.

Necib Âsım, *Darülfünun*'da müderrislik yaptığı sırada TBMM III. dönem seçimlerine katılmış, yapılan seçimde 635 oyla Erzurum'dan milletvekili seçilmiş, 12 Ekim 1927'de mazbatasını alıp 1 KÂsım'da meclise katılmış, 14 KÂsım 1927'de mazbatasını onaylanmıştır. Necib Âsım, *seçim mazbatalarını inceleme komisyonu*'nda çalışmış, kâğıt paranın kıymetinin artırılması hakkında kanun teklifi vermiş, genel kurulda üç değişik konuda konuşma yapmıştır. Necib Âsım IV. ve V. dönemlerde de Erzurum milletvekilliği yapmıştır.⁵⁷ Türklüğe, Türkolojiye ve Türkçülüğe bir ömür vermiş olan Necib Âsım 74 yaşında 13 Aralık 1935'te zatürre hastalığından *İstanbul*'da Kadıköy

⁵⁴ BOA, **Babiali Evrak Odası**, 4241/318058.; BOA, **Babiali Evrak Odası**, 3706/277949.; BOA, **Babiali Evrak Odası**, 3796/284630.

⁵⁵ Oral; **a.g.t.**, s.111.

⁵⁶ BOA, **Maarif Nezareti Evrakı**, MF.MKT., 1242/88.

⁵⁷ Öztürk; **a.g.e.**, s.256.

Moda'daki 15 numaralı evinde vefat etmiş, Erenköy'de Sahrayıcedit Mezarlığına defnedilmiştir.⁵⁸

Necib Âsım vasiyetinde mezar taşına şunları yazdırmıştır; “*Necib Âsım Türk Tarihi Müellifi*”⁵⁹

⁵⁸ Bazı kaynaklarda ölüm tarihi 14 Aralık olarak verilmişse de eşi Hatice Neyyare Hanım Kadıköy Askerlik Şubesi reisliğine verdiği dilekçede şunları yazmıştır; “*Zevcem Erzurum sayısları müteakik Miralay Necib Âsım 13 İlk Kanun 935' de ölmüştür. Maaşa müstehak benden başka kimse olmadığından düşecek maaşın bağlanması için yapılacak muamelelere izin vermenizi yalvarırım.*” Dilekçe aslı ektedir. Emekli sandığı arşivinden alınmıştır. Türk Yurdu'daki makalede de 14 Aralık tarihinin gömülme tarihi olduğu, ölüm tarihinin 13 Aralık olduğu belirtilmiştir. Türk Yurdu; “*Necib Âsım*”, Sayı 241, Şubat 1955, s.601.

⁵⁹ Türk Yurdu; “*Necib Âsım, Ölümünün 20. Yılı Münasebetiyle*”, **Türk Yurdu**, Sayı 241, Şubat 1955, s.601. ; Hisar; **a.g.m.**, s.844.

III. BÖLÜM: NECİB ÂSİM'İN ESERLERİ

3.1. TARİH ALANINDAKİ ESERLERİ

Necib Âsım, tarih konusunda birçok kitap ve makale yazmıştır. Yazarın kitaplarından 10'una ulaşılmış ve kritiği yapılmıştır. Tarih konusundaki makalelerinden ise *İkdam Gazetesi*'nden 5, *Türk Yurdu Dergisi*'nden 6, *Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası*'ndan 21 ve *Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası*'ndan⁶⁰ 5 makalesine ulaşılmıştır.

3.1.1. TARİH ALANINDAKİ KİTAPLARI

Necib Âsım, tarih konusundaki görüşlerini eserlerinde dile getirmeye çalışmıştır. Özellikle tarih yazımı ve metodolojisi konusundaki düşüncelerini ortaya koymaya çalışan Necib Âsım, eserlerinde Türklerin tarihi kökenleri, diğer medeniyetlere katkısını, Türk tarihinin gelişim sürecini, İslam öncesi ve sonrası Türk tarihini bütüncül bir bakış açısıyla yerli ve yabancı kaynaklara dayanarak açıklamaya çalışmıştır. Necib Âsım'ın tarih konusundaki eserleri Türk tarihi konusundaki çalışmalara kaynaklık etmesi bakımından önem arz etmektedir. Necib Âsım tarih konusunda on civarında eser vermiştir. Bu eserlerin değerlendirilmesine aşağıda yer verilmiştir.

3.1.1.1. Türk Tarihi

Necib Âsım'ın bu kitabını üç bölüm olarak hazırlamıştır. İlk kısmında Asya-Arazi adıyla giriş yapmıştır ve ardından *Türklerin Aslı* adıyla birinci kitap, *Türkler ve İslamiyet* adıyla ikinci kitap olarak bir bölümlendirmeye gitmiştir.

Necib Âsım *Türk Tarihi* adlı kitabının başlangıç kısmında bu kitabı ne amaçla yazdığını açıklamıştır. Necib Âsım'a göre, Türkler ve Moğollar, Çin ve İran medeniyetleri arasında bir köprü vazifesi görmüş iki kavimdir. Bu iki kavim, önemli medeniyetlere eşiklik etmişlerdir. Bu iki kavim kendi medeniyetlerini muhafaza etmekle birlikte kendilerine mağlup olan medeniyetleri de alıp ileri götürmüşlerdir. Çin medeniyetini İran'a, İran medeniyetini Çin'e taşıyan da Türkler ve Moğollardır. Necib Âsım Türkler ve Moğollarla ilgili bazı Batı, Arap ve Farisi müverrihlerinin aşağılayıcı tavırlarına da

⁶⁰ Aykut, Kazancıgil; Ayhan Vergili; "İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası (İnceleme ve Dizin) , TÜBAR, Sayı 12, Güz 2002, s.27-40.

karşı çıkmıştır. Necib Âsım, Türkler ve Moğollarla ilgili ciddi ve müstakil bir tarih eserinin yazılmadığını, bunun da büyük bir kayıp olduğunu belirterek bu kitabın yazılmasının asıl nedeninin de bu olduğunu belirtmiştir. O bu konuda şunları söylemiştir: “*Etrak-ı bî-idrak falan diye koca bir milleti tezif etmekten utanmayan ve münevver diye geçinenlerin gazezlerini red ile millî tarihimizi yine onların eserleri ile ispat edeceğiz*”⁶¹ Acem ve Tacik yazarlarının Türk ve Moğol medeniyetlerinin tarihini gerçeğe aykırı olarak yazdıklarını iddia eden Necib Âsım kitabında bunun böyle olmadığını ispatlamaya çalışmıştır. Necib Âsım kitabının sadece bir tarih kitabı olmakla kalmayıp Türk diline katkı sağlamayı amaçladığını da dile getirmiştir. Ona göre, Türk ve Moğol kavimleri vahşi ve cahil değillerdir. Bu hükmü hiç kimse veremez. Türk ve Moğol kavimlerinin kendi dönemlerinin ahlaklı ve faziletli birer milleti olduğunu belirterek şunları söylemiştir: “*Türklerin ve Moğolların ahval-i kadimesinde Romalılar, Yunaniler, Arabların zaman-ı cahiliyetinde görülen şeylerin hiçbirisi değilse de pek çoğu görülmez. Binaenaleyh eserimizi işte o suretle mütalağa etmeği erbab-ı mütalağadan temenni ederiz.*”⁶² Necib Âsım, kitabını yazmak için bir kütüphane dolduracak kadar eserden yararlandığını belirtmiştir. Ancak bunların içinde Léon Cahun’un “*Introduction a l’histoire de Asie, Les Turces et les Mongles*” adlı eserin ayrı bir yeri olduğunu, bu eserden çok faydalandığını, hatta birebir çevirdiğini de beyan ederek Léon Cahun’a teşekkür etmiştir.

Necib Âsım bu çalışmasında Batılı anlamda bir tarih anlayışını yansıtan ilk Türk tarihçisi olarak değerlendirilebilir. Bütüncül bir tarih anlayışı çerçevesinde ele alınan bu eser, Türkçü Tarih anlayışının da ilk örneklerindedir. Günümüz modern tarih anlayışı açısından değerlendirildiğinde eser bu anlayışı tam olarak yansıtmasa da dönemin tarihe bakış açısında önemli bir çığır açmış ve olumlu tepkiler almıştır. Örneğin Akçura: “*Bütün Türkler arasında eski Türk lisanıyla eski Türk harflerine müstakil Türk tarihine Türklerin dikkat bakışlarını açık bir surette ilk çeken Türk Necib Âsımdır. Necib Âsım, 1900’de yayınlanan Türk Tarihi adlı eseriyle ilk bütün Türk tarihi yazarı olmak şerefine nail olmuştur*” diyerek, Necib Âsım’ı ve eserini övmüştür.⁶³

Ziya Gökalp de bu eser hakkında “*1896’da İstanbul’a geldiğim zaman ilk aldığım kitap Léon Cahun’un tarihi olmuştur. Bu kitap sanki Türkçülük ülküsünü özendirmek üzere*

⁶¹ Necib Âsım; **Türk Tarihi**, Matbaai Amire, İstanbul 1316 (1900), s.3-7.

⁶² Necib Âsım; **a.g.e.**, s.3-7.

⁶³ Oral; **a.g.e.**; s.47-49.

yazılmış gibidir. Nasıl ki Osmanlılar arasında Türkçülüğün gelişimi üzerinde Cahun'un eserinin önemli etkileri olmuşsa, Necib Âsım'ın yapıtı da Türkçülüğe ilişkin yeni eğilimler uyandırmıştır” demek suretiyle eser hakkındaki görüşünü belirtmiştir.⁶⁴

Necib Âsım'ın yazdığı Türk Tarihi kitabının bir diğer özelliği de Atatürk'ün bu kitabın hem orijinalini hem de Necib Âsım'a ait tercümesini altını çizerek okumuş olmasıdır.⁶⁵

3.1.1.2. Osmanlı Tarihi

Osmanlı Türkiyesi'nde çağdaş tarihçilik, 1880'lerde başlayan Türk Aydınlanma Çağı etkisi altında, II. Meşrutiyet (1908-1918) döneminde “*Tarih-i Osmanî Encümeni*” nin (TOE) kuruluşu (1909) ile başlamış, Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında önde gelen tarihçiler burada yetişmiştir. TOE, 1909'da Padişah'ın 14 Zilka'de 1327/27 KÂsım 1909 tarihli iradesiyle, 12 üyeden oluşan bir kurum halinde faaliyetine başlamıştır.⁶⁶ Modernleşme yolundaki Osmanlı Devleti'nin ihtiyaçları doğrultusunda tarih yazıcılığının mahiyeti ve misyonu yeniden tasarlanmış, TOE bu tasarımın neticesinde ortaya çıkmıştır.⁶⁷ TOE tarafından geniş çaplı bir Osmanlı tarihi yazılması görevi Necib Âsım ve Mehmed Arif'e verilmiştir. Bu çerçevede kaleme alınan “*Osmanlı Tarihi*”⁶⁸ adlı eserin içeriği şu başlıklardan⁶⁹ oluşmaktadır:

BAB-I EVVEL: TÜRKLER	
BİRİNCİ FASIL	Türklerin Aslı ve Menşei
	Tevsî ve İntişarı
	Esbab-ı Tarik Muhaceret
	Kiblel Tarih-i Vukuat: Oğuz Han, Türk, Turani, İskit, Hun tabirlerinin iştikakı ve tarifî
İKİNCİ FASIL	Garb Türkleri Sakalar, Sukütlular, Sarmatlar

⁶⁴ Gökalp; **a.g.e.**, s.12-13.; Oral, **a.g.e.**; s.93.

⁶⁵ Haldun Eroğlu; “*Mustafa Kemal Atatürk'ün Tarih Anlayışı İle İlgili Bazı Görüşler*”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü **Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı 29-30, Mayıs-Kâsım 2002, s.78.

⁶⁶ Vahdettin, Engin; Ahmet Şimşek; **Türkiye'de Tarih Yazımı**, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2011, s.179.

⁶⁷ Ahmet Özcan; **Türkiye'de Popüler Tarihçilik(1908-1960)**, Türk Tarih Kurumu Bâsımevi, Ankara 2011, s.112.

⁶⁸ Necib Âsım; Mehmed Arif, **Osmanlı Tarihi**, Tarih-i Osmanî Encümeni tarafından neşr olunmuştur, I. Cilt, Medhal ile Bidayet-i Zuhur-ı Osmanî ve Ahd-i Osman Han Gaziyi muhtevidir, Matbaa-i Orhaniye, İstanbul 1335(1919), 638 sayfa+fihrist.

⁶⁹ Bu başlıklar eserin Osmanlıca aslından çevrilerek verilmiştir.

		Şark Türkleri Hiyuniğ-nüler, Hiyüing-nu Devleti'nin İkiye İnkısamı
		Şark Tatarları Tünüğhu Yahud Seyhanyiler, Cücenler
		Şarktan Garba Hicret Eden Türkler Su'lar, Alanlar, Yuşiler, Garp Hunları, Abarlar
		Türk Hakanlığı: Teşkili, İkiye İnkısamı
		Şark Türk Hakanlığı Seyhintüler?
		Garp Türk Hakanlığı Sasaniyenin Siyaseti
		Garpta Teşekkül Eden Türk Milletleri Bulgarlar, Hazarlar
ÜÇÜNCÜ Kurun-u Türkler	FASIL Vustada	Zuhur-u İslâm Garbi Türk Hakanlığı'nın İnkırazı, Garp Türkleri Arasında Fetret, Türkeşler Garp Türkleri ile Müslemin Arasında Muharebat Garpların Maveraünnehri İstilasası, Karluklar, Al Sama'nın Maveraünnehirde Hükümeti, Garp Türkleri Arasında İslamiyetin Duhül ve İntişarı Hazarlar İle Müslimin Arasında Muharebat, Hazarların İnkırazı, Peçenekler, Uzlar Yahud Kıpçaklar
		Şark Türkleri Uygurlar, Kiyi-Kilüsiler, İlk Hanlar, Şatu Türkleri, Hatalar, Karahtalar, Niyüçiler
		Memaliki İslamiyede Türkler; Bağdattan Emirül Ümeralar, Tolunlar, İhşitler, Gazneviler
		Selçukiler; Evel Ahval ve Tesisi Hükümet, İnkısamı: İran: Horasan ve Irak Acem, Kirmar, Halep ve Şam Artuklar, Atabekler Danişmendler, Ahlat Şahları, Rum Selçukileri Havarezmeşahlar
		Moğollar: Türkler Elinde Olan Memalikin İstilasası
DÖRDÜNCÜ FASIL		Türklerde Hayati İçtimaiye ve Siyasiye, Din, Ulüm ve Fünun, Sanayi
		Ahali: Tebayi Esasiye, Hayat-ı Hususiye, Hayat-ı Aile
		Hükümdarlar
		Esas Hükümet:
		İdare-i Hükümet:
		Ahali ve Mali: Vergiler, Meskukat
		Siyaset ve Kavanin: Hukuk ve Ceza

	Askerlik: Ordu
	Din ve Mezahib
	Edebiyat: Yazı, Lisan, Edebiyat
	Sanat: Sanayi-i Nefise, Sanayi-i Adiyeye
	Ticaret: Yollar
	Felahat

BAB-I SANİ: BİZANS DEVLETİ	
I. FASIL	Rumluğun Tevsii ve İntişarı, Heyeti Müstefli İçtimaiye Hali İktisabı, Konstantiniye'nin Pay-ı Taht İttihazı, Roma İmparatorluğu'nun İnkısamı
	Şark İmparatorluğu
	İraklis Hanedanlığının Zuhuru
II. FASIL	Garplarla Muharebat
	İsavuzus Hanedanlığı
	Makedonya Hanedanlığı
	Bulgarlar Üzerine Muzafferiyat, Ermenistan, Gürcistan, İbarya'nın İstilasını
III. FASIL	Makedonya Hanedanı'nın İnkırazı, Komenyenüsler ve Dukaslar, Türklerin Taarruzları, Ermenistan, Anadolu İstilasını
	İstanbul'da Latin İmparatorluğu: Paleologuslar
	Bizans Vücudu Siyasesinde Etnoğrafyaca Hasıl Olan Tağyirat ve Tahvilat
IV. FASIL	Bizanslılarda Hayat-ı İçtimaiye ve Siyasiye
	Zadegan
	Kilise
	İmparatorlar
	Sanat, Hükümet, Umur-u Dahiliye ve Maliye
	Kuvvayi Berriye ve Bahriye
	Mezahib-i Ahlâk
V. FASIL	Bizans'ta Edebiyat
	Yunan Edebiyatı
	Dokuzuncu Asrın Ortalarına Kadar Bizans Edebiyatı
	İmparatorluğun Sekavetine Değın Edebiyatta Devri Teceddüd
	Bizans Edebiyatının Bizans Vücudu İçtimaiyesi Haricine İntişarı
	Tekâmül-ü Sanai
	Bizans Sanatında Teceddüt
	Ticaret

BAB-I SALİS: ANADOLU ve RUM İLİ AHVALİ	
I. FASIL	Anadolu Ahvali: Rumi Selçuki Devleti'nin İnhitai
	Moğolların Tağlibi Tağallibi
	İnkiraz
	Devleti İlhaniyenin Anadolu Valileri, Al Ertana, Sultan Burhaneddin-i Ahmed
	Karamanoğulları, Hamidoğulları, Kastamonu Beyliği, Germiyan Beyliği, Karasi Oğulları, Aydın Oğulları, Saruhan Oğulları, Menteşe Oğulları
II. FASIL	Rum İli Ahvali
	Bizans İmparatorluğu'nun Son Zamanı
	Bulgarlar
	Sırlar
	Eflak ve Boğdan
	Bosna ve Hersek, Arnavutluk

DEVLET-İ OSMANİYE	
Birinci Kitap: Devlet-i Osmaniye'nin Zuhuru ve Tesisi	
Birinci Bab: Osmanlıların Bedayet-i Zuhurundan Osman Han Gazi'nin İrtihaline Kadar	I. FASIL: Osmanlıların Aslı: Oğuzlar (Türkmenler)
	II. FASIL: Osmanlıların Anadolu'da Zuhuru: Osman Gazinin Ecdadı, Süleyman Şah, Ertuğrul Gazi
	III. FASIL: Osman Gazinin Riyaseti, İkizce Muharebesi Karacahisar Fethi, Bilecik ve sair Muvakkiğin Zaptı Hükümeti Yenişehirin Merkezi İttihazı, İznik Muhasarası Orhan Bey'in Serdarlığa Nasbı, Bunun I. ve II. Seferleri Orhan Bey'in Umur-u Hükümete Tevkili, Orhan Bey'in Üçüncü Seferi, Bursa Fethi, Osman Gazi'nin Vefatı Osman Gazi'nin Şemail ve Evsafı

Görüldüğü üzere, Necib Âsım bu eserde Osmanlı Devleti'nin klasik anlamda kuruluşuna kadar Bizans, Ortadoğu ve Orta Asya tarihini ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaya çalışmıştır.

Necib Âsım kitabın giriş bölümünde kısaca tarihin anlamı ve önemi üzerinde durmuştur. Tarihi olayların günümüze ışık tuttuğunu, geleceğe ilişkin rehberlik ettiğini belirterek, tarihçinin olayları tahrif etmeden olduğu gibi yansımaları gerektiğine hükmetmiştir. Tarihte ilim ve medeniyete hizmet edenlerin ayrı bir yeri olduğunu belirten Necib Âsım, bu noktada şunları söylemiştir: “*Hadiselerin bir nazarla esbab ve*

netayicini arayıp bulmak, tahkik ve tetkik ile bitaraf-ı kariyenin mütalağasına arz etmek, her safhasını ayrı ayrı tahlil ve teşrih eylemek, bir hadiseyi faal ve alakadarlarının tarz-ı takririne ve zaman-ı zuhurinin telakki ve tefekkürüne göre muhakeme etmek velhasıl hadiseyi ve amellerini ve muasırlarını canlandırıp söyletmek lazımdır.”⁷⁰

Görüldüğü üzere Necib Âsım günümüz modern tarih felsefesindeki tarih ve tarihsel olay kavramlarına bakışını o dönemde açık bir şekilde ortaya koymuştur. Necib Âsım tarihsel bir olayın bir bütün olarak ele alınmasını ve tarihçinin de tarihsel olayın gerçekleştiği dönemin insanı olması gerektiğini söylemiştir.

Necib Âsım Osmanlı Tarihi kitabını mükemmel ve mufassal bir Osmanlı Tarihi ortaya koymak amacıyla yazdığını belirtmiştir. Ona göre tarih ibretlik derslerle doludur, ondan istifade etmek gerekir.

Osmanlı tarih yazarlarının eserlerini ve üsluplarını da tenkit eden Necib Âsım bunların ancak edebi birer eser mahiyetinde olabileceğini vurgulamıştır. Osmanlı’da vakanüvisler dışında birçok kişinin de olaylara tanıklık ettiğini ve bunları yazdıklarını söyleyen Necib Âsım, bu yazılanların da önemli olduğunu belirtmiştir.

Osmanlı Tarihi’ni yazarken, Osmanlı Tarihi Encümeni’nin (daha sonra Türk Tarihi Encümeni) her türlü vesikayı değerlendireceği, Osmanlı’nın sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel, askeri vb. bütün yönlerinin de ele alınacağını belirtmiş, yazdığı birinci ciltte Osmanlı Tarihi’ne bir zemin hazırlamak maksadıyla Türklerin aslı, İslam öncesi Türkler, Türk boyları, İslamlıktan sonra Türkler ve Osmanlı Devleti’nin kurucusu Osman Han Gazi’yi nakledeceğini beyan etmiştir.

Osmanlı Tarihi’ni yazmak için uzmanlık alanları belirlendiğine değinen Necib Âsım, birinci cildi Mehmet Arif ile birlikte yazdığını söylemiştir. (Ancak I. cildin yazımının çeşitli sebeplerle geciktiğini ifade etmiştir.)

Daha sonra da değinileceği üzere Necib Âsım’ın bu eserine bazı eleştiriler yapılmıştır.

⁷⁰ Necib Âsım, Mehmed Arif; **Osmanlı Tarihi**, s.1-5.

3.1.1.3. Celalüttin Harezemşah

Necib Âsım'ın *Şehabeddin Ahmedünnevi'* nin eserinden tercüme ederek hazırladığı bir kitaptır.⁷¹ Necib Âsım'ın bu tercümesi 158 sayfa ve 108 fasıldan oluşmaktadır. Necib Âsım kitabın Celalüttin Harezemşah'ın ölümünden on yıl sonra yazıldığını, dolayısıyla tarafsız ve gerçekleri yansıtan bir eser olduğunu belirtmiştir.

Kitaba bir sunuş yazısı yazan *Mükrimin Halil (Yinanç)*, Necib Âsım'ın aslını bozmadan kitabı tercüme ettiğini belirtmiş, *Harezemşahlar Tarihi'* nin ve bilhassa Moğol istilasının en belli başlı kaynaklarından olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca bu eseri ilim âlemine kazandırdığı için de Necib Âsım'a teşekkürlerini sunmuştur.

Necib Âsım kitabın başlangıç kısmında kısaca müverrihlik konusuna değinmiş, müverrihlerin kendilerinden önce gelenlerin eserlerine biraz bir şey ekleyip çıkararak kendi dönemlerinde yaşananlardan bir iki şey naklettiklerinden şikâyet etmiş, bunların insana bir şey kazandırmadığını belirterek; *“müverrih var müverrihcik var, ikisi arasında da büyük fark var; bahsettiklerini görüp yazmak başka, kalan eser ve izleri gözden geçirip tasvir eylemek yine başka”* sözleri ile müverrihlere ilişkin yorumunu dile getirmiştir. Necib Âsım, kendi amacını *“Başlıca düşüncemiz vakaların izini çizmek, hatıralarını ebedileştirerek, onlardan tecrübeyi esas alacak malumatı çıkarmak”* sözleri ile belirtmiştir.

Necib Âsım, kitabın başlangıcında Moğolların yıkıcılığından bahsederek, hem Orta Asya'daki Türk devletlerine hem de Anadolu Selçuklu Devleti ve medeniyetine büyük zararlar verdiğini ve bu durumun Türkler'i çok geriletliğini ileri sürmüştür. Ona göre, daha sonraki yüzyıllarda Moğolların bir kısmı Müslümanlığı ve Türklüğü benimseyerek (Hüseyin Baykara, Uluğ Bey, Babürşah, Timur gibi) büyük medeniyetler kurmuşlardır. Necib Âsım Oğuz Türklerinden Celalüttin Harezemşah'ın milletinin istiklalini kazanmaya çalışan mümtaz bir kişi olduğuna değinmiştir. Necib Âsım kitabın ağıdalı olan dilini daha sade bir biçimde tercüme ederek kitabı sunmuştur. Kitabın Celalüddin Harezemşah'ın vefatından on yıl sonra yazıldığını, tarafsızlığa dikkat edildiğini, gerçeğin olduğu gibi aktarıldığına vurguda bulunmuştur.⁷²

⁷¹ Eserin asıl adı, *Siret-i Sultan Celâlüddin Menkübre*dir. Necib Âsım eserin 667 (10 Eylül 1268-31 Ağustos 1269) tarihinde yazıldığını belirtmiştir.

⁷² Necib Âsım, **Celâlüttin Harezemşah**, İstanbul Devlet Matbaası, İstanbul 1934, (158 sayfa).

3.1.1.4. Sitler (İskitler)

Necib Âsım'ın bu esere Yunanlı tarihçi Heradot'un eserinin İskitlerle ilgili kısmının tercümesidir. Necib Âsım eserini kaleme alış sebebini şu şekilde belirtmiştir: “*Miladdan 386-406 sene-i mukaddem bir hayat olan şeyhü'l müverrihin Yunanlı Heradot'un tarihi meşhurundan kadim 'Sit' kavmi hakkındaki malumatı tercüme edilerek şu eser meydana getirildi. Sitler kurun-u evvelinin milel-i muazzimesinden me'dud oldukları gibi (Heradot) da adeta Fin/fen tarihinin mucidi ve zamanının sıhhat tabii ve safvet beyat itibariyle bir menşei münferide olduğundan şu risalecik hem Stlerin ahveli kadimesi hakkında malumat idinmek ve hem de tariben bundan 2300 yıl evvel yazılmış bir eserin numunesini görmek isteyenler için şayan-ı ehemmiyettedir*”⁷³

3.1.1.5. Gök sancak

Necib Âsım bu eserinde Haçlı Seferleri ve Moğol İstilasası sırasında bir Müslüman, bir Hristiyan ve bir Payen'in başından geçenleri anlatmıştır.⁷⁴

3.1.1.6. Osmanlı Tarihi Nüvisleri Ve Müverrihleri

Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası'ndan ayrı olarak basılmıştır. Yayın tarihi bulunmamaktadır.

3.1.1.7. Türk Tarihi Umumiyesi

I. Kısım

Necib Âsım'ın bu eseri Osmanlı Tarihi adlı eserinin küçük bir bölümünü ihtiva eden ayrı bir bÂsımdır. Eser 48 sayfadan oluşmaktadır. Eserin başlığı ‘*Osmanlılardan Başka Türkler*’dir.⁷⁵

II. Kısım

Necib Âsım'ın Osmanlı Tarihi eserinden ayrı basılan bir bölümdür. Eser 96 sayfadan oluşmaktadır. Eserin başlığı ise ‘*Osmanlılar*’dır.⁷⁶

⁷³ Necib Âsım; **Sitler**, Matbaa-ı Ebulziya, Konstantiniyye, 1310, s. 2-3.

⁷⁴ Agop Dilaçar; “*Necib Âsım Balhasanoğlu-Yazıksız*”, **Türk Dili**, Yıl 18, Cilt XIX, Sayı 210, Mart 1969, s. 807. ; Leon Cahun; **Gök Sancak** (Çev.: Necib Âsım), Artin Asaduryan Şirket-i Mürettebiye Matbaası, İstanbul, 1328 (1912), (336 sayfa).

⁷⁵ Necib Âsım; Mehmet Arif; **Türk Tarihi Umumiyesi I. Kısım**, Matbaa-i Hayriye Şürekası, İstanbul 1325.

3.1.2. TARİH ALANINDAKİ MAKALELERİ

Necib Âsım tarih konusunda birçok makale kaleme almıştır. Bu makalelerden bazılarının içeriği değerlendirilmiş, bazılarının ise konu başlıklarına yer verilmiştir. Daha sonraki bölümlerde Necib Âsım'ın tarihçiliği ve tarih görüşüne değinilirken makalelerinden yeri geldikçe sözedilecektir.

3.1.2.1. İkdam Gazetesindeki Makaleleri

Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: İslamlarla Çinlilerin Münasebeti”, İkdam, Nu:927, 13 Şubat 1897, s.3-4.

Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: İslamlarla Çinlilerin Münasebeti”, İkdam, Nu:944, 7 Mart 1897, s.3-4.

Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: İslamlarla Çinlilerin Münasebeti”, İkdam, Nu:980, 12 Nisan 1897, s.3-4.

Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: İslamlarla Çinlilerin Münasebeti”, İkdam, Nu:985, 17 Nisan 1897, s.3-4.

Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: Tarih-i Osmanî Hakkında Bir Mütâlâa”, İkdam, Nu:927, 13 Şubat 1897, s.3-4.

3.1.2.2. Türk Yurdu Dergisindeki Makaleleri

Necib Âsım Türk Yurdu dergisinde Türk diline ve Türk tarihine ilişkin birçok makale kaleme almıştır. Bu makalelerin konusu ve içeriği aşağıda açıklanmıştır.

İçtimaî Tarihimiz Üstüne Bir Tecrübe: Necib Âsım bu makalesinde tarih kitaplarının artık padişah hayatlarından ibaret olmaktan çıktığını milletlerin sosyal ve ekonomik tarihlerine yer verir hale geldiklerini belirterek bu konuda şunları söylemiştir:

“Fakat milletlerin şu dediğimiz yolda tarihini yazmak kolay değildir. Herhangi bir devirde bir milletin bir milletin nasıl yaşadığını tiyatro sahnesinde veya bir tabloda gösterildiği gibi tasvir edebilmek için o devirdeki vak’aların hemen hepsini bilmek gerek”. Türklerin henüz böyle bir tarih anlayışına ulaşamadıklarını, Avrupa'nın ise

⁷⁶ Necib Âsım; Mehmet Arif, **Türk Tarihi Umumiyesi II. Kısım**, Matbaa-i Hayriye Şürekası, İstanbul, 1325.

bunu gerçekleştirdiğini belirterek, Türklerinde bu anlayışla hareket etmelerinin zorunlu olduğunu dile getirmiştir. Necib Âsım sosyal tarih konusundaki tarihi deneyimini bu makalede kısaca yansıtmaya çalışmıştır. Anadolu Selçuklularındaki özellikle devlet ricalindeki İran ve Arap kültürünün etkisini eleştirmiş, halkın ise kendi kültürünü yaşatmaya devam ettiğini belirtmiştir. Türklerde kadınların ekonomik alanda erkeklerin ise askeri alanda ön plana çıktıklarını erkekler için gaziliğin önemli olduğunu vurgulamıştır. Necib Âsım *Ahilik* kurumunun sosyal ve ekonomik açıdan önemine dikkat çekerek, bu kurumun aynı zamanda güvenlik ve asayiş açısından da önemine değinmiştir. Türklerin vergiden muaf olduklarını yalnızca öşür vergisi verdiklerini, kadınların ve fakıların halkın hukukunu koruduğunu belirtmiştir. O, Osman Bey'in de bir ahi başı olduğunu gazaya önem verdiğini, Orhan Bey zamanında ise yeniçeri ocağının kurulduğuna değinmiştir. Necib Âsım, makalesinde Anadolu Türk halkının sosyo-ekonomik gelişimini Moğol istilalarının geciktirdiğini, buna rağmen Türk birlik ve bütünlüğünün korunduğunu idda etmiştir.⁷⁷

İçtimaî Tarihimiz Üstüne Bir Tecrübe: Necib Âsım'ın bu makalesi Selçukluların sonu ve Osmanlı klasik dönemi hakkındadır. Makale bir önceki makalenin (C:8, s.59-62) devamı niteliğindedir. Necib Âsım'a göre beylikler döneminde Türk kültüründe önemli gelişmeler yaşanmış, birçok eser vücuda getirilmiştir. Necib Âsım, Selçuklular döneminde devlet kurumları dışındaki alanlarda İran etkisinin oldukça yoğun olduğunu, özellikle medreselerin İran ve Irak'tan gelen müderrislerin eline geçtiğini, böylece Anadolu'da İran dilinin ve edebiyatının hâkim olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Anadolu'daki İranlı mütefekkirlerin Moğol istilası sırasında Moğolların yanında yer aldıklarını, bunun Türkler arasında büyük bir nefrete dönüştüğünü iddia etmiştir. Anadolu Selçuklu Devleti'nin zayıflaması ve beyliklerin yeniden kurulmasıyla Türk kültür ve edebiyatının yeniden canlandığını söyleyen Necib Âsım, Türkçenin de gelişerek bir bilim dili haline geldiğini ve birçok eserin ortaya çıktığını belirtmiştir. Millî hareketin canlanması birçok tarikatın doğmasına da vesile olmuştur. Selçuklulardan sonra Anadolu'da ikinci Moğol tehlikesi Timur istilasıyla olmuştur. Necib Âsım'a göre Timur istilası belki Osmanlı devletini tam anlamıyla yıkamamışsa da manen feci sonuçlar doğurmuştur. Ona göre: "*Hâlbuki Timur istilası yalnız vahşiyane bir istila değildi. O aynı zamanda İran'ın harsını, ilmini ve edebiyatını her*

⁷⁷ Necib Âsım; "*İçtimaî Tarihimiz Üstüne Bir Tecrübe*", **Türk Yurdu**, Cilt 8, Tutibay Yayınları, Ankara 2001, s.59-62.

tarafa tamim eden bir istila idi. Timur bizim millî medeniyetimizi yıktı, bizi manen esir etti, medreselerimize taklitçilik, şerhçilik, haşiye hâkim oldu.” Necib Âsım, devlet teşkilatının da bu istila ile Millîliğini kaybettiğini, birçok yabancıнын devletin tepe noktalarına yerleştiğini söyleyerek bu durumdan şikâyet etmiştir. Devlet yönetimi ile Anadolu halkı arasında büyük bir uçurum oluştuğunu vurgulamıştır.⁷⁸

Necib Âsım *Fatih* dönemini de bazı bakımlardan eleştirmiştir. *Fatih*’in yabancı dil, din ve kültür müverrihlerine çok yüz verdiğini, bunun da farkında olmadan Türk kültürünün gelişmesine zarar verdiğini iddia etmiştir. Necib Âsım *Çandarlı Halil Paşa*’nın idamını da yanlış bulmuştur. Bunun devlet yönetiminde büyük bir zafiyete yol açtığını belirtmiştir. Necib Âsım *II. Murat*’tan sonra Türkçe eserlerin giderek azalmaya başladığını ileri sürerek; “*Ebussuud, ilmi sülalesine tahsis ile ulema-i rüsümü çıkardı. Böylece ilim memleketten tard olmuş oldu.*”⁷⁹ demiştir. Türk milletinin böyle tuzaklara düşmemesi gerektiğini de belirtmiştir.

Moğolların Türklüğü Meselesi: Necib Âsım bu yazısında, *Doktor Rıza Nur*’un yazdığı “*Türk Tarihi*” adlı kitabının ikinci cildinin bir tenkidini yapmıştır. Özellikle Rıza Nur’un Moğollarla Türklerin bir millet olduğuna dair görüşlerini, delillerle çürütmeye çalışmış, Moğolların Türk medeniyetinin gelişmesindeki en büyük engel olduğunu vurgulamıştır.⁸⁰

Mithat Paşa’nın Vatandan Çıkarılması: Necib Âsım, bu makalesinde *Mithat Paşa*’nın Meşrutiyetin önemli bir şahsiyeti olmasına rağmen bu dönemin tarihinin çok iyi araştırılması gerektiğine hükmederek dönemin tarihinin tam anlamıyla yazılmadığını belirtmiştir.⁸¹ Necib Âsım makalede Meşrutiyetin ilk yıllarında özgürlük ortamının geliştiğini, fakat daha sonraki yıllarda özellikle basına ve fikir hayatına yönelik özgürlüklerin kısıtlandığını örnekler vererek açıklamaya çalışmıştır.

Halil Paşa’nın İdamı: Necib Âsım, bu makalesinde Osmanlının bir devlet olarak ortaya çıkışında *Çandarlı* ailesinin önemli bir rolü olduğunu belirterek *Fatih Sultan Mehmet Han*’ın *Çandarlı Halil Paşa*’yı idam ettirmesini eleştirmiş, Osmanlıda *Çandarlı*

⁷⁸ Necib Âsım; “*İçtimai Tarihimiz Üstüne Bir Tecrübe*”, **Türk Yurdu**, Cilt 8, Tutibay Yayınları, Ankara 2001, s.136-138.

⁷⁹ Necib Âsım; **a.g.m.**, s.136-138.

⁸⁰ Necib Âsım; “*Bir Aylık Neşriyat*”, **Türk Yurdu**, Cilt 9, Tutibay Yayınları, Ankara 2001, s.201-204.

⁸¹ Necib Âsım; “*Mithat Paşa’nın Vatandan Çıkarılması*”, **Türk Yurdu**, Cilt 3-23, Sayı 23, KÂsım 1929, Tutibay Yayınları, Ankara 2001, s.22-24.

etkisinin yok edilmesinin büyük sakıncalar doğurduğunu, devlet yönetiminin dönmelerin eline geçtiğini iddia etmiştir.⁸²

Türklük ve Türkçülük İzleri: Necib Âsım makalede *Reşit Saffet Bey*'in “*Türklük ve Türkçülük İzleri*” adlı eserini tanıtmış ve eser hakkındaki görüşlerini dile getirmiştir. Eserin millî tarihimize büyük bir hizmet verdiğini belirten Necib Âsım, Türk gençliğinin bu eseri mutlaka okuması gerektiğini söylemiştir. Necib Âsım Avrupa’da Türkoloji alanında önemli çalışmalar yapıldığını Türk gençlerinin bu konuda bilinçlendirilmeleri gerektiğini vurgulamıştır.⁸³

3.1.2.3. Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuasındaki Makaleleri

Tarih-i Osmanî Encümeni, 1328 Muharreminin yirmi sekizinci Çarşamba günü toplantısında “*Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası*” (*TOEM*) namıyla iki ayda bir kere seksen sayfalık bir mecmua yayınına karar vermiştir. Bu mecmua Türkiye’de yayınlanan ve doğrudan doğruya tarihi konu alan ilk tarih dergisi olacaktır. Encümen kararlarına göre mecmuada Osmanlı tarihi kitaplarında bulunmayan ya da eksik olan eserlerle birlikte, Türkçe dışındaki dillerde yazılmış olup bilinmeyen vakalar hakkında araştırma ve incelemeler yayımlayacaktır. Ayrıca her dilde Osmanlı tarihiyle ilgili yayımlanmış kitaplar hakkında bilgi verilecek, diğer ülkelerdeki benzeri kurumların üyeleriyle her seviyede irtibat kurulacak, bunlarla kurulacak irtibat neticesinde ortaya çıkanlar yayımlanacaktır.⁸⁴ *TOEM* ilk kez modern Türk tarihçiliğini hakıyla temsil eden bilimsel bir dergi olmuştur. Osmanlı tarihi araştırmaları için bu mecmuada yayımlanan yazılar ve belgeler bugün de vazgeçilmez kaynak değerini korumaktadır. Saltanatın kaldırılması üzerine 1922’de Encümen, “*Türk Tarihi Encümeni*” adını almış ve mecmua da aynı adla çıkmaya başlamıştır.⁸⁵ Mecmuaya sürekli yazı yazarlar arasında Necib Âsım da bulunmaktadır. Necib Âsım’ın mecmuadaki yazıları aşağıda belirtilmiştir.

Necib Âsım; “Osmanlı Tarihi Nüvisleri ve Müverrihleri”, *Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası*, Cüzü:1, 1 Nisan 1326, Ahmed İhsan ve Şürekâsı, İstanbul 1328, s.41-52.

⁸² Necib Âsım; “*Halil Paşa’nın İdamı*”, **Türk Yurdu**, Cilt 11, Tutibay Yayınları, Ankara 2001, s.63-65.

⁸³ Necib Âsım; “*Türklük ve Türkçülük İzleri*”, **Türk Yurdu**, Cilt 4-24, Sayı 29, Mayıs 1930, Tutibay Yayınları, Ankara 2001, s.57-60.

⁸⁴ Özcan, **a.g.e.**; s.114.

⁸⁵ Vahdettin Engin, Ahmet Şimşek, Türkiye’de Tarih Yazımı, adlı kitap içinde; Halil İncalık, “*Türkiye’de Modern Tarihçiliğin Kurucuları*”, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2011, s.179-181.

Necib Âsım; “Gazevet Hayrettin Paşa”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Cüzü:4, 1 Teşrin-i Evvel 1326, Ahmed İhsan ve Şürekâsı, İstanbul 1328, s.233-238.

Necib Âsım; “Mesihî Divanı (Divanlardan nasıl istifade olunur)”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Cüzü:5, 1 Kanun-ı Evvel 1326, Ahmed İhsan ve Şürekâsı, İstanbul 1328, s.300-308.

Necib Âsım; “Fevaid-i Gaza, Onbirinci Asırda Bizde Hayat-ı Cündiye” Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Cüzü:9, 1 Ağustos 1327, Ahmed İhsan ve Şürekâsı, İstanbul 1329, s.542-550.

Necib Âsım; “Doktor Karaçon İmre”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Cüzü:8, 1 Haziran 1327, Ahmed İhsan ve Şürekâsı, İstanbul 1329, s.516-520.

Necib Âsım; “Osmanlı Tarihi Nüvisleri ve Müverrihleri, Şehnameciler”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Cüzü:7, 1 Nisan 1327, Ahmed İhsan ve Şürekâsı, İstanbul 1329, s.425-435.

Necib Âsım; “Osmanlı Tarihi Nüvisleri ve Müverrihleri, Şehnameciler”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Cüzü:8, 1 Haziran 1327, Ahmed İhsan ve Şürekâsı, İstanbul 1329, s.498-499.

Necib Âsım; “Safvet Bey”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Cüzü:24, 1 Şubat 1329, Ahmed İhsan ve Şürekâsı, İstanbul 1332, s.1517-1520.

Necib Âsım; “Vatanperverliğin Temasili Şahanesi”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Cüzü:28, 1 Teşrin-i Evvel 1330, Ahmed İhsan ve Şürekâsı, İstanbul 1332, s.194-199.

Necib Âsım; “Müverrih Âsım Efendinin Metrukât-ı Tarihiyesinden Birkaç Parça”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Cüzü:32, 1 Ağustos 1331, Ahmed İhsan ve Şürekâsı, İstanbul 1333, s.553-554.

Necib Âsım; “Müverrih Âsım Efendinin Metrukât-ı Tarihiyesinden Birkaç Parça”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Cüzü:39, Yedinci Sene, 1 Ağustos 1332, Hilal Matbaası, İstanbul 1334, s.168-186.

Necib Âsım; “Müverrih Âsım Efendinin Metrukât-ı Tarihiyesinden Birkaç Parça”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Nu:40, Yedinci Sene, 1 Teşrin-i Evvel 1332, Hilal Matbaası, İstanbul 1334, s.203-210.

Necib Âsım; “Arif Bey”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Cüzü:49-77, Sekizinci Sene İle Onbirinci Sene, 1 Nisan 1335 ile 1 Haziran 1337, Orhaniye Matbaası, İstanbul 1340, s.123-125.

Necib Âsım; “Sultan Abdülaziz’in Avrupa Seyahati”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Nu:49.62, Sekizinci Sene ile On Birinci Sene, 1 Nisan 1335 ile 1 Haziran 1337, Orhaniye Matbaası, İstanbul 1340, s.91-102.

Necib Âsım; “Piri Mehmed Efendi Hatırası”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Nu:62.77, On Birinci Sene ile On Üçüncü Sene, 1 Ağustos 1336 ile 1 Teşrin-i Sani 1339, Orhaniye Matbaası, İstanbul 1340, s.134.

Necib Âsım; “Karesiye Mutaallik İki Mühim Eser” Türk Tarihi Encümeni Mecmuası, Nu: 89, On Beşinci Sene, 1 Teşrin-i Sani, Matbaa-i Amire, İstanbul 1341, s.477-478.

Necib Âsım; “Üçüncü Selim Dönemine Aid Vesikalar”, Türk Tarihi Encümeni Mecmuası, Nu:89, On Beşinci Sene, 1 Teşrin-i Sani, Millî Matbaa, İstanbul 1926, s.395-401.

Necib Âsım; “Maruzat”, Türk Tarihi Encümeni Mecmuası, Nu:89, On Beşinci Sene, 1 Teşrin-i Sani, Matbaa-i, Amire, İstanbul 1341, s.403-476.

Necib Âsım; “Divan-ı Türkî Sultan Veled”, Türk Tarihi Encümeni Mecmuası, Nu: 92, On Altıncı Sene, 1 Mayıs 1926, Millî Matbaa, İstanbul 1926, s.191-196.

Necib Âsım; “İstanbulda Balon”, Türk Tarihi Encümeni Mecmuası, Nu:95, On Altıncı Sene, Teşrin-i Sani, 1926, Millî Matbaa, İstanbul 1926, s.379-380.

Necib Âsım; “Hoca Tahsin”, Türk Tarihi Encümeni Mecmuası, Cüzü 13:18, İstanbul Devlet Matbaası, İstanbul 1927, s.57-63.

3.1.2.4. Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuasındaki Makaleleri

Necib Âsım Darülfünunu Edebiyat Fakültesi mecmuasında daha çok dille ilgili makaleler yazmıştır. Bu mecmuada az da olsa tarihe yönelik yazdığı makaleler aşağıda verilmiştir.

Necib Âsım; “Çin Tarihi (H. Cordier, 4. Cilt)”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 2, Sayı 4, Eylül 1338, Evkaf-ı İslamiye Matbaası, İstanbul 1338/1922, s.346-353.

Necib Âsım; “Tu-kiular-Yani; Türklere Dair Tarihi Vesikalar (Documents Historiques Surles Tou-Kioue-Turks, Stanislas Julien), Mütercimi: Necib Âsım”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Cilt 5, Sayı 4-5, Mart-Nisan 1927, Devlet Matbaası, İstanbul 1927, s.365-388.

Necib Âsım; “Tu-kiular-Yani; Türklere Dair Tarihi Vesikalar (Cilt 5, Sayı 4 ve 5’den Mâbad), Stanislas Julien, Mütercimi: Necib Âsım”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Cilt 6, Sayı 1, Kanunu-ı Sâni 1928, Devlet Matbaası, İstanbul 1928, s.123-156.

Necib Âsım; “Tu-kiular-Türklere Dair Tarihi Vesikalar (1. ve 2. Sayıdan Mâbad), Stanislas Julien), Mütercim: Necib Âsım”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Cilt 6, Sayı 3, Ağustos 1928, Devlet Matbaası, İstanbul 1928, s.325-358.

Necib Âsım; “Yıldırım Beyazıd Han’ın İntiharı”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 2, Sayı 1, Mart 1338, Evkaf-ı İslamiye Matbaası, İstanbul 1338/1922, s.78-79.

3.2. DİL ALANINDAKİ ESERLERİ

Necib Âsım, dil konusunda birçok kitap ve makale yazmıştır. Yazarın kitaplarından 10’una ulaşılmış ve değerlendirilmiştir. Yazarın dil konusundaki makalelerinden ise, *Maarif Mecmuası*’ndan 8, *Malumat Macmuası*’ndan 11, *Türk Yurdu Dergisi*’nden 15, *Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası*’ndan 16, *İkdam Gazetesi*’nden 30, *Türkiyat Mecmuası*’ndan 3, *Bilgi Mecmuası*’ndan 1 ve *Millî Tetebbular Mecmuası*’ndan 1 makalesine ulaşılmıştır. Bu makalelerden bir kısmına aşağıda değinilmiş, bir kısmına ise yazarın dil ile ilgili görüşlerinde yer verilmiştir.

3.2.1. DİL ALANINDAKİ KİTAPLARI

Necib Âsım dil konusunda on civarında kitap yazmıştır. Bu kitaplarda metodolojik bazı eksiklikler bulunsa da Türk dilinin tarihi gelişimi ve kökenleri konusundaki çalışmalara kaynaklık edecek düzeydedir. Necib Âsım dille ilgili eserlerinde, aruz vezninden vazgeçilerek hece veznine geçilmesini ve millî bir veznin oluşturulmasını, Türkçenin sadeleştirilerek halkın diline yaklaşılmasını savunmuştur. O, eski Türkçe ile yazılmış metinleri de inceleyerek eski Türk yazısını ve alfabetini aydınlatmaya çaba göstermiştir. Ayrıca Türkçenin gramer yapısını ve atasözlerinin önemini vurgulamaya yönelik eserler vermiştir. Necib Âsım'ın dil konusundaki eserleri aşağıda tanıtılmıştır.

3.2.1.1. Millî Aruz

Necib Âsım bu eserinde aruz vezni yerine hece vezninin kullanılarak halkın anlayabileceği millî bir veznin kullanılması gerektiğini savunmuş, bu konuda şunları söylemiştir: *“Ziya Paşa edebiyatımıza dair olan bir makalesinde şairlerimizde kullanılan acem vezni yerine bizim parmak hesabını kullanmamızı tavsiye etmişti. Fakat o vezne alışan şairlerimiz bu tavsiyeye kulak vermediler. Hâlbuki bu tavsiyeyi dinlemek kabul etmek birinci derecede onlara borç idi. Altı yüz yıldan beri belki altı bin şair gelip geçmiş, acaba bunların kaç danesi eserlerini millete beğendirebilmiş. Şairlerimizin en büyüklerinden olan Fuzuli'yi, Baki'yi, Nedim'i, Nef'i'yi, Şeyh Galip'i hatta Ziya ve Kemal'i miktar-ı milyonlara varan Türklerin binde kaçı tanımıştır? Diğer taraftan 'Ey Gaziler! Yol göründü yine garip seyrime', 'indim gittim Diyarbekir'in düzüne' gibi nazımları malum olmayan Türkîleri Türklerden bilmeyen acaba var mıdır?” Bunun sebebi ne? Bizim o kocaman şairlerimizin kendilerini dev ayinesinde görmeleri, halkı hiçe saymalarıdır. Hâlbuki o hiçe saydıkları halk onları hiç de bilmemekle mukabele etmiş oluyor. Böylece asırlardan beri vücuda getirilen şu zengin edebiyatımız nisyana, mahva mahkûm oluyor”.*

“Bizim bildiğimize göre şiir ve edebiyat terbiye-i umumiye, tehzib-i ahlak, telziz-i dimaa'a, hissiyatı okşamağa yaramalıdır. Millet bunları anlamıyor, duymuyor ki şu saydığımız hizmetleri vücuda gelsun. Zaten eski şairlerimiz bunu da düşünmemişler aa. Acem taklidi bir kaside bir gazel ile padişahların, paşaların zevkini okşamak, buna karşı beş on guruş caize almak onların yegâne emeli olmuştur. İlmi lisane vukufa hacet yok, ufak bir dikkatle ensine-i turaniden olan Türkçeyle Aryaniden olan Farisinin bir ahenkte olmadığı sezilebilir. Bir Türk hiçbir zaman 'ab, ateş, aşikâr, dahran'

*kelimelerini Acem gibi söyleyemez. Binaenaleyh, söylemediği şeyi de dinleyemez. Halka anlayacağı dil, hoşlanacağı eda gerek. Bunu anlayan kalem sahipleridir ki, mahalde eserler bırakacaklardır.”*⁸⁶ Necib Âsım İran etkisindeki Türk dilinin ihmal edildiğini belirterek, Türkçenin sadeleşmesinin zorunlu olduğunu söylemiştir. Bunun iç ve dış siyaset için de önemli olduğuna dikkat çeken Necib Âsım bu konuda da şunları dile getirmiştir: *“Bir taraftan İran’da, Türkistan’da Çin’de olan milyonlarca milletdaşlarımızın terakkisi bizim terakkimize bağlıdır. Kanun-ı Esasi mucibince dilimiz devletin lisan-ı resmisidir. Lisanımızın siyaseten kazandığı şu ehemmiyeti bu mevkii muhafaza itmesi tahsilin kolaylaştırılmasına, sair unsurlar arasında tamamına, onların dillerinden ziyade mükemmel ve zengin bir ilim ve edebiyat lisanı olmasına mütavakıftır. İşte vecibe-i hamiyet, vazife-i insaniyet bize her dürlü fedakârlığı yapmayı emreder”*⁸⁷ Necib Âsım, millî bir veznin ortaya konulmasını, yabancı vezinden vazgeçilmesini savunarak aruz vezninin dilimizin ahengini yansıtmadığını belirtmiştir. Türk milletinin bu yabancı vezinle bir trajedi bir destan bir opera yazamayacağını dile getirmiştir: *“Behamehal Fransızların İngilizlerin sair bütün milel mütemeddinenin aruzuna memasil ve belki de onlardan daha geniş olan millî aruzumuzu kabul itmek şiirlerimizi o vezinde yazmak icap eder.”*⁸⁸

Necib Âsım eserini yazarken Veled Çelebi ve Faik Bey’in eserlerinden yararlandığını, eserini Fransızca olarak Asya Mecmuası’nda yayımladığını söylemiştir. Ayrıca eski Türk şiirlerinden ve Türk milletinin hafızasındaki eserleri örnek aldığını belirtmiştir.

3.2.1.2. Yeni Tertipde Muhtasar Osmanlı Sarfı

Necib Âsım’ın Rüştiye’deki öğrencilere yönelik hazırladığı bir ders kitabıdır. Kitapta Osmanlı Türkçesi’nin imla kurallarının derslerde nasıl öğretilmesi gerektiği üzerinde durulmuş ve bunun uygulamalarından bahsedilmiştir.⁸⁹

3.2.1.3. Ural ve Altay Lisanları

Ural ve Altay Lisanları adlı eserin medhal bölümünde *“ilm-i lisan”* olarak ifade edilen dilbiliminden ve dil aileleri ve yapı bakımından diller konularından bahsedilmiştir. Necib Âsım eserinde Ural-Altay dillerindeki ünlü uyumu üzerinde durmuş, daha sonra bu

⁸⁶ Necib Âsım, **Millî Aruz**, Kanaat Matbaa ve Kütüphanesi, İstanbul 1329, s. 2-7.

⁸⁷ Necib Âsım; **a.g.e.**, s. 7-10.

⁸⁸ Necib Âsım; **a.g.e.**, s. 7-10.

⁸⁹ Necib Âsım; **Yeni Tertipde Muhtasar Osmanlı Sarfı**, Karabet Matbaası, İstanbul, 1306.

diller hakkında (Samoyed takımı, Fin-Ogur takımı, Türk takımı, Tunguz takımı, Moğol takımı) ayrıntılı bilgiler vermiştir. Yazar Avrupa Türkologlarının yaptıkları tasniflerden ve açıklamalardan da yararlanmışır.⁹⁰

3.2.1.4. Hibetü'l-Hakayık

Necib Âsım'ın, Yükneklî Mahmut oğlu Ahmet'in "*Atabetü'l-Hakayık*" adlı eserini "*Hibetü'l Hakayık*" adıyla yayınladığı eseridir.⁹¹ Necib Âsım'ın eseri iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısmında eserin kritiği yapılarak Osmanlı Türkçesi ile açıklaması verilmiş. İkinci kısımda ise metnin tıpkıbâsımı yer almıştır. Eserin birinci kısmı 113 sayfa, ikinci kısmı ise 55 sayfadan oluşmaktadır.

"*Atabet'ül-Hakayık*"ı ilk defa ilim dünyasına tanıtan Necib Âsımdır. Kendisi 1906'da metnin bir kısmı ile daha sonra 1918 (1334)'de, biri faksimile ve diğeri metin, tercüme ve izah olmak üzere, iki kısımda eserin tamamını neşretmiştir.⁹² Bunlardan başka, bir de 1925'te kendi neşrine esas olan B nüshası ile eserin A nüshasını karşılaştıran bir makale yazmıştır.⁹³ *Reşid Rahmeti Arat*, Necib Âsım'ın bu eseri hakkında şunları söylemiştir: "*Necib Âsım tarafından yapılan metin neşri ile nüshaların karşılaştırılması, kendisinin bu sahada, hüsn-i niyeti olmakla beraber, dil bilgisinin usül ve malzemesine sahip bulunmamasından dolayı, herhangi bir ilmi kıymeti haiz değildir. Bu metin neşri münasebeti ile Fuat Köprülü tarafından yazılan makale, neşrin kendisi için olmaktan ziyade, bu sahadaki çalışmaları teşvik maksadı ile kaleme alınmış olmalıdır*".⁹⁴ "*Atabet'ül-hakayık*" üzerinde ilk tetkikleri yapan Necib Âsımdan sonra Avrupalı bilim adamı *J. Deny* ve *Fuat Köprülü* eser üzerinde ciddi tetkiklerde bulunmuşlar, eserin Türk kültür tarihindeki yerini ortaya koymuşlardır.

Necib Âsım'ın "*Hibetü'l Hakayık*" adıyla neşrettiği metni *Jean Deny*, "*Atabet'ül-Hakayık*" olarak çevirmiştir.⁹⁵ Necib Âsım'ın neşrettiği "*Hibetü'l Hakayık*" Türk dili ve edebiyatının gelişim sürecinde önemli bir dönemi aydınlatması bakımından çok kıymetli bir eser olarak kabul edilmektedir. Metodolojisi ve dil bilgisi açısından her ne

⁹⁰Tuncay Böler; "*Necib Âsım Yazıksız ve Türk Diline Katkıları*"; **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S. 25, Bahar 2009, s. 203., Necib Âsım; **Ural ve Altay Lisansları**, Kasbar Matbaası, İstanbul, 1311, 68 Sayfa.

⁹¹Necib Âsım; **Hibetü'l-Hakayık**, Matbaa-i Amire, İstanbul 1334.

⁹² Edib Ahmed B. Mahmud Yükneki; **Atabetü'l-Hakayık**, Haz.: Reşid Rahmeti Arat, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2006, s.2.

⁹³ Necib Âsım; "Uygur yazısıyla Hibetül Hakayık'ın Diğeri Bir Nüshası", *Türkiyat Mecmuası*, Cilt I, İstanbul, 1925, s.227-233. ; Arat, **a.g.e.**, s.2.

⁹⁴ Arat, **a.g.e.**, s.2.

⁹⁵ Arat, **a.g.e.**, s.10.

kadar tenkit edilse de, Necib Âsım'ın bu kıymetli eseri ilim dünyasına ilk tanıtan kişi olduğu unutulmamalıdır.

3.2.1.5. Lugat-i İlmiye ve Fenniye

Necib Âsım'ın özellikle batı dünyasında gelişen bilimsel icat ve buluşlar sonucu ortaya çıkan aletlerin ve icatların isimlerini açıkladığı bir eserdir.⁹⁶ Eser 288 sayfadan oluşmuştur. Necib Âsım eseri *Hasan Tahsin Bey* ile birlikte kaleme almıştır.

3.2.1.6. Pek Eski Türk Yazısı

Necib Âsım'ın bu eseri 35 sayfadan oluşmuştur. Yazar bu eserinde öncelikle Türkler hakkında bazı malumatlar vermiş, daha sonra da *Orhun Abideleri* ve *Orhun Elifba'sı* hakkında bilgiler sunmuştur.⁹⁷

3.2.1.7. Osmanlı Sarfı (Yeni Usul Osmanlı Sarfı)

Yazarın Türkçe'nin gramer yapısı üzerinde durduğu bu eser 46 sayfa, 10 babdan oluşmaktadır. Eser soru-cevap şeklinde düzenlenmiş bir ders kitabıdır. Kitapta dipnot şeklinde verilen temrin adlı alıştırmalarla da öğretmenlere kılavuzluk edilmiştir.⁹⁸

3.2.1.8. Divan-ı Lügati't Türk'ten Mehuz Eski Savlar

Necib Âsım'ın bu eseri 321 adet deyimden ve bu deyimlerin açıklamasından oluşan 56 sayfalık bir eserdir.⁹⁹ Yazar bu eserinde *Divan-ı Lügati't Türk'ten* yararlanmış, kitabının başında bu eserin önemini vurgulayarak, kitabının adına niçin Eski Savlar adını koyduğunu şu şekilde belirtmiştir.

“Maksada girişmemizden evvel bu tatbiğe verdiğim adı izah edeyim. Hep biliyoruz ki öteden beri Arabiden, Farisiden birçok lugat almışız, bunların çoğunu bu iki millet ediplerinin kullandıkları manadan aykırı kullanıyoruz. Bu hal bütün dünya dillerinde de böyledir. İlm-i lisanda bu tasarrufu kabul etmiştir; fakat bunların içinde bazen göze batacak kadar çirkin ağır hatalarımız da vardır ki bunları düzeltmek gerek. İşte onlardan birisi de ‘atarlar sözü’ makamında kullandığımız, ‘darb-ı mesel’ terkididir; bu

⁹⁶ Necib Âsım; Hasan Tahsin; **Lugat-i ilmiye ve Fenniye**, Matbaa-i Amire, Dersaadet, 1308.

⁹⁷ Necib Âsım; **Pek Eski Türk Yazısı**, Türk Derneği Neşriyatı, İstanbul, 1327.

⁹⁸ Necib Âsım; **Osmanlı Sarfı**, Mekteb-i Sanayi Matbaası, İstanbul 1310.; Böler; **a.g.m.**, s. 205.

⁹⁹ Necib Âsım; **Divan-ı Lügati't Türk'ten Mehuz Eski Savlar**, Şehzadebaşı Evkaf Matbaası, İstanbul 1338.

terkibdeki ‘mesel’ atalar sözü ve ‘darb’ irade etmek mukabili olduğundan terkinin mefhumunu ‘atalar sözü irade etmek’ demek olur; bunun ise çirkinliği meydandadır. Halbuki Eski Türkler buna bir tek kelime olarak ‘sav’ diyorlar.”

Necib Âsım, Türklerin bu savlara oldukça önem verdiklerini ve tarihi süreç içerisinde çoğaldıklarını belirterek, *Divan-ı Lügati’t Türk*’ten faydalanarak 321 adet savı eserinde kullanmış, hataları da düzeltmeye çalışmıştır.

3.2.1.9. Mükemmel Sarf ve Nahv-i Osmanî

339 sayfadan oluşan bir gramer kitabıdır. Necib Âsım bu eseri yazmaktaki amacını şu şekilde ifade etmiştir: “*Bir aralık Mekatib-i Rüştîye-i Mülkiye’de lisan-i Osmanî muallimliğinde bulunmuş ve bu münasebetle lisanımız hakkında bir hayli tetkikatta bulunarak bir iki risalede yazmış ve hatta bu münasebetle şika’u sevkiye-i umumiyesinden bir diploma ile bir madalya kazanmış olduğundan Mekatib-i Rüştîye-i Askeriye şakirdanına mahsus olarak tertip edilen bu eser husul-i mükemmeliyetine daha ziyade sarf-ı mesaini idilmiştir.*”

Yazar bu eserini Askeri Rüştîye’de verdiği derslere yönelik olarak öğrenciler için hazırlamıştır. Necib Âsım kitabının adında yer alan sarf-ı osmani sözünü şu şekilde açıklamıştır: “*Sarf-ı Osmanî, Osmanlıca kelimelerin envai ve ahvalini ve bunları doğru söyleyip okumak ve yazmak usulünü öğretir.*” Necib Âsım eserinin diğer bölümlerinde Osmanlıca’nın ses, harf, hece ve kelimelerinin gramer özellikleri üzerinde durmuştur.¹⁰⁰

3.2.1.10. Orhun Abideleri

Türkiye’de Göktürk harflerini ilk kez tanıtan ve Orhun Abidelerini ilk yayınlayan Necib Âsımdır. Necib Âsım’ın yayınladığı *Orhun Abideleri* adlı eser, hem *Köl Tigin* ve *Bilge Kağan* bengü taşlarının metin ve tercümelerini, hem de Orhun Türkçesinin gramerini içermektedir.¹⁰¹

Orhun Abideleri’nin incelendiği 165 sayfalık bu eser birinci kısmı 95, ikinci kısmı 70 sayfadan oluşmaktadır.¹⁰² Necib Âsım, eserini hazırlarken kitabeleri ilk defa okuyan *W. Thomsen*’ın eserini esas aldığı, *Thomsen* ve *Radloff*’un izahlarını göz önünde tuttuğu

¹⁰⁰ Necib Âsım; **Mükemmel Sarf ve Nahv-i Osmanî**, Mekteb-i Harbiye Matbaası, İstanbul, 1311.

¹⁰¹ Ahmet Bican Ercilasun; **Türk Dili Tarihi**, Akçağ Yayınları, Ankara 2005, s.157.

¹⁰² Necib Âsım; **Orhun Abideleri**, Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti Matbaa-i Amire Neşriyatından, İstanbul 1340.

gibi, Şemseddin Sami'nin daha önce meydana getirdiği basılmamış “*Orhun Abideleri*” adlı eserinden de azami şekilde faydalanmıştır.¹⁰³ Necib Âsım *Orhun Abideleri* adlı eserinin birinci kısmında “*Orhun mahkukâtı ve Eski Türkler*” başlığı altında, milletlerarası ilişkilerde bazen barış bazen de savaş olduğunu belirterek, Türklerin münasebette bulunduğu milletlerin zaman zaman Türkleri aşağılayan bir tutum içine girdiklerini belirtmiş, Türklerin hakir görülecek bir millet olmadıklarını, Türkler hakkındaki gerçeklerin ortaya çıkarılması gerektiğini dile getirmiştir.

Necib Âsım, *Orhun Abideleri*'ni yazma amacının Türklerin medeniyetten mahrum, yıkıcı bir millet oldukları görüşüne son vererek, Türklerin zengin bir tarihi mirasa ve medeniyete sahip olduklarını delillerle ispat etmek olduğunu vurgulamış, ayrıca Türk-Çin münasebetleri ve Türk tarihi hakkında bilgiler sunmuştur.

Necib Âsım, *Orhun Abidelerinin* nerede ve nasıl buldukları ve bu abideler hakkında yapılan ilk yayınlara yer vermiştir. Yazar, *Orhun Abideleri*'nin buldukları yerler hakkında bilgi vermiş, kitabelerin iki adet olduğunu, aralarında bin kilometre mesafe bulunduğunu, *Orhun Irmağı*'nın doğusunda “*Kuş Çaydam Gölü*” civarında, Karakorum şehrinin 60 kilometre kuzeyinde yer aldıklarını belirtmiştir. İki abidenin şekli ve fiziki özelliklerine de yer veren yazar, Uygurların da aynı yazı (çok az bir değişiklik) ile yazılmış buna benzer bir abidesi olduğunu eklemiştir.

Necib Âsım, *Orhun Abideleri* adlı eserinin I. kısmında şu başlıklara yer vermiştir: “*Orhun Abideleri, Orhun Türkçesinin Sarf ve Nahvi, Orhun Elifbası, İsimler, Zamirler, İştikak, Eski Türk Kitabelerinin Ehemmiyet-i Tarihiyesi*”. Eserin ikinci kısmında *Orhun Abideleri*'nin tam bir metni ve tercümesine yer verilmiş, açıklama ve dipnotlarla kitabelerin dilinin daha anlaşılır kılınmasını sağlamaya çalışmıştır. Bu kısımda yazar, daha çok *Thomsen* ve *Radloff*'un eserlerinden faydalanmıştır.

Orhun Abideleri Türk adının, Türk milletinin isminin geçtiği ilk Türkçe metindir. Taşlar üzerine yazılmış olan bu metin, Türk devlet düzeni, devlet ve millet arasındaki ilişkiler, devlet adamlarının sorumlulukları, Türk töresi ve kültürü hakkında bilgi veren orijinal kaynaklardan biridir. Ayrıca Türk askeri dehasını ve Türk edebiyatı ve tarihinin öncülüğünü yansıtması bakımından da oldukça önemlidir. *Orhun Abideleri* Türk yazı dilinin de ilk örneğidir.

¹⁰³ Böler, a.g.m., s. 200.

3.2.2. DİL ALANINDAKİ MAKALELERİ

Necib Âsım, farklı mecmualarda dile yönelik makaleler kaleme almıştır. Bu makalelerden ulaşılanlar aşağıda belirtilmiştir.

3.2.2.1. Maarif Mecmuasındaki Makaleleri

Necib Âsım'ın Maarif mecmuasındaki makaleleri daha sonra neşredeceği “*Ural ve Altay Lisanları*” adlı eserinin birkaç makalede kaleme alınmış şeklidir.

Necib Âsım; “Ural ve Altay Lisanları”, Maarif, Sene: 2, Cilt 4, Nr:103, 1 Temmuz 1309, s.390-391.

Necib Âsım; “Ural ve Altay Lisanları”, Maarif, Sene: 2, Cilt 4, Nr:104, 8 Temmuz 1309, s.399-401.

Necib Âsım, “Ural ve Altay Lisanları”, Maarif, Sene: 3, Cilt 5, Nr:105, 15 Temmuz 1309, s.13-14.

Necib Âsım; “Ural ve Altay Lisanları”, Maarif, Sene: 3, Cilt 5, Nr:106, 22 Temmuz 1309, s.28-29.

Necib Âsım; “Ural ve Altay Lisanları”, Maarif, Sene: 3, Nr:108, 5 Ağustos 1309, s.59-60.

Necib Âsım; “Ural ve Altay Lisanları”, Maarif, Sene: 3, Nr:109, 13 Ağustos 1309, s.78-79.

Necib Âsım; “Ural ve Altay Lisanları”, Maarif, Sene: 3, Nr:111, 26 Ağustos 1309, s.106-107.

Necib Âsım; “Ural ve Altay Lisanları”, Maarif, Sene: 3, Nr:117, 7 Teşrinievvel (Ekim) 1309, s.201-203.

3.2.2.2. Malumat Mecmuasındaki Makaleleri

Necib Âsım; “Klasikler”, Malûmat (Günlük), Nu:100, 10 Eylül 1897.

Necib Âsım; “Bizde Klasik Yok mu”, Malûmat (Günlük), Nu:103, 14 Eylül 1897.

Necib Âsım; “Yine Klasikler”, Malûmat (Günlük), Nu:107, 17 Eylül 1897.

Necib Âsım; “Edeb-i Millî Ne Zaman Vücut Edecektir?” Malûmat (Haftalık), Nu:94, 31 Temmuz 1313/1897.

Necib Âsım; “Türkçenin Tarihçesi”, Malûmat Mecmuası, Cilt 3: S:49-50, 31 Ağustos 1896, s.33-34.¹⁰⁴

¹⁰⁴ Harun Ceylan, **Malumat Mecmuası (25-50. Sayılar) İnceleme ve seçilmiş Metinler**, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2008, s.537.

Necib Âsım; “Hadim Ali Paşa Hakkında Mesihî'nin Mersiyesi”, Malûmat Mecmuası, Cilt 2, Sayı 46, 6 Ağustos 1896, s.1010-1011.¹⁰⁵

Necib Âsım; “Elsine-i Türkiye Hakkında Malûmat-ı Lisanîye”, Malûmat Mecmuası, Cilt 2, Sayı 48, 20 Ağustos 1896, s.1060-1063,¹⁰⁶

Necib Âsım; “Lisan Bahsi”, Malumat Mecmûası, Nu:51, 7 Eylül 1896.¹⁰⁷ Necib Âsım; “Lugat Bahsi”, Malûmat (Haftalık), Nu:112, 21 Receb 1315 (1897).

Necib Âsım; “Elifba Bahsi”, Malûmat (Haftalık), Nu:109, 29 Cemaziyelahir 1314(1896).

Necib Âsım; “Klasikler Meslesi”, Malûmat (Günlük), Nu:102, 25 Eylül 1897.

3.2.2.3. İkdâm Gazetesindeki Makaleleri

Necib Âsım, *İkdâm gazetesi*'nin en verimli yazarlarından biridir. Onun İkdâm'daki yazıları Türk dili, Türk tarihi ve Türk kültürü üzerinde yoğunlaşmıştır. Necib Âsım özellikle millî şuurun canlandırılmasına öncelik vermiş, Türk kültürünün tarihi süreç içindeki köklerine ve gelişimine yönelik dikkat çekici yazılar yazmıştır. *İkdâm gazetesi*, millî kültürün canlanmasına öncülük etmiş yayın organlarımızdandır. Bu çerçevede Necib Âsım da yazılarıyla Türk millî kültürüne önemli katkılar sağlamıştır. Aşağıda Necib Âsım'ın İkdâm gazetesinde yer alan Türk dili, tarihi ve kültürüne yönelik yazılarına yer verilmiştir.

Necib Âsım; “El-Urada fi Hikâyeti'l Selçukiye”, İkdâm, Nu:543, 16 Ocak 1895, s.3-4

Necib Âsım; “Hutût-ı Kadime-i Türkiye”, İkdâm, Nu:200,15 Mart 1895, s.3.

Necib Âsım; “Orhun Âbideleri”, İkdâm, Nu:461, 5 KÂsım 11895, s.3.

Necib Âsım; “Türkçenin Tarihçesi”, İkdâm, Nu:538, 21 Ocak 1896, s.3.

Necib Âsım; “Tarih-i Etrâk”, İkdâm, Nu:572, 24 Şubat 1896, s.3.

Necib Âsım; “Türkçenin Tarihçesi”, İkdâm, Nu:751, 21 Ağustos 1896, s.3.

Necib Âsım; “Muhâkemetü'l-Lügateyn”, İkdâm, Nu:1274, 30 Ocak 1897, s.3.

Necib Âsım; “İsm-i Haslar”, İkdâm, Nu:1033, 5 Haziran 1897, s.3.

Necib Âsım; “Lisân Bahsi”, İkdâm, Nu:1090 30 Temmuz 1897, s.3.

Necib Âsım; “Edebiyat-ı Şâhâne”, İkdâm, Nu:1110, 20 Ağustos 1897, s.3.

¹⁰⁵ Ceylan, **a.g.t.**; s.537.

¹⁰⁶ Ceylan, **a.g.t.**; s.537.

¹⁰⁷ Hüseyin Kaloğulları, Malumat Mecmuası (51-75. Sayılar) İnceleme ve Seçilmiş Metinler, Yüksek Lisans Tezi Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2008, s.508.

- Necib Âsım; “Türklerde Musâlah-ı Umûmiyye Fikrinin Kıdemi”, İkdam, Nu:1765, 5 Haziran 1899, s.3.
- Necib Âsım; “Eski Türk Adları”, İkdam, Nu:2319, 11 Aralık 1900, s.3.
- Necib Âsım; “Dilimize Hizmet”, İkdam, Nu:2331, 23 Aralık 1900, s.3.
- Necib Âsım; “Kâmus-ı Türkî”, İkdam, Nu:2348, 9 Ocak 1901, s.3.
- Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa”, İkdam, Nu:2535, 14 Ocak 1901, s.3.
- Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa”, İkdam, Nu:2353, 14 Şubat 1901, s.3.
- Necib Âsım; “Türk Yazıları”, İkdam, Nu:2453, 24 Nisan 1901, s.3.
- Necib Âsım; “Zebân-ı Fârisî”, İkdam, Nu:2505, 15 Haziran 1901, s.3. ¹⁰⁸ Aşağıda tarihi verilemeyen makaleler Müzeyyen Buttanrı'nın yüksek lisans tezinden alınmıştır.
- Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: Kütüphane-i İkdam”, İkdam, Nu:555, t.y., s.3.
- Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: Enâfis-i Âsâr-ı Edebiyye I (İliada ve Odysseia)”, İkdam, Nu:838, t.y., s.3.
- Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: Enâfis-i Âsâr-ı Edebiyye II (İliada ve Odysseia)”, İkdam, Nu:857, t.y., s.3.
- Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: Enâfis-i Âsâr-ı Edebiyye (Virjil, Horatius, Cicero, Titliyo)”, İkdam, Nu:883, t.y., s.2-3.
- Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: Arap Edebiyatı”, İkdam, Nu:923, t.y., s.3.
- Necib Âsım; “Muhasebe: Fransızcaya Dair”, İkdam, Nu:928, 14 Şubat 1897, s.3.
- Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: Esmâ-i Hassa”, İkdam, Nu:1033, 4 Haziran 1897, s. 3-4.
- Necib Âsım; “İsm-i Haslar”, İkdam, Nu:1034, 5 Haziran 1897, s.3-4.
- Necib Âsım; “Musahabe:Fuzuli'nin Gayr-ı Matbû Asârı”, İkdam, Nu:1038, t.y., s.3.
- Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: Almanca”, İkdam, Nu:1118, 28 Ağustos 1897, s. 3-4.
- Necib Âsım; “En Eski Türk Yazısı Hakkında Malumat”, İkdam, Nu:1240, t.y., s.3-4-5.
- Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: (Veled Çelebi Hazretlerine), ‘Ertenk’ Dürr-i Nevadır ‘Ferenk’ Adlı İki Makale İle İlgili Görüşler”, İkdam, Nu:1332, 30 Mart 1898, s.3-4.
- Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: (Veled Çelebi Hazretlerine), ‘Ertenk’ Dürr-i Nevadır ‘Ferenk’ Adlı İki Makale İle İlgili Görüşler”, İkdam, Nu:1346, 13 Nisan 1898 s.3-4.
- Necib Âsım; “Muhasebe: Tezkire-i Musiki Şinâsân Hakkında Bir Mülâhaza”, İkdam, Nu:1508, 21 Eylül 1898, s.3. ¹⁰⁹

¹⁰⁸ Bu başlıklar yazılırken Kushner'in eserinden de yararlanılmıştır. Bkz., Kushner; a.g.e., s.67-169.

¹⁰⁹ Müzeyyen Buttanrı; **İkdam Gazetesi Üzerinde Bibliyografik Bir İnceleme (1894-1900)**, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1997, s.107-108.

3.2.2.4. Türk Yurdu Dergisindeki Makaleleri

Necib Âsım, Türk Yurdu dergisinde dünya dillerinin geçirdiği evreler, Türk dilinin dünya dilleri içerisindeki yeri, Türk dilinin bir ilim dili haline getirilmesi, Türk dilinin diğer dillerle münasebeti, Türk dilinin neden sadeleşmesi gerektiği gibi konular üzerinde durmuştur. Necib Âsım'ın bu konularla ilgili olarak Türk Yurdu dergisinde yer alan görüşlerine aşağıda değinilmiştir.

Bir Nazariye-i Lisanîye: Necib Âsım bu makalesinde dil biliminin “*müsbet*” ve “*nazari*” iki yönü olduğunu belirterek dillerin nasıl gruplandırılması gerektiği üzerinde durmuştur. Ayrıca dillerin “*yek hecai, ittisali ve inikası*” olarak üç sınıfta incelenebileceğine değinmiştir. Yazar diller arasındaki akrabalığa dikkat çekerek, anadil konusunda şunları söylemiştir: “*Fakat aynı sınıfa dâhil olan birtakım diller birbiri ile alakadar görünerek diğerlerine tamamen yabancı bulunurlarsa bunlar aynı sınıf dâhilinde birer müstakil zümre teşkil ediyorlar demektir ki bunlara birer ana lisanı yani asli bir memba isnadı bittabi makul olur. İşte ilm-i lisanın malumat-ı müsbeteye müstenit bulunan hududu ancak buraya dayanabilir.*” diyerek bunun da göreceli olduğunu belirtmiştir. Necib Âsım'a göre, tarihi süreç içerisinde diller de toplumlar gibi birbirlerinden etkilenmişler ve akraba olmuşlardır.¹¹⁰ Necib Âsım ikinci yazısında ise dilin kökenlerinin araştırılmasının ve bulunmasının oldukça güç olduğu üzerinde durmuştur. Bu konuda şunları söylemiştir: “*Fakat bu lisan-ı asli nasıldı? İşte bunu halletmek mucib-i merak olduğu kadar da güçtür. İlm-i lisana nazaran bizce muhakkaktır ki bu bir an-ı vakitte mükemmel bir meydana çıkmış olmayıp yavaş yavaş tekemmül eylemiştir. Yine bundan maada şu da muhakkaktır ki bunun şekil ve hali bugün en aşağı sınıf-ı lisanı teşkil eden yek –hecai dillerine benzemiş olmasıdır; fakat bu halden evvel nasıl olmuş olduğunu şimdilik tayin etmeğe katiyen iktidarımız yoktur; buna müteallik söyleyeceğimiz şeyler ancak nazariyat hükmündedir.*”¹¹¹ Necib Âsım, dillerin birbirleriyle katıştığını, zaman zaman ayrıldığını, sonra tekrar kaynaştıklarını belirterek bu etkileşimi bazı örneklerle açıklamaya çalışmıştır.

Tasfiyecilik: Necib Âsım bu makalesinde, dilde tasfiyecilik konusuna eğilmiştir. Özellikle *Rizal Bey*'in bir makalesini tenkit ederek *Mösyö Rizal*'ın bazı yazarların aşırı bir dil tasfiyeciliğine tutulduğu yönündeki yorumlarına şu şekilde bir karşılık vermiştir:

¹¹⁰ Necib Âsım; “*Bir Nazariye-i Lisanîye*”, **Türk Yurdu**, Cilt 1, Tutibay Yayınları, Ankara 1998, s. 79-80.

¹¹¹ Necib Âsım; “*Bir Nazariye-i Lisanîye*”, **Türk Yurdu**, Cilt 1, Tutibay Yayınları, Ankara 1998, s. 94-96.

“Herhangi bir dili diğer dillerden aldığı kelimelerden temizleme fennen imkânsızdır. Türkçemiz özellikle Arapça ve Farisiden birçok kelime almıştır. Bu kelimelerin benimsemiş ve dilimize maletmişiz. Dolayısıyla bunları kullanmaya devam etmeliyiz. Başka dilden alınıp kendisine mal edilen bir kelime üzerindeki öteki dilin tasarruf hakkı kalamaz. Bir de diller birbirinden kelime alır, kaide terkip alamaz. Bizde nasılsa vaktiyle alınan kaide ve terkipleri bırakalım”¹¹² Necib Âsım, yeni neslin Türk millî ruhu ile hareket edeceğini, Türk lehçelerini araştırıp inceleyerek klasik bir Türk dili meydana getireceğini, Türk tarihini, Türk Millîyetini, Türk dilini ihya edeceğini, bununla birlikte İslamiyet’e, medeniyete daima hürmet edeceğini belirtmiştir.

Hibetü’l Hakayık: Necib Âsım, *Hibetü’l Hakayık*’ı ele aldığı Türk Yurdu’ndaki üç makalesinde, Türklerin eski yazı ve alfabelerine yer vermiştir. Bu çerçevede, Çin kaynaklarının harfsiz bir yazı kullandıklarına dair bilgiler verdiği değinmiş, Türklerde harflere geçişin miladın 732-735 senelerine ait olan Orhun Abideleri ile güzel bir gelişme gösterdiğini belirtmiştir. Necib Âsım’a göre, Gültigin abidesinde kullanılan 32 harf tam bir lisanın ihtiyacını karşılayacak niteliktedir. Uygurlar ise Nasturi papazlarından Süryani harflerini öğrenip kendi dillerine uydurmuşlardır. Şekilce güzel olan Uygur yazısının Türkçe için yeterli olduğunu; ancak Arapça ve Farsça için yetersiz olduğunu söylemiştir. Necib Âsım bunlara ek olarak bazı Uygurca eserler üzerinde de durmuştur.

Necib Âsım, *Hibetü’l Hakayık* ile ilgili olan ikinci yazısında bizzat eserden bahsetmiş, eserin Ayasofya Camii içindeki kütüphanede 4757 numarada, lügatler arasında bir kitabın dikkatini çektiğini ve bu kitabı incelemeye başladığını belirtmiştir. Kitabın *Yükneklî Edip Ahmed*’e ait olduğunu, Uygurca alfabesi ile yazıldığını, Kaşgar dilinin kullanıldığını ancak tarihinin açık bir şekilde yazılmamış olduğunu söylemiştir. Makalenin sonunda Uygur alfabesini gösterir bir cetveli ileride yayınlayacağını, bunun bu eski hazinelerin anahtarı olacağını belirtmiştir.¹¹³

Necib Âsım, *Türk Yurdu*’ndaki *Hibetü’l Hakayık* ile ilgili üçüncü yazısında bir önceki yazıda bahsettiği cetveli sunmuştur. Türklerin Mani dininde iken kullandıkları harfleri göstermiş, ayrıca Ayasofya Kütüphanesinde bulunduğu nüshadaki *Abdürrezzak Bahşi*’nin

¹¹² Necib Âsım; “*Tasfiyecilik*”, **Türk Yurdu**, Cilt 4, Tutibay Yayınları, Ankara 1999, s. 153-154.

¹¹³ Necib Âsım; “*Hibetü’l Hakayık*”, **Türk Yurdu**, Cilt 1, Tutibay Yayınları, Ankara 1998, s. 332-334., Necib Âsım; “*Hibetü’l Hakayık*”, **Türk Yurdu**, Cilt 1, Tutibay Yayınları, Ankara 1998, s. 394-396., Necib Âsım; “*Hibetü’l Hakayık*”, **Türk Yurdu**, Cilt 2, Tutibay Yayınları, Ankara 1999, s. 74-77.

kullandığı harfleri de bir cetvel şeklinde neşretmiştir. Uygur harflerini teknik yönden incelemiştir.

Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i: Necib Âsım'ın Çankırı mebusu *Ahmet Talat Bey*'in "*Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i*" adlı eserini tanıttığı ve eser hakkındaki düşüncelerini ortaya koyduğu makalesidir.¹¹⁴

Uygur Alfabeti: Necib Âsım'ın Uygur alfabesine yönelik geniş tafsilatlı bir makalesidir. Necib Âsım Uygur harflerini ayrıntılı bir biçimde açıklamıştır.¹¹⁵

Gün Adları: Necib Âsım'ın gün adlarıyla ilgili bir makalesidir. Necib Âsım Türklerde ve diğer milletlerde haftanın günlerinin nasıl belirlendiği hakkındaki görüşlerini dile getirmiştir.¹¹⁶

İki Sayısı Hakkında: Necib Âsım, *Raif Paşa Zade Fuat*'ın Viyana Edebiyat Fakültesi Türkiyat profesörlerinden *F. Kraelitz*'in Türkçe "iki" sayısının iştikakına dair tercümesini makalesini aynen aktarmıştır.¹¹⁷

Elkavaninülküllüyye Lizabtilügatit Türkiye: Necib Âsım, Türkiyat Enstitüsü tarafından yayımlanan "*Elkavaninülküllüyye Lizabtilügatit Türkiye*" adlı kitap hakkındaki düşüncelerini belirterek, kitabın Mısırda yerleşen Kıpçak Türklerinin konuştuğu Türkçeden bahsettiğini belirtmiş, kitapta geçen bazı kelimeleri günümüz Türkçesiyle karşılaştırarak örnekler vermiştir.¹¹⁸

Türk Sayıları Üzerine Bir Deneyiş: Necib Âsım'ın Türkçe'deki sayıların nasıl ortaya çıktığına ilişkin kaleme aldığı makalesidir.¹¹⁹

Lisan Tetkikleri (Su): Bu makale, Necib Âsım'ın "su" kelimesinin türeyişi, ne gibi şekil değişikliklerine uğradığı, nasıl manalar aldığına yönelik bir makalesidir.¹²⁰

¹¹⁴ Necib Âsım; "*Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i*", **Türk Yurdu**, Cilt 3-23, Sayı 12-14, Şubat 1929, Tutibay Yayınları, Ankara 2001, s.23-26.

¹¹⁵ Necib Âsım; "*Uygur Alfabeti*", **Türk Yurdu**, Cilt 3-23, Sayı 15-16, Mart-Nisan 1929, Tutibay Yayınları, Ankara 2001, s.10-20.

¹¹⁶ Necib Âsım; "*Gün Adları*", **Türk Yurdu**, Cilt 4-24, Sayı 27-28, Mart-Nisan 1930, Tutibay Yayınları, Ankara 2001, s.35-37.

¹¹⁷ Necib Âsım; "*İki Sayısı Hakkında*", **Türk Yurdu**, Cilt 4-24, Sayı 30, Haziran 1930, Tutibay Yayınları, Ankara 2001, s.25-27.

¹¹⁸ Necib Âsım; "*Elkavaninülküllüyye Lizabtilügatit Türkiye*", **Türk Yurdu**, Cilt 5-25, Sayı 33, Eylül 1930, Tutibay Yayınları, Ankara 2001, s.27-30.

¹¹⁹ Necib Âsım; "*Türk Sayıları Üzerine Bir Deneyiş*", **Türk Yurdu**, Cilt 14, Tutibay Yayınları, Ankara 2001, s. 22-23.

Dil Heyeti: Necib Âsım, Maarif Vekâleti'nin bir dil heyeti oluşturmak istediğini, Millî iradenin bu konuda titizlik göstermesi gerektiğini belirterek şunları söylemiştir: “*İşte Türk Dili heyetine aza olacak zevat evvela ilm-i lisan bilmek ve sonra Avrupa dillerine tatbik için bu ilme müteallik eserlerdeki kaidelerin dilimize tatbik etmek Türkçe'nin her lehçe ve şubesinde her devirde yazılmış eserleri toplayıp, şerhleriyle tercümesiyle neşretmek, gerek böyle yazma eserlerde ve gerekse her yerde bugün kullanılan şube ve zümre lügatlerini toplamak tam manasıyla umumi bir Türk dili kamusu meydana getirecek zihniyet ve iktidarını haiz olmalıdır.*”

Bu çerçevede halk ağzından derlemelerin yapılması oldukça önemlidir. Bu çalışmalar sonucunda bir umumi Türk kamusu ile bir Türk ansiklopedisi vücuda getirilmesi gerektiğini, bu konuda İstanbul Darülfünunu Türk Lisanı Tarihi Kürsüsü ile Türk Edebiyatı Tarihi kürsüsünün dil heyetine gerekli yardımı yapacağını da belirtmiştir.¹²¹

Elifba Meselesi: Necib Âsım'ın harflerin tarihi süreçteki gelişimi ve kullanımına ilişkin makalesidir. Necib Âsım, Türklerin tarih boyunca kullandıkları harflerden söz ederek kendi döneminde kullanılan harflerde bazı reformların yapılmasını istemekte ve buna da örnekler vermektedir. Ancak, köklü bir harf değişikliğine o an için karşı çıkmıştır.¹²²

3.2.2.5. İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuasındaki Makaleleri

Necib Âsım İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuasında, dil ve tarih konularında makaleler kaleme almıştır. Makaleler konu ve içerik bakımından yazarın kitaplarında büyük ölçüde değinildiği için mecmuadaki konu başlıklarına burada değinilmesi yeterli görülmüştür.

Buradaki makale ve yazılar konu ve içerik açısından büyük ölçüde diğer makale ve yazıları ile uyum göstermektedir. Bu nedenle aşağıda gerek araştırmacı tarafından mecmuanın taranması neticesinde bulunan makaleler gerekse *Kazancıgil*'in makalesinde¹²³ Necib Âsım'a ait olduğu belirtilen makaleler aşağıda sıralanmıştır.

¹²⁰ Necib Âsım; “*Lisan Tetkikleri (Su)*”, **Türk Yurdu**, Cilt 12, Tutibay Yayınları, Ankara 2001, s. 217-219.

¹²¹ Necib Âsım; “*Dil Heyeti*”, **Türk Yurdu**, Cilt 11, Tutibay Yayınları, Ankara 2001, s. 151-153.

¹²² Necib Âsım; “*Elifba Meselesi*”, **Türk Yurdu**, Cilt 9, Tutibay Yayınları, Ankara 2001, s. 277-279.

¹²³ Aykut, Kazancıgil; Ayhan Vergili; “*İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası (İnceleme ve Dizin)*”, **TÜBAR**, Sayı 12, Güz 2002, s.27-74.

Necib Âsım; “Mısırdaki Yazılmış Türkmençe Kitap (Türk Lisanı Tetkikatından)” İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 1, Sayı 1, Mart 1332, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1332-1334, s.54-62.

Necib Âsım; “Elifbamız Hakkında Bazı Mülâhazalar”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 1, Sayı 2, Mayıs 1332, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1332-1334, s.131-136.

Necib Âsım; “Kıpçak Türkçesine Dair”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 1, Sayı 4, Eylül 1332, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1332, s.380-388.

Necib Âsım; “Eski Savlar”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 2, Sayı 2, Mayıs 1338, Evkaf-ı İslamiye Matbaası, İstanbul 1338/1922, s.153-159.

Necib Âsım; “İslam Mütefekkirleri, Barron Carra de Vaux ”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 2, Sayı 1, Mart 1338, Evkaf-ı İslamiye Matbaası, İstanbul 1338/1922, s.160-164.

Necib Âsım; “Hilyetül İnsan ve Hilyetül Lisan-Yahut İbn-i Mühenna Lügati”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 2, Sayı 3, Temmuz 1338, Evkaf-ı İslamiye Matbaası, İstanbul 1338/1922, s.260-266.

Necib Âsım; “Eski Savlar(İkinci Nüshadan Mâbad)”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 2, Sayı 4, Eylül 1338, Evkaf-ı İslamiye Matbaası, İstanbul 1338/1922, s.312-328.

Necib Âsım; “Eski Savlar(Mâbad-Üçüncü Nüshadan)”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 2, Sayı 5, Teşrin-i Sani 1338, Evkaf-ı İslamiye Matbaası, İstanbul 1338/1922, s.421-435.

Necib Âsım; “Eski Savlar-Son”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 2, Sayı 6, Kanun-ı Sani 1339, Evkaf-ı İslamiye Matbaası, İstanbul 1339/1923, s.487-502.

Necib Âsım; “Türk Diline Göre Kablettarih Türklük”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 3, Sayı 1, Haziran 1339, Evkaf-ı İslamiye Matbaası, İstanbul 1339/1923, s.1-24.

Necib Âsım; “Sekizinci Asırda Irak Türkçesi”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 3, Sayı 2-3, Ağustos/Teşrin-i evvel 1339, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1339/1923, s.81-90.

Necib Âsım; “Umumi Lisan TetkikatıSekizinci”, İstanbul Darülfûnunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 3, Sayı 4-5, Teşrin-i Sâni/Mart 1340 1340, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1340/1924, s.214-226.

Necib Âsım; “Mukayeseli Sarf ve Nahvin Usulüne Dair, Antoine Meillet, Mütercimi: Necib Âsım”, İstanbul Darülfûnunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 3, Sayı 7, Kanun-ı Evvel 1340, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1340/1924, s.349-362.

Necib Âsım; “Türk Dilinin Tarih-i Sarfi”, İstanbul Darülfûnunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Cilt 4, Sayı 1, Mart-Nisan, 1925, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1925, s.45-67.

Necib Âsım; “İlmi Lisan(Bir İki Söz)”, İstanbul Darülfûnunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Cilt 4, Sayı 5, Teşrin-i Sani-Kanun-ı Evvel 1925, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1926, s.305-315.

Necib Âsım; “İlmi Lisan”, İstanbul Darülfûnunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Cilt 5, Sayı 1-2, Haziran/Kanun-ı Evvel 1926, Millî Matbaa, İstanbul 1927, s.123-139.

3.2.2.6. Diğer Dergilerdeki Makaleleri

Bilgi Mecmuasındaki Makaleleri: *Türk Bilgi Derneği* tarafından ayda bir çıkarılan bir mecmuadır. Mecmuanın müdürü *Celal Sahirdir*. Bu mecmuada Necib Âsım’ın tek bir makalesi bulunmaktadır. Makalede Necib Âsım, atasözlerinin önemini ve Türk kültürü içindeki yerini örneklerle açıklamıştır. Ayrıca atasözlerinin dilbilimi açısından oldukça önemli olduğunu belirtmiştir.¹²⁴

Türkiyat Mecmuasındaki Makaleleri: Necib Âsım, *Türkiyat* mecmuasındaki makalelerinde ağırlıklı olarak Türk dili konusunda yazılar yazmıştır. Bu makalelerin konu başlıkları şunlardır;

Necib Âsım; “Uygur yazısıyla Hibetül Hakayık’ın Diğer Bir Nüshası”, *Türkiyat Mecmuası*, Cilt I, 1925, s.227-233.

Necib Âsım, “Türkçede ‘kaf’ın ‘ta’nın ‘dal’a İnkılâbı ve Kırk Sayısının Aslı”, *Türkiyat Mecmuası*, Cilt II, 1928, s.390-392.

Necib Âsım, “Kırgız Kelimesinin İştikakına Dair”, *Türkiyat Mecmuası*, Cilt II, 1928, s.387-390.

Millî Tetebbular Mecmuasındaki Makaleleri: “*Asarı İslamiye ve Millîye Tedkik Encümeni*” tarafından iki ayda bir neşrolunan mecmuadır. Müdürü *Köprülüzade*

¹²⁴ Necib Âsım; “*Atalar Sözü ve Osmanlı Tarihi*”, **Bilgi Mecmuası**, Yıl 1, Cilt 1, Nisan 1330, Matbaa-i Amire, İstanbul 1330, s.661-663.

Mehmed Fuaddır. Necib Âsım'ın bu mecmuada "*Hadisi Erbain Tercümeleri*" başlıklı bir makalesi bulunmaktadır.¹²⁵

3.3. DİĞER ESERLERİ

3.3.1. KİTAPLARI

Kitab: Necib Âsım, bu eserinin başında öncelikle padişahı övmüş daha sonra ise kitaplara olan düşkünlüğünü dile getirmiştir. Necib Âsım, kendisine ait iki kütüphane dolusu kitabı olduğunu belirtmiş, kitabının ilerleyen sayfalarında 'yazı', 'alfabe', 'harf', 'kâğıt', 'papirüs' başlıklı yazılar kaleme almıştır.¹²⁶

Necib Âsım'ın bu eseri 1993 yılında İletişim Yayınları tarafından *Türker Acaroğlu*'nun çevirisiyle yayınlanmıştır.¹²⁷ Önceleri *Sami Önal* 'Kitab' üzerine *Tarih ve Toplum* dergisinde bir kaleme almış, bu kitabın çok yararlı bir eser olduğunu belirterek üslubunun bozulmadan, açıklama ve dipnotlar eklenerek günümüz Türkçesi ile yayınlanmasını ve bu boşluğun giderilmesini arzu ettiğini belirtmiştir.¹²⁸ Nihayetinde *Türker Acaroğlu*, 1993'te kitabı günümüz Türkçesi'ne çevirmiştir. Ancak bu çeviri üzerine bazı tartışmalar olmuştur. Özellikle *Ahmet Yüksel* "*Kebikeç*" dergisindeki makalesinde *Acaroğlu*'nun bu çeviri ve üslubunu eleştirmiştir. Kitabın yeni harflerle basılmasından büyük bir mutluluk duyduğunu belirten *Yüksel*, çeviriyi okuduktan sonra büyük bir hayal kırıklığı yaşadığını belirterek *Abdülhamid*'e övgü bölümünün çeviride yer almadığını; Necib Âsım'ın eserlerinin eksik olarak verildiğini, sayısız yanlış okuma hatasının, çeviri sorunu ve istikrarsız üslubu olduğunu dile getirmiş ve bunlara ilişkin örneklerle de yer vermiştir.¹²⁹ Yukarıda sayılan eserlerinden başka *Bahâî Efendi (Veled Çelebi İzbudak)* Necib Âsım'ın 1897'ye kadar olan kitap olarak basılan eserlerinin arasında şunları da zikretmektedir.¹³⁰

Bektaşî İlm-i Hâli: Necip Âsım, *Bektaşî İlmihali* diye adlandırıp neşrettiği eserde *Muhammed Seyfüddin b. Zülfikar Derviş Ali*'nin farklı bir eserini veya bu eserin farklı bir kopyasını dikkate alarak neşretmiştir. Eser bir mukaddime (1b-2a) ile başlar. Daha sonra dört pir dört tekbirin senedi söz konusu edilip, Âdem, Nuh, İbrahim ve Hz.

¹²⁵ Necib Âsım; "*Hadis-i Erbain Tercümeleri*", **Millî Tettebular Mecmuası**, Cilt 2, Sayı 4, Eylül-Teşrin-i Evvel 1331, Matbaa-i Amire, İstanbul 1331, s.143-165.

¹²⁶ Necib Âsım; **Kitab**, Matbaa-ı Safa ve Enver, Konstantiniyye 1311.

¹²⁷ Necib Âsım Yazıksız; **Kitab**, (Haz.: *Türker Acaroğlu*), İletişim Yayınları, İstanbul 1993.

¹²⁸ *Sami Önal*, "*Kitab Üzerine*", **Tarih ve Toplum**, Cilt 8, Sayı 46, Ekim 1987.s.57-58.

¹²⁹ *Ahmet Yüksel*; "*Necib Âsım'ın Yazık Edilen 'Kitab'ı*", **Kebikeç**, Sayı 1, 1995, s. 83-90.

¹³⁰ *Bahâî*, "*Necib Âsım Bey Efendi*", **Malumat**, Sayı 73, 7 Şevval 1314, 27 Şubat 1312, 11 Mart 1897, s. 505-508.

Muhammed'in belinin bağlanması anlatılır (2a-8a). Sonra *Hz. Ali*'nin şedd kuşanmasına dair ayrı bir başlık açılır. Sonra on yedi kemerbestenin Ali tarafından bellerinin bağlanması (11a-12b); *Selman-ı Farisi* tarafından elli beş meslek pirinin bellerinin bağlanması (12b-15a) anlatılır. 15a'dan itibaren müellifin üslubuyla *Hacı Bektaş* sülukuna uygun bir şekilde ikrar meydanı bütün erkânı, duaları, tercüman ve gülbanklarıyla anlatılır (15a-27a) 27b'de İkrar meydanına girecek can için hazır etmesi gerek yiyecek ve içecekler sıralandıktan sonra Aşure geleneği anlatılır (27b-29a). 29a-b'de Mustafa Fatih Baba'dan naklen Hacı Bektaş'ın soy silsilesi ve tarikat silsilesi sıralanır. 29b-34b arasında bir Bektaşî dervişinin kullandığı tac, hırka, menkûş, teslim taşı, palhenk, kamberiyeye, elif-i lâmend, tennure, tığbend, teber, kaşağı gibi malzemeler senedleriyle birlikte soru-cevap üslubunda anlatılır. Daha sonra *Semeratu'l-fuad*'dan naklen Tacın esrarı anlatılır (34b-36a). Sonra sırasıyla *Fasl-ı soru-i dervişan* (36b), *Fasl-ı beyan-ı ism-i abdal* (36b-37a), *Fasl-ı min tarih-i seyyah-ı der beyan bazı fütüvvet* (37a-38b), *Silsile-i nesebi Hünkar Hacı Bektaş Veli* (38b-39a) *Hünkar Hacı Bektaş Veli'nin emanetleri beyanındadır* (39a-b) fasılları sıralanır. 40a-43b arasında ise muhtelif tercümanlar ve gülbanklar nakledilir.¹³¹

- **Mebadı-i Fenni Resmî**
- **Arkadaş Bana Fransızca Öğret**
- **Ziya ve Hararet**
- **Ferid**
- **Güvercin Postası**
- **Muhtasar Osmanlı Sarfı**
- **Lugat-i Musâhabât**
- **Ev Kızı**
- **Nefer ve Onbaşının Vezaifi Seferiyesi**
- **Kıraatı Askeriye**
- **İhtiraat-ı Mühimme-i Cisime**

Ahmet Yüksel, yukarıda belirtilen eserlere ilaveten şu eserlerin de Necib Âsım'a ait olduğunu söylemektedir.

- **Usul-ı Fransevi**

¹³¹ Mehmet Saffet Sarıkaya, "*Bektaşî ve Alevî Kültürünün Yazılı Kaynağı Olarak Fütüvvetnameler*", **Uluslararası Doğumunun 800. Yılında Hacı Bektaş Veli ve Bektaşîlik Sempozyumu**, Fatih Üniversitesi, 9-10 Ekim, İstanbul 2009, s.7.

- **Kıraat-ı Fenniye**
- **Medrese-i Edeb**
- **Medeniyete Hizmet**¹³²

3.3.2. Makaleleri

Necib Âsım; “Âsâr-ı Hayriyye-i Osmaniyye”, Malûmat(Günlük), Nu:88, Ağustos 1897.

Necip Âsım; “Fenn-i Musiki”, Malûmat, Cilt 2, Nu:43, 2 Temmuz 1897, s. 942

Necip Âsım; “Türk Musikisi”, Malûmat (Haftalık), Nu:103, 2 Ekim 1897.

Necip Âsım; “Medeniyet-i Osmaniyye”, Malûmat (Haftalık), Nu:102, 25 Eylül 1897.

Necip Âsım; “Türklerin Rabıta-ı Millîyyesi Hükümdarlarıdır”, Malûmat (Günlük), Nu:89, 30 Ağustos 1897.

Necip Âsım; “Nukuş-ı Millîye”, Malûmat (Haftalık), Nu:108, 6 KÂsım 1897.

Necip Âsım; “Tarih-i Etrâk”, İkdâm, Nu:572, 24 Şubat 1896, s.3.

Necip Âsım; “Musahabe: Çubuk”, İkdâm, Nu:939, 25 Şubat 1897, s.3-4.

Necip Âsım; “Teracime-i Ahvâl-i Meşahir (Bir Hatıra)”, İkdâm, Nu:1050, 21 Haziran 1897, s.4.

Necip Âsım; “Çocuklara Aş Yahud Validelere Hediye”, İkdâm, Nu:1304, 28 Kânunuevvel 1897, s.3.

Necip Âsım; “Muhasebe: Tezkire-i Musiki Şinâsân Hakkında Bir Mülâhaza”, İkdâm, Nu:1508, 21 Eylül 1898, s.3.

Necip Âsım; “Musahabe: Türkistan’a Seyahat”, İkdâm, Nu:897,14 Kanun-ı Sani 1897, s.3-4.

Necip Âsım; “Ahmed Hikmet”, Türk Yurdu, Cilt 12, Tutibay Yayınları, Ankara 2001, s. 260.

Necip Âsım; “Bilenler Bilmeyenlere Öğretsin”, Anadolu Mecmuası, Cilt I, Sayı 9-10-11, İstanbul 1925, s. 317-318.

Veled Çelebi Hazretleri: Necib Âsım bu makalesinde Veled Çelebi ile nasıl tanıştığını ve onunla olan dostluğunun nasıl geliştiğini anlatmaktadır. Necib Âsım, Veled Çelebi ile hem gönül hem de ülkü arkadaşlığı kurduğunu belirterek, Veled Çelebi’nin Türkçe

¹³² Yüksel, **a.g.m.**, s. 83-90.

sevdalısı olduğunu söylemektedir. Ayrıca Veled Çelebi'ni nasıl bir eğitim gördüğünü, ne gibi eserler verdiğini, ne gibi eserler vermeyi planladığından bahsetmiştir.¹³³

Dilimiz Musikimiz: Necib Âsım, bu makalesinde saray dili ve halk dili arasındaki farkın ortadan kaldırılması gerektiğini belirterek, Anadolu Lehçesi'nin ancak halk ağzından araştırma ve incelemeler sonucu tam olarak ortaya çıkarılabileceğine değinmiştir. Yazar, musiki konusunda udların, kanunların Türk sazı olmadığını bunların Türkleri uyuşturduğunu, Türk musikisinin “*Urfa, Diyarbakır ağzı*” dediğimiz halkırları, halk nağmeleri olduğunu belirterek Türk musikisinin de dilimiz gibi yerinde tetkik edilmesi gerektiğini önermektedir. Bu konuda Harbiye ve Bahriye Nezaret-i Celileleri ordu-yı hümayunda bulunanlardan türküleri ve nağmelerini kaydetmek, notalarını yayınlamak gerektiğini belirterek Millî musikinin gelişebileceğini iddia etmektedir.¹³⁴

¹³³ Necib Âsım; “*Veled Çelebi Hazretleri*”, **Türk Yurdu**, Cilt 4, Tutibay Yayınları, Ankara 1999, s. 47-50.

¹³⁴ Necib Âsım; “*Dilimiz Musikimiz*”, **Türk Yurdu**, Cilt 7, Tutibay Yayınları, Ankara 2001, s. 179-181.

IV. BÖLÜM

TARİH, DİL VE KÜLTÜR ANLAYIŞI

4.1. TARİH ANLAYIŞI

4.1.1. TARİHÇİLİĞİ

Türkiye’de geleneksel tarihçilik ve tarih anlayışı I. ve II. Meşrutiyet dönemleriyle birlikte modern tarih anlayışına doğru evrilmeye başlamıştır. Türkiye’de tarih anlayışı, bir yandan geleneksel Osmanlı tarihçiliğinin, diğer yandan Avrupa tarihçiliğinin ve ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve siyasal koşulların etkileriyle şekillenmiştir. Bu süreçte özellikle Tanzimat dönemi Osmanlı tarihçileri Batılı yöntem ve yaklaşımları izleyerek, Osmanlı tarihçiliğine modern tarihçilikle ilgili gelişmeleri tanıtmaya çalışmışlardır. Batılılar, Rönesans döneminden itibaren hümanist bir tarih anlayışı çizgisinde bulunmuş ve tarih felsefesini yakından izlemişlerdir. Osmanlılar ise, Batılı anlamda tarihsel düşüncüyü yakından tanımamış ve tarih anlayışında teolojik bir tarih anlayışı içinde bulunmuşlardır. Osmanlıların modern tarih anlayışı ile tanışmaları ve bu ölçütlerde tarih eserleri yazmaya başlamaları 1908’den sonra olmuştur. Türkiye’de modern tarih yazımı ve tarih anlayışı da aynı dönemde oluşum sürecine girmiştir.¹³⁵

XIX. yüzyılın sonları ile XX. yüzyılın başlarında Türkiye’deki tarih anlayışı, kısmen romantik kısmen de hikâyeci bir anlayışa sahip olmuştur. Bu süreçte temel olarak, Türklerin kökenleri, dünya medeniyetine katkıları, dünya tarihi içindeki konumları üzerinde durulmuş, millî bir tarih şuurunun gelecek nesillere kazandırılması konusunda çaba gösterilmiştir. Millî tarih şuurunun oluşumunda şüphesiz ki Türklerin sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel geçmişlerinin araştırılması ve ortaya konulması büyük bir önem arz etmektedir. Yapılan çalışmalar sonucu millî ve manevi değerler ön plana çıkarılarak, bütünsel bir tarih görüşüne ulaşılmaya çalışılmıştır.

Necib Âsım’ın tarih anlayışı dönemin siyasi, sosyal ve kültürel şartlarının bir sonucu olarak şekillenmiştir. Necib Âsım I. ve II. Meşrutiyet dönemlerine tanıklık ettiğinden bu dönemlerin siyasi, sosyal ve kültürel meselelerini de yakından takip etmiştir. Osmanlı

¹³⁵ Oral; a.g.t.; s.VII.

Devleti'nin zor koşullarla karşılaştığı bu dönemde Osmanlı aydını meselelere öncelikle kültürel bir bakış açısıyla yaklaşmış, bu yaklaşım giderek siyasal bir boyut kazanmıştır. Böyle bir ortamda Necib Âsım da özellikle Türk kültürünün önemli bir unsuru olan tarih konusuna eğilmiştir. Necib Âsım tarihin günümüze ışık tuttuğunu, önümüzü görmemizi sağladığını ve bize rehberlik ettiğini belirterek, tarihçinin olayları tahrif etmeden olduğu gibi yansıtması gerektiğine hükmetmiştir. Bütünsel bir tarih anlayışını savunan Necib Âsım, bu konuda şunları söylemiştir: “*Hadiselerin bir nazarla esbab netayicini arayıp bulmak, tahkik ve tetkik ile bitaraf kariyenin mütalaasına arz etmek her safhasını ayrı ayrı tahlil teşhis eylemek bir hadiseyi faal ve alakadarlarının tarzi takririne ve zamanı zuhuruna ve muasırlarını canlandırıp söyletmek lazımdır.*”¹³⁶ Görüldüğü üzere Necib Âsım'a göre tarihi olaylar bütün yönleriyle ele alınmalı, olaylar geniş bir çerçevede değerlendirilmelidir. Bu noktada onun öne sürdüğü tarih anlayışı modern tarih anlayışının ipuçlarını vermektedir.

Necib Âsım, tarihin ibretlik derslerle dolu olduğunu, ondan istifade etmek gerektiğini belirterek geleneksel Osmanlı tarih yazarlarının eserlerini ve üsluplarını da tenkid ederek, bunların birer edebi eser mahiyetinde olabileceğini ileri sürmüştür.¹³⁷

Necib Âsım tarih eserlerinin artık padişah hayatlarından ibaret olmaktan çıktıklarını, milletlerin sosyal ve ekonomik tarihlerine yer verir hale geldiklerini belirterek şunları söylemiştir: “*Fakat milletlerin şu dediğimiz yolda tarihini yazmak kolay değildir. Herhangi bir devirde bir milletin nasıl yaşadığını tiyatro sahnesinde veya bir tabloda gösterildiği gibi tasvir edebilmek için o devirdeki vak'aların hemen hepsini bilmek gerekir.*”¹³⁸ O, Türklerin henüz böyle bir tarih anlayışına ulaşamadıklarını, Avrupa'nın ise bunu gerçekleştirdiğini belirterek, Türklerin de bu anlayışla hareket etmeleri gerektiğini savunmuştur.

Necib Âsım, sosyal tarihin önemini de vurgulayarak tarihi olayların sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi yönleriyle araştırılması gerektiğini öne sürmüştür. Bu anlamda Necib Âsım'ın tarih görüşü geleneksel Osmanlı tarih yazıcılığını aşarak modern tarih yazıcılığına geçişte bir ilk olarak görülebilir. Necib Âsım, Batılı anlamdaki tarih

¹³⁶ Necib Âsım; Mehmed Arif; **Osmanlı Tarihi**, I. Cilt, Matbaa-i Orhaniye, İstanbul 1919, s.1-5.

¹³⁷ Necib Âsım, Mehmed Arif ; **a.g.e.**, s.1-5.

¹³⁸ Necib Âsım; “*İçtimai Tarihimiz Üstüne Bir Tecrübe*”, **Türk Yurdu**, Cilt 8, Tutubay Yayınları, Ankara 2001, s.59-62.

yazıcılığı metodlarını Türkiye'ye taşıyan aydınlarımızdandır. Yazmış olduğu tarih eserleri de bunun ilk örnekleridir.

Necib Âsım bütünsel tarih anlayışı çerçevesinde, Osmanlı ve İslam tarihi dışında islâm öncesi Türk tarihinin de bütün yönleriyle araştırılıp incelenmesi gerektiği üzerinde önemle durmuştur. O, Osmanlı tarihini Türk tarihinin bir parçası olarak gören bir tarih anlayışının da öncülerindedir.

Necib Âsım'ın tarih konusundaki çalışmaları özellikle II. Meşrutiyet döneminde olgunlaşmaya başlamıştır. Daha önceki çalışmalarının ise daha çok Türk tarihine merak uyandırmak ve dikkat çekmek amaçlı olduğu söylenebilir. *İkdam gazetesi*'ndeki ve *Malumat* mecmuasındaki yazıları bunun ilk örneklerindedir.

XIX. yüzyılda Batıdaki Türkoloji alanındaki çalışmalar, Osmanlı devleti içerisindeki azınlık isyanları ve Millîyetçilik fikrinin gelişmesi Necib Âsım'ın tarihe bakış açısını millî bir tarih anlayışı ortaya koyma yönünde etkilemiştir. Necib Âsım'a göre, Türk milleti zengin bir tarihi mirasa sahiptir. Ancak bunun farkında değildir. O, öncelikle hedefinin Türkleri kendi tarihlerine sahip çıkma noktasında bilinçlendirmek olduğunu belirtmiştir.

Necib Âsım Batılı yazarların Türkler hakkında yanlış ve önyargılı düşünceler beslediklerini öne sürerek şunları söylemiştir;

*“Etrak-ı bî-idrak” falan diye koca bir milleti tezyif etmekten utanmayan ve münevver diye geçinenlerin gazezlerini red ile Millî tarihimizi yine onların eserleriyle ispat edeceğiz.”*¹³⁹

Necib Âsım Acem ve Tacik yazarlarının da Türk tarihini ve medeniyetini anlatan eserlerini de gerçeğe aykırı bulduğunu belirtmiştir. Amacının hakikatı ortaya çıkarmak ve Türklerin büyük bir millet olduğunu, medeniyete büyük katkılar sağladıklarını tarihi kaynaklara dayanarak ıspatlamak olduğunu öne sürmüştür.¹⁴⁰ Necib Âsım Türklerin kendi tarihlerini ihmal ettiklerini belirterek, bundan vazgeçmelerini, kendi tarihlerine sahip çıkmaları gerektiğini ileri sürmüştür. Tarih konusunda millî bir tarih şuurunun canlandırılmasının önemine işaret etmiştir. Millî tarih şuurunun uyanması ve millî ruhun canlandırılmasında tarih büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü geçmişi iyi bilmek bizi

¹³⁹ Necib Âsım, Mehmed Arif ; a.g.e., s.1-5.

¹⁴⁰ Necib Âsım, Mehmed Arif; a.g.e., s.1-5.

geleceğe hazırlar. Necib Âsım, tarihi eserleriyle Millîyet duygularının yerleşmesine çalışmıştır. Eserlerinin dili sadedir, sanatlı ve külfetli değildir. Batının ilmi usullerini kullanan müellif eserlerinde kaynaklarını da göstermiştir.¹⁴¹ Necib Âsım, Türkler ve Türklerin tarihi konularını ele alırken millet ve Millîyet duygularını ön plana çıkarmış, Türklerin medeniyete katkılarını, diğer milletlerle münasebetlerini, Osmanlı öncesi Türk kavimlerinin kültürel, siyasi ve askeri konulardaki başarılarını bir bütün olarak ortaya koymaya çalışmıştır. Necib Âsım'ın tarih konusundaki ilk ciddi çalışması "*Türk Tarihi*" dir.¹⁴² Necib Âsım, kaynak olarak esas aldığı *Léon Cahun*'un "*Asya Tarihine Giriş*" *Léon Cahun (1841-1900), Introduction a l'Asie Les Turcs et Les Mongoles (Asya Tarihine Giriş, Türkler ve Moğollar 1896)* adlı eserine İslami kaynakları da eklemek suretiyle Osmanlı öncesi Türk-İslam hanedanlarının hepsinin geniş bir derlemesini vermiş, Türk ve Moğolların ırk ve tarih yönünden birbirlerine benzediğinden bahsetmiştir.¹⁴³ Necib Âsım *Türk Tarihi* için *Süleyman Paşa*'nın "*Tarihi Alem*" ini rehber edinmiştir. Bundan başka on beş yıl tarihe ait şark me hazlarını tetkik etmiştir.¹⁴⁴ Necib Âsım'a göre, millî şuur elde etmek için evvela bu milletin tarihini yazmak gerekiyordu. 1900 senesinde yayımlanan *Türk Tarihi* Türk milletine millî tarihini öğrenmesi konusunda yol gösterici olmuştur. *Hüseyin Namık Orkun* "*Türk Tarihi*" eseri hakkında şunları söylemiştir: "*Necib Âsım bizde ilk Türk Tarihini çıkarandır. Kitabının hataları olabilir; alelade bir tercüme olabilir, bugün ilmi değeri olmayabilir, fakat o gün için düşünürsek bizde ulusal tarihimizi bize ilk yazan ve tanıtan olmak itibariyle mühim bir değeri olduğunu kabul etmek icab eder. Mekteplerimizde ve bütün tarihi eserlerimizde tarihimiz Osmanlıları ile başlatıldığı bir devirde Necib Âsım'ın bu eserini çıkardığını göz önünde tutmak gerekir*".¹⁴⁵ Necib Âsım *Türk Tarihi* adlı kitabının başlangıç kısmında, bu kitabı ne amaçla yazdığını açıklamıştır. Necib Âsım'a göre Türkler ve Moğollar Çin ve İran medeniyetleri arasında bir köprü vazifesi görmüş iki kavimdir. Bu iki kavim önemli medeniyetlere eşiklik etmişlerdir.¹⁴⁶ Türkler ve

¹⁴¹ Faruk K. Timurtaş; "*Büyük Türkçü Necib Âsım Yazıksız*", *Türk Yurdu*, Cilt 2, Sayı 291, Aralık 1960, s.46-48.

¹⁴² Necib Âsım; *Türk Tarihi*, Matbaa-i Amire, İstanbul 1900, 551 Sayfa.

¹⁴³ Kushner; *a.g.e.*, s.67.

¹⁴⁴ *Türk Yurdu*; "*Necib Âsım; Ölümünün 20. Yıldönümü Münasebetiyle*", *Türk Yurdu*, Sayı 241, Şubat 1955, s.599.

¹⁴⁵ *Hüseyin Namık Orkun*; "*Necib Âsım*", *Ülkü*, Cilt 6, Sayı 35, İkincikanun 1936, s.343. *Hüseyin Namık Orkun*; *Türkçülüğün Tarihi*, Köymen Yayınları, Ankara 1977, s.57-61. ; A. Dilaçar; "*Necip Âsım Balhasanoğlu-Yazıksız*", *Türk Dili*, Cilt XIX, Yıl 18, Sayı 210, Mart 1960, s.807; Abdülhak Şinasi Hisar; "*Veled Çelebi ve Necib Âsım*", *Türk Yurdu*, S; 244, Mayıs 1955, s.843.

¹⁴⁶ Necib Âsım daha sonraki yıllarda Türk-Moğol ilişkileri konusundaki fikrini değiştirerek, Moğolları Türk medeniyet ve kültürünün gelişmesindeki en büyük engel olarak görecektir.

Moğollar medeniyetlerini muhafaza etmekle birlikte kendilerine mağlup olan medeniyetleri de alıp ileri götürmüşlerdir. Çin medeniyetini İran'a İran medeniyetini Çin'e taşıyan da Türkler ve Moğollardır. Necib Âsım Türkler ve Moğollarla ilgili bazı Batı, Arap ve Farisi müverrihlerin aşağılayıcı tavırlarına da karşı çıkmıştır. Necib Âsım Türkler ve Moğollarla ilgili ciddi ve müstakil bir tarih eserinin yazılmadığını, bunun da büyük bir kayıp olduğunu belirtmiştir. Bu kitabı yazmasının asıl sebebinin de bu olduğunu vurgulamıştır. Necib Âsım Türk Tarihi kitabının sadece tarih kitabı olmakla kalmayıp, Türk diline de katkı sağlamayı amaçladığını belirtmiştir.¹⁴⁷ Necib Âsım'a göre Türk ve Moğol kavimleri vahşi ve cahil değillerdir. Bu hükmü kimse veremez. Türk ve Moğol kavimlerinin ahlâklı ve faziletli birer milleti olduklarını öne sürmüştür:

*“Türklerin ve Moğolların ahvâl-ı kadimesinde Romalılar, Yunaniler, Arabların zamanı cahiliyesinde görülen şeylerin hiçbirisi değilse de pek çoğu görülemez. Binaenaleyh eserimizi işte o suretle mutalaa etmeyi erbab-ı mutalaadan temenni ederiz.”*¹⁴⁸ Necib Âsım *Türk Tarihi* kitabını yazmak için bir kütüphaneyi dolduracak kadar eserden yararlandığını belirtmiş, ancak bunların içinde en çok *Léon Cahun*'un *“Asya Tarihine Giriş”* adlı eserinden yararlandığını vurgulamıştır.

Necib Âsım'ın tarih yazıcılığındaki önemli rollerinden biri de Türk tarihine olan merakın uyandırılmasıdır. *Léon Cahun*'dan tercüme ettiği *“Gök Sancak”* buna bir örnektir.¹⁴⁹ Necib Âsım bu eserinde Haçlı Seferleri ve Moğol istilaları sırasında bir Müslüman, bir Hıristiyan ve bir Payen'in başından geçenleri anlatmıştır.

Necib Âsım Harzemşahlar tarihini ve Moğol istilasını ise *“Celâlüttin Harezemşah”* adlı eserinde anlatarak, bu dönemlere ait birinci elden bir kaynağın yayımlanmasını sağlamıştır.¹⁵⁰ Necib Âsım'ın bir diğer tercüme eseri Herodot tarihinden tercüme ettiği *“Sitler (İskitler)”* adlı eseridir.¹⁵¹ Bu eser İskitlerin tarihinden bahsetmektedir.

Necib Âsım'ın tarih konusundaki en kapsamlı eseri *Mehmed Arif*le birlikte kaleme aldığı *“Osmanlı Tarihi”* dir.¹⁵² Necib Âsım *“Osmanlı Tarihi”*ni mükemmel ve

¹⁴⁷ Necib Âsım; **Türk Tarihi**, s.3-7.

¹⁴⁸ Necib Âsım; **Türk Tarihi**, s.3-7.

¹⁴⁹ Léon Cahun; **Gök Sancak**, (Çev.: Necib Âsım), Artin Asaduryan Şirket-i Mürettibiye Matbaası Kitabhane-i Nusret Sahibi Nasrullah Behai, İstanbul 1912, (336 sayfa)

¹⁵⁰ Necib Âsım; **Celâlüttin Harezemşah**, Maarif Vekâleti İstanbul Devlet Matbaası 1934, Tamamı 158 sayfa, Müellifi: Şehabeddin Ahmedünnezevi'den tercüme.

¹⁵¹ Necib Âsım; **Sitler**, Matbaa-i Ebülziya, Konstantiniye 1310.

¹⁵² Necib Âsım; Mehmed Arif; **Osmanlı Tarihi I**. Cilt, Matbaa-i Orhaniye, İstanbul 1919, (638 sayfa.)

mufassal bir Osmanlı tarihi ortaya çıkarmak amacıyla yazdığını belirtmiş, Osmanlı tarih yazarlarının eserlerini ve üsluplarını eleştirerek bu eserlerin birer edebi eser mahiyetinde olabileceğini ileri sürmüştür. Vakanüvisler dışındaki tarih yazarlarının da olaylara tanıklık ettiklerini, dolayısıyla bu yazarların eserlerinin de ortaya çıkarılması gerektiğini savunmuştur. Necib Âsım eserini yazarken her türlü vesikayı değerlendirmeye çalıştığını, Osmanlı tarihinin sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel vs. bütün yönleriyle ele alınacağını vurgulamıştır. Necib Âsım Osmanlı Tarihinin birinci cildinde Osmanlı tarihine bir zemin hazırlamak maksadıyla Türklerin aslı, İslam öncesi Türkler, Türk boyları, İslamlıktan sonraki Türkler ve Osmanlı devletinin kurucusu Osman Han Gaziyi nakledeceğini beyan etmiştir.

Necib Âsım ve Mehmed Arif Osmanlı Tarihini “*Tarih-i Osmanî Encümeni*” nin direktifi doğrultusunda yazmışlardır.¹⁵³ Osmanlı Tarihi’nin birinci cildinde yer alan konulara bakıldığında, Milliyetçi bir tarih görüşünü yansıttığı söylenebilir. Bu anlayış dönemin (1908 ve sonrası) siyasal atmosferine de oldukça uygun görünmektedir.

Necib Âsım’ın kaleme aldığı Osmanlı Tarihi oldukça sert eleştirilere maruz kalmıştır. *Yusuf Akçura* öncelikle birinci ciltte “*Türk*” kelimesinin yer almamasını eleştirmiş, eseri yazanların bundan kasten kaçındıklarını, asıl konu olan Türklerden çok az bahsedildiğini, Osmanlı Türklerinin nesli ve ırki karabetleri hakkında bilgi edinilmedikçe tarihin aydınlığa çıkamayacağını belirtmiştir. Akçura:

“*Osmanlı Türkleri tarihinin iptidasında umum Türklere dair mâlumat-ı kâfiye verilmeyecek olursa, o tarihin bütün vekâyi hele ilk devresi vâzih ve ilmi bir surette kavranılamaz*”¹⁵⁴ diyerek bütün Türk âleminin bilinmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

Akçura, Osmanlı Tarihinde Türklerin yanında halkın da unutulduğunu, yalnızca hükümdarlara, paşalara, mollalara, yüksek bürokratlara değinildiğini söyleyerek, çiftçinin, esnafın, köylünün, ustanın, tüccarın yani halkın sosyo-ekonomik faaliyetine yer verilmediğini dile getirmiştir. Ona göre, “*Osmanlı Tarihi*” belirli bir sınıfın tarihini yansıtmaktadır:

¹⁵³Tarih-i Osmanî Encümeni’nin kuruluşu, çalışmaları, tarih anlayışı konusunda geniş bilgi için bkz. Mustafa Oral; **İmparatorluktan ulusal Devlete Türkiye’de Tarih Anlayışı (1908- 1937)**, Doktora Tezi, Ankara üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2002, s.52-63.; Hasan Albayrak; “*Tarih-i Osmanî Encümeni’nin Osmanlı Tarihi Yazma Serüveni*”, **Tarih ve Toplum**, Sayı 42, Haziran 1987, s.361-366.; Ahmet Özcan; “*II. Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Türkiye’de Tarihçiliğe Bir Bakış*”, **Türk Yurdu**, Cilt 32, Sayı 293, Ocak 2012, s.25-26.

¹⁵⁴Yusuf Akçura; “*Küçük Muhtıra*”, **Türk Yurdu**, Cilt II, Tutibay Yayınları, Ankara 1998, s.427-428.

“Bir memleketin ahvâli iktisadiye ve içtimaiyesi malum olmazsa, vekâyi-i tarihiyesi katiyen anlaşılamaz. Vekâyiin hakiki âmilleri bulunup teselsül gösterilmezse tarihin mantığı meydana çıkarılmazsa o zaman müteferrik kuru ve cansız vâkıalar tespih taneleri gibi ittisaksız sıralanmış olur”. Akçura, Osmanlı tarih yazarlarının vekânüvisler gibi tarih yazacaklarsa bunun bir gereğinin ve öneminin olamayacağını öne sürmüştür.¹⁵⁵

Fuat Köprülü ise, encümeni oluşturan tarihçileri ve encümen yayınlarını dikkate alarak yaptığı değerlendirmede, encümenin bilimsel bir Osmanlı tarihi yazacak nitelikte olmadığını öne sürmüştür. Köprülü de “Osmanlı Tarihi” kitabında “Türk” kelimesinin kullanılmamış olmasını eleştirmiştir.¹⁵⁶ Köprülü’ye göre, encümen üyeleri arasında tarih anlayışı bakımından mücasenet (türdeşlik) yoktur. O, encümen üyelerini *engin bilgililer ve faziletli, az malumatlılar ve batılı tarihçilerin yöntemlerini izleyenler* olmak üzere üç gruba ayırır. İkinci gruptakileri “*tarihin felsefesi ve usulü hakkında muayyen bir fikre malik olmayan*” kişiler olarak nitelendirir. Köprülü’ye göre onlar ancak “*nihayet bir müverrihe vesaik hazırlamak hizmetini ifa edebilirler.*” O’na göre komisyon bu programı yayınlamakla tarihin bilimsel yöntemlerine karşı bütünüyle duyarsız olduğunu göstermiştir. O, encümenin askeri ve siyasi olaylardan başka hiçbir olayı tarihin inceleme alanına kabul etmemesini çağdaş tarih anlayışına bütünüyle ters bir yaklaşım olarak değerlendirir.¹⁵⁷ Buna rağmen Köprülü, “Osmanlı Tarihi”nin Meşrutiyet döneminde yayınlanmış nadir büyük ve umumi tarih eserlerinden biri olduğunu da belirtmekten geri kalmamıştır.¹⁵⁸

Osmanlı Tarihi daha çok mütareke döneminde eleştirilmiştir. Örneğin *Ahmet Refik*, neşredilen kitabın encümenin değil yazarları Necib Âsım ve Mehmed Arif’in eseri olduğunu iddia ederek encümene yönelik eleştirileri savuşturmak istemiştir.

Bütün eleştirilere rağmen *Osmanlı Tarihi* büyük bir ilgi görmüş, birinci cildi yayımlandıktan kısa bir sonra tükenmiştir. Ancak aldığı sert eleştirilerden dolayı ikinci cildi yayımlanamamıştır.

¹⁵⁵ Yusuf Akçura; **a.g.e.**, s.427-428.

¹⁵⁶ Albayrak; **a.g.m.**, s.362.

¹⁵⁷ Köprülüade Mehmet Fuat; “*Bizde Tarih Müverrihleri Hakkında*”, **Bilgi Mecmuası**, Cilt I, No:2, Kanunuevvel 1329, s.188-192.; Oral; **a.g.t.**; s.58.

¹⁵⁸ Albayrak, **a.g.m.**, s.364.

Necib Âsım tarafından yazılan *Osmanlı Tarihi*, tarih metodolojisi açısından bakıldığında modern tarih anlayışını tam olarak yansıtmamaktadır. Yine de bu eserin bütünsel bir tarih anlayışını yansıttığı söylenebilir.

Osmanlı Tarihi millî tarih anlayışının ilk örneklerinden biri olmuştur. Türk halkının ve aydınının ilgisine mazhar olmuştur. İlk ciltte Osmanlı öncesi Türklerin kökenleri ve diğer milletlerle olan münasebetleri siyasal açıdan incelenerek ön planda tutulmuştur. *Osmanlı Tarihi* tarih anlayışında millî tarih yazıcılığına yönelişi de hızlandırmıştır. Bundan sonraki süreçte *Osmanlı tarihi* Türk tarihinin bir parçası olarak ele alınıp işlenmeye başlamıştır.

Necib Âsım'ın tarih anlayışının bilimsel ve bütünsel tarih anlayışını tam olarak yansıtmadığı söylenebilir. Onun tarihsel olaylara bakışı daha çok siyasi ve askeri konuları kapsamaktadır. Fakat tarih konusundaki gayretli çalışmaları da göz ardı edilemez. Necib Âsım'ın eserleri millî ruhun canlanmasında etkili olmuştur. II. Meşrutiyet döneminin siyasal atmosferi Necib Âsım'ın eserlerine de sirayet etmiştir. O'nun Türk kültürünü ve medeniyetini ortaya çıkarmak, Türklere anlatmak amacıyla olduğu görülmektedir.

Necib Âsım Türkçülük fikrinin kültürel temellerinin atılmasında yazdığı eserlerle etkili olmuştur. O Türklerin tarihe olan meraklarını uyandırmaya ve millî tarih şuurunun yerleşmesine çaba göstermiştir.

Millî bilincin uyanmasında tarih, en önemli etkenlerden biridir. Çünkü tarih bir milletin hafızasıdır. Bu hafızayı canlı tutmak millî bilincin sürekliliğini sağlar. Necib Âsım eserleriyle bunu gerçekleştirmeye çalışmıştır.

Necib Âsım'ın Fransızca, Arapça, Uygurca ve Çağatay dillerine olan hâkimiyeti onun tarih konusunda ilk elden kaynaklara ulaşmasında ve bunları değerlendirmesinde önemli bir etken olmuştur.

Osmanlı Devletinin *İslamcılık* ve *Osmanlıcılık* düşüncesinin hakim olduğu bir dönemde Necib Âsım, Türk millî kültürüne önem vermiş, Türklerin tarihte büyük medeniyetler kurduğunu, medeniyetler arasında köprü vazifesi gördüğü fikrini savunarak millî bir tarih anlayışının temellerini atmıştır.

4.1.2. TÜRK TARİHİ TARTIŞMALARI VE NECİB ÂSİM

1890'lı yıllar ve 1900'lü yılların başlarında Türk tarihine verilen önem gittikçe artmaya ve ilgi uyandırmaya başlamıştır. Özellikle *ikdâm gazetesi* 'nde yer alan makaleler Türk okuyucusunun ilgisini çekmiştir. Avrupa'daki Türkoloji alanında yapılan çalışmalarda, Türkler aleyhine yazılan birçok yazı bu ilginin en önemli sebeplerindendir. Buna karşın Türk münevverleri Türkler ve Türk tarihi konusundaki yanlış anlamaları ve önyargıları ortadan kaldırmak, Türk tarihinin bütün yönleriyle aydınlatılmasını sağlamak amacıyla harekete geçmişlerdir. Bu süreçte en ciddi çabayı Necib Âsım göstermiştir.

Necib Âsım tarih çalışmalarında Batı yöntemini Türkiye'de ilk kullanan tarihçidir. *Yusuf Akçura*'ya göre “*Bütün Türkler arasında eski Türk lisaniyla eski Türk harflerine müstakil Türk tarihine Türklerin dikkat bakışlarını açık bir surette ilk çeken Türk*” Necib Âsımdır.¹⁵⁹

Necib Âsım'ın 1900'de yazdığı “*Türk Tarihi*” adlı eseri Millîyetçi ve bütünsel tarih anlayışının ilk örneklerindendir ve oldukça da ilgi çekmiştir. Necib Âsım eserinde *Léon Cahun*'un “*Asya Tarihine Giriş, Türkler ve Moğollar*” adlı kitabından yararlandığını belirtmiştir.¹⁶⁰ Necib Âsım, eserinde Türkleri ve Moğolları aynı tarihsel geçmiş içerisinde değerlendirmiştir.¹⁶¹ Tarihi konularla uğraşan bütün tarihçilerin ortak özelliği Türk tarihinin her safhasında gizli kalmış hataları ve bilinmeyen hususları temelden halledip ortaya çıkarmaktır. *Arminius Vambéry* ve *Léon Cahun* gibi Türk tarihi ile bizzat ilgilenenler yaptıkları dikkatli araştırmalarda Türklere yeni ufuklar açmışlardır.¹⁶² Avrupalı yazarların ve oryantalistlerin Türk ve Osmanlı tarihi konusundaki yanlış algılamaların sebeplerinden biri de Yunanlıların Batı gözünde tarihi belgelere dayanmayıp sadece uydurmalar ve efsanelere dayalı olarak ilahlaştırılmasıdır. Türk tarihiyle ilgili olarak bu yanlış algılamalar için sadece Avrupalı tarihçileri suçlamamak lazımdır. Türklerin bizzat kendileri de millî tarihlerine aşina olmadıkları, kendi milletini

¹⁵⁹ Yusuf Akçura; **Türk yılı 1928**, (Haz. Arslan Tekin-Ahmet Zeki İzgör), Türk Tarih Kurumu BÂsımevi, Ankara 2009, s.376.

¹⁶⁰ Necib Âsım; **Türk Tarihi**, s.3-7.

¹⁶¹ Oral; **a.g.t.**; s.47-49.; Kushner; **a.g.e.**; s.67.; Necib Âsım daha sonraki yıllarda Moğollarla ilgili olumlu yaklaşımını değiştirmiş, yukarıda belirtildiği gibi Moğolların Türk medeniyetinin gelişmesindeki en büyük engellerden biri olduğunu ileri sürmüştür. Necib Âsım; “*Bir Aylık Neşriyat*”, **Türk Yurdu**, Cilt 9, Tutubay Yayınları, Ankara 2001, s.201-204.

¹⁶² Necib Âsım; “*Avrupada Müsteşrikin*”, **İkdam**, Nu:538, 21 Ocak 1896. ; Hüseyin Kadri; “*Mösyö Leon Kahun ve Türk Tarihi*” **İkdam**, Nu:554, 6 Şubat 1896, ; Mösyö “*Vambéry'nin Nutku*”, **Tercüman-ı Hakikat**, Nu:5589, 22 KÂsım 1896, Aktaran, Kushner, **a.g.e.**, s.67.

ilgilendiren gerçek tarihi belgeleri vatandaşlarına ve başkalarına tanıtamadıkları için suçludurlar. Türkler kendi tarihlerini ihmal etmekle iki tehlike ile karşı karşıya gelmişlerdir. Birincisi, *Ahmet Mithat Efendi*'nin işaret ettiği gibi kendi tarihini yanlış anlayıp bilmesi, milleti kötü yola sürükleyebilir ve millet yaptığı hataların farkında olmayabilirdi. İkincisi belki en daha önemlisi bazı Türklerde görülen kendi Milliyetinden nefret etme duygusuydu. Bu da millî şuurun doğmasını engelleyecekti. Zira millî gurur, millî şuurun temel yapılarından biriydi. Dahası bir millet kendisini yüksek bir aşkla sevmez ve saymazsa dünyada hiçbir şeyi başaramazdı.¹⁶³

Türkçü yazarların amacı da Türk tarihi konusunda Türk milletini aydınlatmaktır. Bu çerçevede Türklerin tarihi kökenlerini ve medeniyete hizmetlerini ortaya koymaya çalışmışlardır. Necib Âsım da *Türk Tarihi* adlı eserini bu amaçla yazdığını belirtmiştir.¹⁶⁴

Türkler dünya milletler ailesinin en eski unsurlarından biridir. Tarih boyunca farklı coğrafyalara yayılmış olan Türkler ilk önce Çin, İran ve Hint gibi medeniyetlerle etkileşim halinde bulunmuştur. Dolayısıyla Türkler farklı uygarlıklar arasında bir köprü vazifesi görmüştür. Özellikle Türkistan'a yerleştikten sonra Çin ve İran medeniyetleri arasındaki siyasi, ticari ve kültürel ilişkileri Türkler sağlamıştır. Türkler farklı medeniyetlerden uygun gördükleri unsurları benimsemişlerdir. Böylece kendilerine özgün bir medeniyet oluşturmuşlardır.

İkdâm'daki bir makaleye göre, değişik milletleri birbirleriyle karşılaştırmak için ölçü olarak kabul edilebilecek birçok nokta vardır. Bunlar da sabır, cesaret ve medenileşme kabiliyeti gibi insani meziyetlerdir. Bütün dünya bu üç özelliğin asil Türk milletinin özellikleri olduğunu kabul etmektedir. Aynı ruh hali içinde Necib Âsım şunları yazmaktadır: "*Bugün medeni milletlerin o zamanki halleri Türk ve Moğollarınki ile mukayese edilirse Türklerin ahlâk ve diğer faziletler bakımından onlardan kat kat üstün oldukları görülür. Türklerde, Romalılar, Yunanlılar ve Arapların cahiliye devrinde görülen kötülüklerin hiç biri değilse de pek çoğu görülmez.*"¹⁶⁵

Türkler yaşadıkları bölgelerde yerleşik bir medeniyet kurmalarına rağmen çoğu zaman bu medeniyeti yıkmaya çalışan kavimler olmuştur. Necib Âsım'ın belirttiği gibi bir

¹⁶³ Kushner, **a.g.e.**, s.68-69.

¹⁶⁴ Necib Âsım; **Türk Tarihi**, s.3-7.

¹⁶⁵ Kushner, **a.g.e.**, s.70.

başka sebep de Türklerin devletlerini hangi hükümdar yönetirse yönetsin daima şan ve şeref kazanmaları ve bunun sonucu olarak da bu eski eserlerin tümüyle Türklere ait olması gerekirken çeşitli hanedanlara mal edilmiş bulunmasıydı. Buna örnek olarak da Osmanlı ve Çağatay vesikaları gösterilebilir.¹⁶⁶ Bununla birlikte yeni keşifler Türklerin insanlığa ve medeniyete olan hizmetlerini daha iyi ispat etmektedir. Meselâ Türkler yazılarını Asurlulara öğretmiş olabilirler. Ayrıca kendi kitabeleri de Orta Asya'daki Orhun nehrinin kıyısında bulunmuştur. Bu da Necib Âsım'a göre Türk edebiyatının çok önce, peygamber zamanında (Avrupa'nın henüz cehaletin karanlığı içinde bulunduğu esnada) başlamasının bir ispatıydı.¹⁶⁷ Necib Âsım'a göre Türkler yaşadıkları yerlerde daima komşularının sürekli hücumlarına maruz kalmışlardır. Bu yüzden savaşlarla yoğrulmuşlar ve daima muzaffer olmuşlardır. Ancak barış zamanında atlarından indikten sonra hızlı bir şekilde yerleşik hayata geçmişlerdir. Ayrıca Türkler barışçı kavimlerdir. Orta çağlarda Avrupa ve Batı Asya'ya yapılan çeşitli Moğol istilalarıyla doğan menfi görüşün, Türklerin barışsever ve yapıcı olduğu fikriyle değiştirilmesi gerekmektedir. Bu çok önemli bir husustur. Çünkü Avrupalılar Türkleri kaba yıkıcı olarak görmektedirler. Bu durum Türklerle Moğolların zaman zaman birlikte devlet kurmalarından ileri gelmektedir. Aslında burada suçlanan Moğollardır.¹⁶⁸

Moğollar hakkındaki bu olumsuz görüş böylece yayılırken Avrupa'dan gelen fikirlerle daha da kuvvetlenmiştir. *Cahun*'dan etkilenmiş olan Necib Âsım'ın yazılarında değişik görüşler de vardır. Necib Âsım Moğolları medeniyet yıkıcı olarak gören yaygın görüşe itiraz etmiş ve Moğol hanedanlarının hâkim oldukları topraklara kültür götürdüklerini ve oraları imar ettiklerini söylemiştir. Moğolların başarılarını kısmen İslam medeniyetini kabul etmelerine ve özellikle Türk kültür ve itidaliyle karışmalarına bağlamıştır.¹⁶⁹ Necib Âsım Türk ve İslam kültüründen uzaklaşmış Moğolların ise zamanla Türk-İslam medeniyetine büyük zararlar verdiklerini de belirtmektedir.¹⁷⁰ Türkler daha önceki medeniyetlere nasıl büyük katkılar yaptıysalar, İslam medeniyetine de önemli katkılarda bulunmuşlardır. Arap halife devletlerinin zayıflamasıyla birlikte, Türkler İslamın en büyük koruyucusu olmuşlar, İslam dinini coğrafyalara yayarak, bir

¹⁶⁶ Kushner, **a.g.e.**, s.71.

¹⁶⁷ Kushner, **a.g.e.**, s.72.

¹⁶⁸ Kushner, **a.g.e.**, s.73.

¹⁶⁹ Kushner, **a.g.e.**, s.73.

¹⁷⁰ Necib Âsım; "*İçtimai Tarihimiz Üstüne Bir Tecrübe* ", **Türk Yurdu**, Cilt 8, Tutibay Yayınları, Ankara 2001, s.59-62.; Aynı ciltte, s.136-138. Ayrıca bkz. Necib Âsım; "*Moğolların Türklüğü Meselesi*" , **Türk Yurdu**, Cilt 9, Tutibay Yayınları, Ankara 2001, s.201-204.

Türk-İslam medeniyeti meydana getirmişlerdir. Burada Türklerin devlet ve medeniyet kurma tecrübelerinin önemli bir rolü olmuştur. Türkler İslam coğrafyasındaki parçalanmaya son vererek birlik ve bütünlüğü tesis etmişlerdir. Ayrıca Türkler Moğol ve Hıristiyan Haçlı istilalarını da durdurarak İslam halklarının ezilmelerini önlemişlerdir.

Necib Âsım Osmanlı Devleti'nin temellerinin atılmasında Selçukluların önemli bir etkisi olduğunu belirterek şunları söylemiştir: “*Selçukluların bu bölgelere getirdiği ve yerleştirdiği milyonlarca Türk, Osmanlılarla birleşmiş ve sayılarını arttırmıştır. Eğer bunlar olmasaydı Osmanlı Devleti Rumlar, Kürtler, Araplar ve Ermeniler arasında kurulmak zorunda kalır ve sayıları sadece dört bin kadar olan bu göçebeler(Osmanlılar) varlıklarını gösteremezlerdi.*”¹⁷¹ Necib Âsım, Türklerin İslam medeniyetinin yanı sıra Arap ve İran dil ve edebiyatının gelişmesine de katkıda bulduklarını şu sözleriyle belirtmiştir: “*Eski İran tarihinin, mit ve hurafalarının her beytini Firdevî Tûsi'ye bir altına yazdıran Mahmud-ı Sebüktingin olmasaydı Farsça belki bu kadar gelişmezdi. İran'ı elde eden Türk hanedanları Farsçayı korumasalardı belki Sâdiler, Câmiler yetişmezdi. Şairlerin hayatını anlatan eserlerde, Ali Şir Nevâi'nin “Mecâlisü'n-Nefais”inde yüzden fazla Türkoğlu İran şairi vardır. Türkler yalnız İran dilini muhafaza, edebiyatını teşvik, maarifini yaymakla kalmamışlar, Araplara da tatbik etmişlerdir. İşte İslamiyetin o andaki en büyük şairi olan Mütenebbî de Yemînü'd-Devle'nin atıfet ve himayesine mazhar olmuştu. Bunu da hatırlatalım.*”¹⁷² Türklerin özellikle de Osmanlı Türklerinin fetihleri kültür ve medeniyetin değişik coğrafyalara yayılmasına vesile olmuştur. Osmanlılar Balkanlara ve Avrupaya İslami unsurlarla birlikte kültürel yeni özellikleri de taşımışlar, fethettikleri bölgelere adalet, emniyet ve barış götürmüşlerdir.

Necib Âsım'a göre, Osmanlıların maddi ve manevi başarılarının ispatı, bütün impartorluk sınırları içine yayılmış olan medeniyetti. Sultanlar herkesin faydasına sayısız köprü, han, hamam, çeşme, medrese ve kütüphaneler yaptırmışlar ve buraları terk ederken de yaptıklarını olduğu gibi bırakmışlardır. Bu onların kültürel ve toplumsal ilerlemelerinin bir delilidir.¹⁷³ Osmanlılar tam bir barış ve huzur sağlayabilmek için

¹⁷¹ Necib Âsım; “*El-Urada fi Hikayeti'l Selçukiye*”, **İkdam**, Nu:543, 16 Ocak 1895. Aktaran, Kushner; **a.g.e.**,s.76.

¹⁷² Necib Âsım; “*Zebân-ı Farisi*”, **İkdam**, Nu:2505, 15 Haziran 1901. Aktaran, Kushner; **a.g.e.**,s.79-80.

¹⁷³ Necib Âsım; “*Âsâr-ı Hayriyye-i Osmaniyye*”, **Mâlûmât (Günlük)**, Nu:88, Ağustos 1897.; Kushner; **a.g.e.**, s.82.

adalete ve hoşgörüye büyük önem vermişler, Osmanlı ülkesinde yaşayan gayrimüslimlerin dillerine, dinlerine, eğitimlerine müdahale etmemişlerdir.

Necib Âsım, Avrupalıların hatta bazı Osmanlıların Osmanlı teriminin bütün vatandaşlara verilmesinin 1839 “*Gülhane Hatt-ı Humayun*” ile başladığını iddia etmelerine rağmen gerçekte bu terimin çok eski zamanlardan beri ırk veya inanç farkı gözetilmeden bütün Osmanlılar için kullanıldığını belirtmiştir.¹⁷⁴

Necib Âsım ve döneminin yazarları Osmanlı tarihine Türk tarihinin bir bölümü olarak bakmaya başlamışlardır. Böylece Osmanlı devleti bir Türk devleti olarak görülmeye başlanmıştır. Hanedanlık esasının yerini Türklük esası almaya başlamıştır.

Necib Âsım, Türkleri imparatorluğun “*yönetici milleti*” olarak adlandırmıştır. O, Osmanlıları eski devirlerdeki büyük Türk devletlerinin mirasçısı olarak görmüş ve Osmanlıların geçmişte olduğu gibi bu günde Türkçülüğe hizmet ettiklerini belirtmiştir. O’na göre, Osmanlı imparatorluğunun temeli, bir yandan İslâm değerleri, öte yandan Türklük esasları üzerine kurulmuştur. Devletin Osmanlı adını alması Türklerin eskiden beri devleti hanedan adıyla anmalarının bir sonucudur.¹⁷⁵

XIX. yüzyılın sonlarında ve XX. yüzyılın başlarında ortaya çıkan siyasi, askeri ve kültürel gelişmeler Necib Âsım’ın Türklüğe olan bakış açısını değiştirmiştir. Türklere dil ve etnik köken açısından yaklaşıma başlayan Necib Âsım, Osmanlı Türkleri ve Osmanlı dışındaki Türkler arasındaki tarihi ve kültürel ortak özellikleri vurgulamaya başlamıştır.

Bununla birlikte Türk asıllı kavimlerle olan akrabalık ve benzerlik sadece Türkçe konuşan milletlerle sınırlanmamıştır. Türkler kendilerini Asya ve Avrupalıları da içine alan yaygın olarak “*Turanlı*” diye bilinen bir ırkın önemli bir parçası şeklinde gören dil, tarih ve ırk teorilerinden beslenmişlerdir.¹⁷⁶

Turan kavmi ve dili konusunda Necib Âsım şunları söylemiştir: “*Malum ya! Biz Turanlıyız, lisanımız da Turanlıdır, Sami, Hint-Avrupai değildir. İşte onun için bizim de Araplar, Fransızlar ve bütün Avrupalılar gibi evvela kendi ana dilimize müracaat*

¹⁷⁴ Kushner; a.g.e., s.84.

¹⁷⁵ Kushner; a.g.e., s.84-85.

¹⁷⁶ Kushner; a.g.e., s.91.

etmemiz lazım”¹⁷⁷ Sonuç olarak Osmanlı aydınları arasında Turanîlik fikri hızla yayılmaya başlamıştır. Türk tarihine, kültürüne ve diline yönelik Türkçülük anlayışı ön plana çıkmıştır.

4.2. DİL HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Osmanlı diline verilen önem ve bu dilin modern ihtiyaçları karşılayabilmesi için gösterilen ilgi, Osmanlı İmparatorluğundaki reformların başlamasıyla yakından ilgilidir. *Hariciye Nazırı (Reisü'l-Küttâb)* ve şair *Âkif Paşa*, devlet işlerinin yürütülmesindeki eski, karışık ve zor bürokratik dil anlayışının yerine daha basit ve daha açık bir dil kullanılmasına teşebbüs eden ilk kişi olarak görülmektedir. Onun bu teşebbüsü Tanzimat liderleri tarafından da ciddiyetle takip edilmiştir. Yeni eğitim sisteminin kurulmasını da içine alan planlar ve devlet idaresinin yeni alanlara yayılması, Türkçenin kolay anlaşılır, kolay öğrenilir ve her şeyi ifade edebilir bir dil haline gelmesini gerektirmiştir.¹⁷⁸ Bundan başka reformların ve onların ardındaki fikirlerin vatandaşlar tarafından kabul edilmesi, Türkçenin devletle halk arasında etkili ve daha açık bir anlaşma aracı haline gelmesiyle sağlanacaktır.

Devlet işlerinde sade bir dilin kullanılmasıyla ilgili olarak çıkarılan birkaç kanun, ferman ve devrin bazı vesikaları eskiden yeniyeye doğru gidişi açıkça göstermektedir.

Sadeleşme konusuyla ilgili bir başka sorun da yazım ve yazıdır. Oturmuş bir kılavuzdan mahrum olan Osmanlıcanın yazımının karmakarışık durumu okuma, yazma ve eğitimin yaygınlaştırılmasına engeller çıkarmıştır. Yazımın kolay ve açık bir hale getirilmesi için bazı kişisel çalışmalar yapılmıştır.¹⁷⁹

Yazıda reform sorununu ilk ortaya atan, Batılı bilim edebiyatının çeviri ve yayılmasında özellikle etkili olan, bir Türk yazar ve memuru *Mehmet Münif Paşa (1828-1910)*'dir. Mayıs 1862'de, yeni kurulan “*Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye*” de yaptığı bir konuşmada, bilimin ilerlemesi ve yayılmasına zorunlu bir başlangıç olarak, alfabe reform sorununu ortaya atmıştır. Osmanlı imlasının öğretimi ve öğrenimi güçtü; daha da fenası hatalı ve muğlâk idi ve okuyucuyu eğitecek yerde kolaylıkla yanlış yola yöneltebilirdi. Bilginin yayılması için en güçlü alet olan basın için de elverişsizdi; Batı alfabesine

¹⁷⁷ Kushner; a.g.e., s.92. Necib Âsım, “*Makale-i Mahsusa*”, **İkdam**, Nu:2353, 14 şubat 1901.

¹⁷⁸ Dil Reformu Konusunda şu eserin tamamına bakılabilir. Agâh Sırrı Levend, **Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Safhaları**, Türk Dil Kurumu, Ankara 1949, (423 sayfa.)

¹⁷⁹ Kushner; a.g.e., s.113-114.

kıyasla pahalı ve verimsizdi ve iki veya üç kat fazla harfe ihtiyaç gösteriyordu. Bu güçlükleri yenmek için *Münif Paşa* ıslah edilmiş bir Arapça matbaa yazısı teklif ediyordu.¹⁸⁰ Ancak bu girişimler çok cılız kalmıştır. Dilin ve yazının modern ihtiyaçları karşılamaında görülen başka bir konu da bilimsel ve teknik terimlerin ifade edilmesinde ortaya çıkmıştır. Reformcular ileri Avrupa teknolojisini ve bilimini benimsemekle Osmanlı İmparatorluğunu kuvvetli ve medeni bir devlet seviyesine getirmeyi ümit etmişlerdir.¹⁸¹

Genel olarak ondokuzuncu yüzyılın dil ve üslup reformcuları teorik düşünmeyi, uygulamaktan daha kolay bulmuşlardır. Bu dönemde ilk Türkçe gazeteler daha sade yeni bir Türkçe düzyazı üslubunun ortaya konmasında önemli bir rol oynamışlardır. Basının bu konudaki rolü gittikçe artmıştır.¹⁸²

Tanzimat döneminde daha çok gazete sütunlarında toplanmış olan edebi çalışmalar, *Edebiyat-ı Cedide* devrinde dergilere geçmiş, Batıda olduğu gibi, Türkiye’de de değişik edebi eğilimlerin organlığını yapan dergiler kurulmuş ve bunların etrafında gruplaşmalar olmuştur. Ancak bu devrin basını önceki basına göre hiçbir fikir ve görüşe yer vermeyen güçsüz bir görünüştedir. İmparatorluğun karşı karşıya bulunduğu temel problem ve yenileşme hareketleri hakkında fikirlerin ileri sürülmesi, devrin idaresince yasaklanınca basın yalnızca haber ve bilgi bülteni haline dönüşmüştür. Bu sebeple gazete ve dergilerdeki tarihi ve kültürel konular büyük bir önem kazanmıştır. Bunlardan özellikle dil ve edebiyat görünüşte siyasi olmayan, fakat yine de gizlice siyasi tartışmalara zemin hazırlayan konular olmuştur. Gizliden gizliye de olsa, yapılan bu tür tartışmaların ardında Türk millî duygusu ifadesini bulmuş; daha sonraki yılların “*Türkçülük*” hareketine kaynaklık etmiştir. Bu yayınlar arasında en önemli gazeteler, “*Sabah*” , “*Tercüman-ı Hakikat*”, “*Tarik*” ve “*İkdam*” dır. Bu dört gazete, zamanın önde gelen Türkçü ve dilcilerinden Şemseddin Sami ve Necib Âsım’ın yazılarıyla tartışma ve fikir zeminine çekilmiştir. Ayrıca bu devrin Batılı edbiyatını takip eden dergilerden, “*Servet-i Fünun*, *Malumat*, *Mekteb*, *Musavver Malumat* ve bunların

¹⁸⁰ Lewis; a.g.e.; s.422-426.

¹⁸¹ Kushner; a.g.e., s.114.

¹⁸² Lewis; a.g.e., s.426.

etrafındaki Hazine-i Fünun, Mecmua-i Ebuzziya ve Resimli Gazete” gibileri bu konulara yer vermiştir.¹⁸³

Tanzimat devrinde başlayan dilde sadeleşme tartışmaları gazete ve dergilerde giderek yoğunlaşmıştır. II. Abdulhamid devrinde dilin farklı biçimleriyle ilgili birçok eser ortaya çıkmıştır. Bunların çoğu eğitime yönelik eserlerdir. Fakat bu eserlerin dilinin sade olduğu pek söylenemez.

Türkçeye, Türk tarihine ve Türkçe ile kardeş dillere karşı duyulan ilgi, gerçek benlik ve dolayısıyla Osmanlı dilinin asıl yapısı hakkında ateşli tartışmaları hızlandırmıştır.¹⁸⁴

Türkçenin sadeleştirilmesi konusu 1890’lardan itibaren daha bilinçli ve daha somut bir zeminde tartışılmaya başlanmıştır. Şüphesiz ki her dil başka dillerden etkilenebilir ve başka dillerden kelimeler alarak bunları benimseyebilir. Ancak Türkler özellikle Arapça ve Farsça’dan aldıkları kelimelerin yanı sıra bu kelimelerin gramer yapılarını da alıp kullanmışlardır. Türk diliyle uyuşmayan bu yapılar, Türkçenin doğru kullanımını ve zenginleşmesini engellemiştir. Necib Âsım *İkdam*’daki bir yazısında bu konuda şunları söylemiştir: *“Dilimizi zenginleştirmek meselesine gelelim. Hiçbir lisan kendi başına sade saf bir halde kalmamış, kalamaz. Mutlaka başka yerlerden bir münasebetle lüzumu kadar kelime almak mecburiyetinde bulunur. Biz de işte o lüzumu ve mecburiyet üzerine Arabiden, Farisiden, İtalyancadan, Rumcadan, Macarcadan, hâsılı kimlerle ihtilat itmiş isek onlardan kelime almışız. Bu da tabiidir. Yalnız tabii olmayan bir şey varsa kitabemizde Arabî ve Farisînin kaidelerini de kabul ederek lisanımızın istiklalini bozmuşuz. Mükâlematda ise lisanımız o istiklalini müdafadan aciz kalmamış, kalamazda, bu da tabiidir.”*¹⁸⁵ Türkçenin sadeleştirilmesi ve zenginliği konusu özellikle *İkdam* gazetesindeki yazılarda göze çarpmaktadır. Türkçenin Arapça ve Farsçanın etkisinden nasıl kurtarılacağı, Türkçenin gramer yapısının nasıl oluşturulacağı, Türkçenin zengin bir dil haline nasıl getirileceği gibi sorulara cevap bulma çabaları, 1890’lı yıllardan sonra en çok tartışılan konular arasında yer almıştır. Necib Âsım bu konulara kafa yoran en önemli dil bilimcilerindendir. O, Türkçenin sadeleştirilmesi ve dilde tasfiyecilik konusunda kendisini eleştirenlere şöyle cevap vermiştir: *“Yalnız istediğim özendiğim şey Türkçemizin mütemeddin bir kavim lisanı olduğunu ve*

¹⁸³ Öksüz; **a.g.e.**; s.35.

¹⁸⁴ Öksüz; **a.g.e.**, s.40-48.

¹⁸⁵ Necib Âsım; *“Dilimize Hizmet”*, **İkdam**, Nu:2331, 23 Aralık 1900.

terakkiyatına himmet olunursa bu günki Avrupa lisanlarından aşağı kalmayacağını ispat idi. Bunu görenler lisanımızdan bütün Arabiden, Farisiden, Avrupa dillerinden aldığımız kelimeleri çıkartıp yerine Çağataycadan, Kıpçakçadan, Özbekçeden, Azerbaycancadan ve saireden kelime koymak istiyorum sandılar. Hatta o fikri de beğenip münasip görenler ve mektub yerine tebik yazanlar da bulundu. Yine tekrar iderim, fikri ve nazarım hiç de öyle değildir. Özendiğim şey bugün Osmanlıların, terbiye ve mağlumatu orta halli olanlarının hepsine yazdığımızı anlatacak bir lisan kullanmaktır. Arabiden ve Farisiden aldığımız kelimelerin lüzumlularını çıkarmak lisanı züğürtleştirir.” Yazısının devamında Necib Âsım özellikle bilimsel ve teknolojik kavramların Avrupa’dan aynen alınmasına ve bunlara Arapça veya Farsça karşılık bulunmasına gerek olmadığını belirtmiştir.¹⁸⁶ Dilde sadeleşme tartışmaları 1890’lardan itibaren dönemin siyasal atmosferi sonucunda eski Türk yazısına ve diline, Türkiye dışındaki Türklere olan ilgiyi de arttırmıştır. Bu çerçevede Ural-Altay dilleri ve yazı biçimleri gündemi meşgul etmeye başlamıştır. Bu konuda Necib Âsım’ın yazdığı Ural-Altay dilleriyle ilgili eser ilk dikkati çekenlerdendir.¹⁸⁷ Yazar, bu eseri yazmasındaki amacının Osmanlılara kendi dillerinin önemi hakkında bilgi vermek, ona saygı duyulmasını ispat etmek ve lengüistik hakkında küçük bir bilgi sunmak olduğunu belirtmektedir.¹⁸⁸ Bu dönemde dille ilgili ders kitapları yayımlanmıştır. Ayrıca Türkçenin yer aldığı lengüistik gruplar, dünya dilleri sınıflaması gibi konular da ele alınmıştır.

Fransız şarkiyatçısı *F. A. Belin*’in eserini Necib Âsım, yazarın biyografisini de ekleyerek tercüme etmiştir. Ayrıca Necib Âsım, Alman dilcisi *Mat Müller*’in ¹⁸⁹ “*Türkçe öğrenmeye hevesli olmayanların bile Türk dilinin gramerini incelemekten zevk aldıkları*” sözünü Türkçenin yeni, basit ve dolaysız bir dil kurmada ideal özelliklere sahip olduğunu belirtmiştir.¹⁹⁰

Türkçeye, Türk tarihine ve Türkçe ile kardeş dillere karşı duyulan ilgi gerçek benlik ve dolayısıyla Osmanlı dilinin asıl yapısı hakkında ateşli tartışmaları hızlandırmıştır. II.

¹⁸⁶ Necib Âsım; “*Lisan Bahsi*”, **İkdam**, Nu:1090, 30 Temmuz 1897. Ayrıca bkz. Necib Âsım; “*Tasfiyecilik*”, **Türk Yurdu**, Cilt 4, Tutubay Yayınları, Ankara 1999, s.153-154. ; Zeynep Korkmaz; **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, Birinci Cilt, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2005, s.747.

¹⁸⁷ Necib Âsım; **Ural-Altay Lisanları**, Kasbar Matbaası, İstanbul 1895, Tamamı 68 Sayfa.

¹⁸⁸ Kushner; **a.g.e.**, s.121-122.; Tuncay Böler, “*Necib Âsım ve Türk Diline Katkıları*”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı 25, Bahar 2009, s.203.

¹⁸⁹ F.A. Belin ve Mat Müller’in kısa biyografileri için bkz. Kushner; s.211 ve 230.

¹⁹⁰ Kushner; **a.g.e.**, s.122-123.

Abdülhamid devrinin özelliği olan bu tartışmalar siyasi olayların tartışılmasının yasaklanması sebebiyle çoğu zaman yeni ve yasak olan fikirler için bir nevi örtü vazifesi görmüştür. Bu konular gerçekten de modernistlerle muhafazakarlar, yahut bir başka deyişle *Osmanlıcılar, İslamcılar ve Türkçüler* arasında tartışılmıştır.¹⁹¹ Bu aynı zamanda bir kimlik arayışının da bir sonucudur. *Türklük, İslamlık veya Osmanlılık* kimliklerinden hangisinin ön plana çıkarılması gerektiği tartışması, Türkçenin Osmanlıca karşısındaki konumunun da belirlenmesinde ve ön plana çıkmasında etkili olmuştur.

Osmanlıca ve Türkçe tartışmaları bir süre sonra dilde reform tartışmalarına dönüşmüştür. Reformculardan bazılarının öne sürdükleri Türkçeden Arapça ve Farsça kelimelerin tasfiyesi düşüncesi büyük tartışmalara yol açmıştır.

Gerçekte reformcular, dil reformuna başlamak için aşırılığı kural edinmemişlerdir. Kendileri temelde hÂsımlarının fikirlerini paylaşmışlardır. Dilin tamamen yabancı kelimelerden arındırılması mümkün değildir. Edebi dilin öz Türkçeye doğru gelişiminde birçok zorluk vardır. Reformcular tasfiyecilikten ziyade sadeleştirmeden yana olduklarını ileri sürmüşlerdir.¹⁹² Bu durumu açıkça ifade eden de Necib Âsımdır. O, amacının orta halli bir kültüre sahip olan bir Türkün anlayabileceği bir Türkçenin okunup yazılması olduğunu vurgulamıştır.¹⁹³ Reformcular, dini ve edebi terimlerle, fen ve teknik alanda ihtiyaç duyulan kelimelerde ana kaynak olarak Arapça ve Farsça'nın esas alınmasını genelde kabul etmişlerdir.¹⁹⁴ Necib Âsım'a göre dini anlamaya hizmet ettiği sürece dildeki Arapça kelimeleri korumak "*iman ve vatanseverliğin*" mecburiyetidir. Aynı şekilde Farsça kaynaklı edebi deyişler de dilden atılmamalıdır.¹⁹⁵

Reformcular millî bir dil için İstanbul Türkçesinde mutabık kalmışlardır. Türkiye Türkçesini Turanî diller arasında en gelişmiş olarak görmüşlerdir.¹⁹⁶ Necib Âsım Osmanlı İmparatorluğu içinde konuşulan dil üzerinde daha çok durmasına rağmen o da dili zenginleştirmek için ana kaynak olarak Doğu Türkçesini görmüş bu kaynağın gün ışığına çıkarılması için bir ön çalışma yapılmasının gereği üzerinde önemle durmuştur.

¹⁹¹ Kushner; **a.g.e.**, s.122-123. ; Öksüz; **a.g.e.**; s.40.

¹⁹² Kushner; **a.g.e.**, s.142. ; Öksüz; **a.g.e.**; s.50.

¹⁹³ Necib Âsım; "*Lisan Bahsi*", **İkdam**, Nu:1090, 30 Temmuz 1897.

¹⁹⁴ Necib Âsım; "*Dilimize Hizmet*", **İkdam**, Nu:2331, 23 Aralık 1900. Kushner; **a.g.e.**, s.143-144.

¹⁹⁵ Kushner; **a.g.e.**, s.144.

¹⁹⁶ Öksüz; **a.g.e.** s.51-52.

Hatta bunun için bir kaynak listesi dahi sunmuştur.¹⁹⁷ Reform hareketinin bir parçası olan yeni Türkçe sözlüğe ve yeni bir gramere duyulan ihtiyaç, bu meseleyle uğraşan hemen herkesin tekrarladığı bir konudur. Mevcut eserlerin hataları, Arapça ve Farsça unsurları içermeleri ve böylelikle bunları meşru kılmaları Türkçenin karışık duruma gelmesine neden olmuştur.¹⁹⁸ Bu eserlerdeki hataların bir an önce düzeltilmesi ve yeni eserlerin yayınlanması acil bir ihtiyaç olmuştur.

Necib Âsım kendisinin ve Şemseddin Sami'nin yazdığı gramer kitaplarının yetersiz olduğunu, geniş bir gramer kitabının hazırlanması gerektiğini belirterek, Osmanlıca ve Türkçe iki ayrı tip sözlük ve gramer kitabına ihtiyaç duyulduğunu vurgulamıştır.¹⁹⁹ Necib Âsım bu konuda *Malumat* ve *İkdam*'da bazı makaleler yazmıştır. Bu makalelerde dilin zenginleştirilmesi için Anadolu halkının kullandığı çeşitli ağızlara yönelik bir sözlük derlenmesini de istemiştir.²⁰⁰

Necib Âsım eski Türk yazısını Türkiye'de tanıtmış olmasına rağmen Arap harflerinden vazgeçilmesi taraftarı değildir. Reformcuların büyük bir çoğunluğu da aynı görüşü paylaşmışlardır.

Türkçenin sadeleştirilmesinde yeni bir hareket olarak görülen dil reformunu gerçekleştirmek isteyenler daha başlangıçta tasfiyeci olarak damgalanmış olsalar bile, aslında bunlar, dil konusunda tarihi ve ilmi gerçeklerden hareket etmiş bir topluluk olarak görülebilir.²⁰¹

Necib Âsım Türkçenin sadeleşmesi konusunda ilmi çalışmalarıyla örnek olmuş bir münevverdir. O'nun eserleri dil alanında yapılan çalışmalara önderlik etmiştir. Necib Âsım, aydın dili ile halk dilinin birbirine yaklaştırılması konusunda önemli bir çaba sarf etmiştir. O, Türk dilinin gelişmesi ve zenginleşmesi yolunda önemli katkılar sağlamıştır.

4.3. TÜRK KÜLTÜRÜ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

XIX. yüzyılın sonlarından itibaren daha somut bir şekilde başlayan Türk tarihi ve Türk dili konularındaki tartışmalar, Türk kültürünün varlığı ve geleceği konusunda

¹⁹⁷ Necib Âsım; "*Dilimize Hizmet*", *İkdam*, Nu:2331, 23 Aralık 1900. Aktaran, Kushner; **a.g.e.**, s.146-147.

¹⁹⁸ Kushner; **a.g.e.**, s.148.

¹⁹⁹ Kushner; **a.g.e.**, s.148-149.

²⁰⁰ Korkmaz; **a.g.e.**, s.747.

²⁰¹ Öksüz; **a.g.e.** s.53.

yoğunlaşmıştır. Tarih ve dil konusundaki Milliyetçi yaklaşım, kültür konusuna da sirayet etmiştir. Osmanlı münevverleri arasında yine öncelikli olarak gazete ve dergiler aracılığıyla bu tartışmaların yürütüldüğü görülmektedir. Kültür anlayışına bakış, *Türkçülük, İslamcılık, Batıcılık ve Osmanlıcılık* düşüncelerinin bir ürünü olarak zikredilebilir.

Türk kültürüne karşı duyulan ilgi önceleri geniş bir sahada yazılan birçok eserin yayımlanması ile ifade edilmiştir. Bu yayınlar arasında Osmanlı ve Türk Antolojileri, Osmanlı ve Türk Klasiklerinin basılması, atasözlerinin toplanması ve benzeri çalışmalardır. Gazete ve dergilerde Türk yazarları, şairleri, müzikologları, sanatçı ve âlimleri hakkında birçok makale ve fıkra çıkmıştır.²⁰² Kültür konusundaki tartışmaların odağında Türk-İslam ve Batı kültürü arasındaki ilişkinin nasıl ve ne şekilde olacağı üzerinde durulmuş, özellikle batılılaşma taraftarları ile Türkçüler arasında bu tartışmaların yoğunlaştığı görülmüştür.

Batıcılar Avrupa kültürünün en iyi yönlerinin Osmanlı toplumunca kabul edilmesini bir ihtiyaç olarak görürken, gelenekçiler ve muhafazakârlar Osmanlı Türklerinin zengin ve geniş İslami mirasını batıcılık adına bırakmaya pek gönüllü olmamışlardır. Onlar Avrupa etkisinin beraberinde getireceği olumsuzluklardan endişe etmişlerdir.²⁰³ Türkçüler ise öncelikle *Edebiyat-ı Cedide* hareketinin aşırı batıcı görüşlerine karşı çıkmışlardır. Onların kullandıkları ağır ve süslü dil anlayışını eleştirmişlerdir. Türkçülere göre, batının taklit edilmesindeki esas tehlike batılı fikir ve değerlerin ülkeye girmesidir. Bu grup batı tarzı bir edebiyat yerine edebiyatın millî nitelikli olması gerektiğini savunmuşlardır. *Malumat*'taki bir makalede *Millî Edebiyat* konusunda şunlar söylenmiştir: “*Biz bugün hakikaten millî bir edebiyata muhtacız. Eğer gayret sarfedeceksek bu noktaya edelim. İran mübalağalarını bırakalım. Frenk fikirlerini atalım. Ne İran'a doğru bir dönüş hareketi yapalım, ne de garbın ancak kendine has olan derinliklerine doğru uzanalım.*”²⁰⁴ Diğer yandan batı edebiyatına ait klasiklerin Türkçe'ye çevrilmesi konusunda da zaman zaman görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Necib Âsım klasikler konusunda *Malumat*'ta şunları dile getirmiştir: “*Her milletin hatta lisanlarını kâğıda dökmeyen milletlerin bile kendilerine göre klasikleri vardır. Bizde*

²⁰² Kushner; a.g.e.,s. 157-158.

²⁰³ Kushner; a.g.e.,s. 158.

²⁰⁴ Necib Âsım; “*Edeb-i Millî Ne Zaman Vücut Edecektir?*” **Malûmat (Haftalık)**, Nu:94, 31 Temmuz 1313/1897; Kushner, a.g.e., s.161.

yani Osmanlılarda klasiklerin az olmasının sebebi de Arap ve Acem taklidinden kendimizi kurtaramadığımız olduğu gibi şimdiki Avrupa taklidi de bundan sonra husulüne mani olacağından korkudur. Başka memleketlerden klasikler tercüme etmek gayet hatta elzemedir. Ancak bunları tercüme ederken aslına sadık kalmak gerekir. Manası korunmalıdır. Bazen de bazı gazeteciler alelacele tercümeler yapmaktadırlar. Bu da bir işe yaramaz. Bir diğer husus ise takliddir.” yazısının devamında Necip Âsım klasiklerin özellikleri ve tercümelerine dair bilgi vermiştir.²⁰⁵ Klasikler konusuna paralel olarak basında Türk musikisi konusunda da tartışmalar yaşanmıştır. Kendi köklerine dayalı millî motiflerle bezenmiş bir Türk musikisi anlayışının savunulduğu yazılara da rastlanmaktadır.

Necip Âsım, Türklerin alafranga diye tanıdıkları musikinin gerçekten Avrupa'nın her tarafına yayılmış olduğunu ve bu musikinin Avrupalıların her biri için farklı farklı özelliklere sahip bulunduğunu belirtmiştir.²⁰⁶ Türk musikisinde Arap etkisinin olduğu bir gerçektir. Ancak Türkler Arap etkisindeki musikiyi daha da geliştirmişler ve Türkleştirmişlerdir.

Necip Âsım'a göre Türkler arasında üç tür musiki görülmektedir. Avrupalı olan alafranga müzik, yüz sene öncesine kadar çokça çalınan saz şairlerinin müziği ve folklor müziği. Türkler dil ve edebiyatta yaptıkları gibi geçmişte başkalarını özellikle İranlıları taklit etmişler ve halk arasında görülen kendi öz millî musikilerini ihmal etmişlerdir. Günümüzde de bu ihmalkârlık devam etmektedir.²⁰⁷ Necip Âsım musiki konusunda udların, kanunların Türk sazı olmadığını, bunların Türkleri uyuşturduğunu, Türk musikisinin “*Urfa, Diyarbekir*” ağız dediğimiz halk ırları, halk nağmeleri olduğunu belirterek Türk musikisinin de dilimiz gibi yerinde tetkik edilmesi gerektiğini önermiştir. Bu konuda *Harbiye ve Bahriye Nezareti Celileleri Ordu-yı Hümayun* da bulunanlardan türküleri ve nağmeleri kaydetmek, notaları yayınlamak gerektiğini belirterek Millî musikinin gelişiğine inandığını vurgulamıştır²⁰⁸ Necib Âsım, *Malumat*'taki “*Fenn-i Musiki*” adlı makalesinde *Malumat* yayıncısından “*çoban şarkıları, cöğür şairleri*” denilen yerli şairlerin eserlerini, eski şarkı ve türküleri

²⁰⁵ Necip Âsım; “*Klasikler*”, **Malûmat (Günlük)**, Nu:100, 10 Eylül 1313/1897. Bkz. Necip Âsım; “*Bizde Klasik Yok mu?*”, **Malûmat (Günlük)**, Nu:103 14 Eylül 1897; Necip Âsım; “*Yine Klasikler*”, **Malûmat (Günlük)**, Nu:107, 17 Eylül 1897.

²⁰⁶ Kushner; **a.g.e.**,s. 165.

²⁰⁷ Necib Âsım; “*Türk Musikisi*”, **Malûmat (Haftalık)**, Nu:103, 2 Ekim 1897. ; Kushner; **a.g.e.**, s. 165.

²⁰⁸ Necib Âsım; “*Dilimiz, Musikimiz*”, **Türk Yurdu**, Cilt 7, Tutibay Yayınları, Ankara 2000, s. 179-181.

yayınlanmasını rica etmiş, kendisinin de bulacağı eserleri *Malumat*'a göndereceğini belirtmiştir.²⁰⁹ Necib Âsım, Türk musikisinin yanında sanat ve mimarinin de Türk kültürünün önemli birer unsuru olduklarını belirterek, Millî bir sanat ve mimariye dikkat çekmiştir. Özellikle Batı sanatının hâkimiyetine karşı çıkmıştır. Millî kültürden, ahlaktan ve gelenekten beslenen Millî bir sanat anlayışını savunmuştur. Necib Âsım Millî şuura sahip olunmasını, medeniyetin ortak kazançlarından faydalanılmasını ancak kendi kültür değerlerimizin de mutlaka korunmasını dile getirmiştir.

²⁰⁹ Necip Âsım; “*Fenn-i Musiki*”, **Malûmat**, Cilt 2, Nu:43, 2 Temmuz 1897, s. 942.

V. BÖLÜM

NECİP ÂSİM'A DAİR YORUMLAR

Türk vatani, Türk harsı yirmi sene evvel bugün yasa düştü. Büyük Türk muharrir ve bilgini, Türk Millîyetçiliğinin hakiki babası ve Türk tarihi müellifi Balhasanoğlu Necib Âsım Yazıksız'ı toprağa verdi.

Türk Yurdu'ndaki makale böyle başlamış ve Necib Âsım'ın kısa bir biyografisine değinilmiştir. Makalede Necib Âsım'ın ilk millî hissi Şam'da Askeri İdadi'de öğrenci iken duymaya başladığı belirtilmiştir.²¹⁰ Makalede Necib Âsım'ın *İkdam*'daki yazılarından övgüyle bahsedilmiş ve *İkdam gazetesini* Türkçülük organı haline getirenin Necib Âsım olduğu iddia edilmiştir. Onun dil ve tarih alanındaki araştırmalarının 1908'den sonra olgunlaştığı vurgulanarak, '*Vavlı Türk*' lakabını nasıl aldığı açıklanmıştır. Yazıda Necib Âsım'ın bu konuda söyledikleri şöyle aktarılıyor: "*Halk nazarında en büyük yaptığım şey 'Terk' kelimesini 'Türk' diye yazışım oldu, bundan dolayı bana 'Vavlı Türk' dediler*". Yazıda bu husus şöyle yorumlanmıştır. Bir zamanlar nankör ve namert kalemler tarafından ara sıra '*Etraki bi itrak*' şekline konulan Türk kelimesine onu Arap harflerinin 'ü' sesi veren 'vav' ı koyması bu namert kalemleri susturmak içindi. Makalede Necib Âsım'ın tarihçiliği konusunda şunlar yazılmıştır. Necib Âsım altıyüz sayfalık Türk tarihi yazdı. Bu eser ilk defa bütün Türklerin '*bir tarihi millet*' olduğunu izah ve ispat eder. Necib Âsım Bey bu ilk Türk tarihi ile bu milletin manevi bir babası olmağa hak kazanmıştır. Daha sonra ise Necib Âsım'ın Avrupa'da da tanınan bir ilim adamı olduğu ve eserlerine atıflar yapıldığı belirtilmiştir. Makalede Necib Âsım'ın Türk Tarihi eseriyle ilgili olarak Ziya Gökalp'in sözlerine yer verilmiştir. Bu konuda Gökalp şunları söylemiştir:

"*Necib Âsım Bey'in bu eseri her yanda Türkçülük temayülleri uyandırmıştır*" diyerek onu Türk Millîyetçiliğinin ilmi babası olarak selamlamaktadır. Yazının sonunda Necib Âsım'ın yetmiş dört yaşında 13 Aralık 1935'te öldüğü ve vasiyeti icabı mezar taşına şu

²¹⁰ Necib Âsım diyorki; "*Şam'da Arapların Türklere yan bakışı, mesela bir fincan kahveyi yerlilere beş, Türklere on paraya verişini beni düşündürdü. Şamluların bize karşı şu muameleleri gücüme gitti. O zaman kitabette kullanılan yabancı kelimelerden nefrete başladım. Hatta sınıf arkadaşım ve hemşerim Nafi Efendiye Kilis lehçesiyle bir davetname yazmıştım*". Türk Yurdu; "*Necib Âsım, Ölümünün 20. Yılı Münasebetiyle*", **Türk Yurdu**, Sayı 241, Şubat 1955, s.601.

kısa tercüme-i halin yazıldığı belirtilmiştir: “*Necib Âsım Türk Tarihi Müellifi 1861-1935*”²¹¹

Hüseyin Namık Orkun ‘Ülkü Mecmuası’ndaki yazısında, Necib Âsım’ın Türkçülüğün tarihinde önemli bir yere sahip olduğunu belirterek şunları dile getirmiştir: “O bizde ilk Türk tarihini çıkarandır. Kitabının hataları olabilir; alelade bir tercüme olabilir ve bugün ilmi değeri olmayabilir. Fakat o gün için düşünür isek, bizde ulusal tarihimizi bize ilk yazan ve tanıtan olmak itibariyle mühim bir değeri olduğunu kabul etmek icap eder. Mekteplerimizde ve bütün tarihi eserlerimizde, tarihimiz Osmanoğulları ile başlatıldığı bir devirde Necib Âsım’ın bu eserini çıkardığını göz önünde tutmak gerekir.”

*Hüseyin Namık Orkun: Necib Âsım “Rünik Türk harflerini tanıtan, Orhun yazıtlarını çeviren ilk münevverlerimizdendir” demiş. Fakat bu eserlerdeki bazı hatalara da dikkat çekmiştir. Hüseyin Namık Orkun, Necib Âsım’ın etimolojiyle ilgili makalelerinin isabetli olmamakla birlikte yine de önemli olduklarına işaret etmiştir. Orkun, Necib Âsım’ın Türkçülük cereyanına bilimsel bir boyut kazandırdığını da belirtmiştir.*²¹²

Türkçülüğün şuurlu bir anlayış haline gelmesinde, dil, edebiyat ve tarih sahalarını içine ilmi ve büyük bir görüş olarak meydana çıkmasında Necib Âsım’ın çok ehemmiyetli bir rolü olmuştur. Tanzimat edebiyatı devrinde *Ahmet Vefik Paşa, Süleyman Paşa* ve *Şemseddin Sami* ile dil ve tarih konularında başlayan bu cereyanı, Necib Âsım ve arkadaşları şiddetlendirmiş ve yaygın bir hale getirmişlerdir. Daha sonraları *Ziya Gökalp* tarafından sistemli bir ideoloji ve heyecanlı bir ülkü şeklinde ortaya konan Türkçülük cereyanının *Servet-i Fünun* edebiyatı zamanında (II. Abdülhamid devrinde) en büyük mümessilleri Necib Âsım, Veled Çelebi ve Emrullah Efendidir.

Osmanlılık atmosferi içinde Türklük ruhunun hemen hemen kaybolmak tehlikesi geçirdiği günlerde, Necib Âsım ve arkadaşlarının millî ruhun canlanması için gösterdiği gayretler, dil ve tarihimize karşı ilgi ve sevgi uyandırmak maksadıyla yaptıkları çalışmalar bugün minnetle anılacak büyük hizmetlerdir. Osmanlı İmparatorluğu camiasındaki unsurlarda, Milliyetçilik hareketleri çok önce uyanmıştı. Türkler arasında Milliyetçilik fikir ve cereyanının kuvvetlenmesinde ise Necib Âsım ve arkadaşları

²¹¹Türk Yurdu; “Ölümünün 20. Yıldönümü münasebetiyle”, **Türk Yurdu**, Sayı 241, Şubat 1955, s.597-602.

²¹²Hüseyin Namık Orkun; “*Necib Âsım*”, **Ülkü**, Cilt 6, Sayı 35, İkincikanun 1936, s.343-344.

unutulmaz emekler sarfetmişler ve bunlar daha sonraları büyük bir fikir hareketi ve şuurlu bir ülkü haline gelen Türk Milliyetçiliğinin mücahidi ve öncüsü olmuşlardır.²¹³ *Türk Yurdu* dergisi, *Hamdullah Suphi Tanrıöver*'in *Maarif Vekili* olduğu dönemde Necib Âsım'a Maarif Vekâletince verilen '*Fazilet Mükâfatı*' münasebetiyle, Tanrıöver'in bir yazısını ölümünün birinci yıl dönümünde yayımlamıştır.

Hamdullah Suphi Tanrıöver, yazısında Yeni Türk devletinin doğmasında emeği geçenlerin Necib Âsım'dan ilham aldıklarını, yeni nesillerin yetişmesinde onun büyük bir rolü olduğunu belirtmiştir. *Hamdullah Suphi*, Necib Âsım'ın çok zor şartlarda bile bıkmadan usanmadan çalıştığını söyleyerek şunları dile getirmiştir: "*Siz memleketin uğradığı bütün felaketler, geçirdiği bütün siyasi buhranlar ortasında yeni devirlerin resulu olan adamlara mahsus bir sebat ve temerküzle daima aynı ulvi gayeyi güttünüz. Siz yeni Türkiye'nin manevi ve millî ruhunun temelini attınız.*"

Hamdullah Suphi, Necib Âsım'ın hem askeri okullarda hem de Darülfünun'da hocalık yaparken millî şura sahip binlerce genç yetiştirdiğini, bu gençlerin de genç Cumhuriyeti kurmada önemli bir rol üstlendiklerini vurgulamıştır. *Hamdullah Suphi*'ye göre Necib Âsım çeşitli dergi ve gazetelerde yazdığı makalelerle sadece Türkiye'de değil Türkiye dışındaki Türkler arasında da şöhret bulmuştur. *Hamdullah Suphi*, *Maarif Vekâleti*'nin Necib Âsım'a verdiği '*Fazilet Mükâfatı*' adlı ödül konusunda ise şunları ifade etmiştir: "*Muhterem müderrisimiz, bugün memleketin manevi ufuklarında dalgalanan ve bütün Türkleri kendi gölgesinde bir fikir ve kalp ittihadına davet eden yüksek ve kurtarıcı Türklük mefküresinin bayrağını ilk yükselten ve isimleri gönüllerimizde olduğu kadar tarihimizde de mazbut olan iki üç Milliyet mübeşşirlerinden biri sizsiniz. Maarif Vekâleti muvaffakiyetten muvaffakiyete geçen ve nihayet kendi mefküresinin tahakkuk ettiğini gören, mesut, fazıl ve büyük müderrisimize, 'Fazilet Mükâfatı'nı tahsis etmiştir. Genç nesillerimize sizin yolunuzdan gitmelerini diliyorum.*" *Maarif Vekili*-*Hamdullah Suphi*-Eylül 1925.²¹⁴ Abdülhak Şinasi Hisar 1955'te *Türk Yurdu*nda yazdığı bir makalede, birçoklarının Türklüklerini hiç hatırlamadıkları bir dönemde, Osmanlıdan önce yaşamış Türklerin (Selçuklu ve daha öncesi) tarihini ilk kez ele alan ilim adamının Necib Âsım olduğunu ifade ederek onun en önemli eserinin *Türk Tarihi* olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca, *Hamdullah Suphi*

²¹³ Faruk K. Timurtaş; "*Büyük Türkçü Necib Âsım Yazıksız*", *Türk Yurdu*, Cilt 2, Sayı 291, Aralık 1960, s.46-48.

²¹⁴ *Hamdullah Suphi Tanrıöver*; "*Necib Âsım Bey*", *Türk Yurdu*, Yıl 56, Sayı 336, Haziran 1967, s.3-4.

Tanrıöver'in Necib Âsım'a büyük bir saygı duyduğunu belirtmiştir. Ayrıca Necib Âsım'a neden '*Vavlı Türk*' denildiğini açıklamaya çalışmıştır.²¹⁵ Veled Çelebi (İzbudak) Necib Âsım'la *Ahmet Mithat Efendi*'nin evindeki sohbetler sırasında tanıştığını, Necib Âsım'ın sık sık ders çıkışı Eyüp'teki konağa geldiğini belirtmiştir. Necib Âsım ve *Ahmed Mithat Efendi*'nin kendisini bir Türk dili lügati yazması için teşvik ettiklerini söylemiştir. Necib Âsım'ın bu konuda kendisine her türlü yardımı yaptığını ve çeşitli kaynaklar verdiğini vurgulamıştır.²¹⁶ *Agop Dilaçar*, '*Türk Dili*' dergisindeki makalesinde Necib Âsım'ın kısa bir biyografisini verdikten sonra, Onun *Türkoloji* alanında kendi kendisini yetiştirmiş bir ilim adamı olduğunu, Darülfünunda *Türkoloji kürsüsünü* kurduğunu, *Türk Dili Tarihi* kürsüsünün de ilk profesörü olduğuna değinerek Türkçülük davasına büyük hizmetlerde bulunduğunu belirtmiştir.²¹⁷ *Enver Behnan Şapolyo*, Necib Âsım'ın ölümünden bir yıl sonra *Ülkü* dergisindeki yazısında Necib Âsım hakkında şunları söylemiştir: "*Türk tefekkür tarihimize bir varlık olan Necib Âsım, Türkçülük ve dil hareketlerinde ilk defa çalışanlardan bir üstaddı. Çok okumuştı, üstaddı, Türkçü idi. Ölüm onu da 1935 Birincikanun 12 Perşembe günü aramızdan alıp gitti. Her büyük ölü gibi onun da maddi kısmı toprak olmağa bırakıldı. Fakat manevi verimi Türkçülük tarihimize yaşayacaktır.*" *Enver Behnan Şapolyo* Necib Âsım'ın Harbiye'de iken bile öz Türkçe eser okumaya ve yazmaya çalıştığını belirterek, *Atatürk*'ün dil inkılâbına paralel çalışmalar yaptığını açıklamıştır. Yazısının sonunda Necib Âsım'ın önce soğuk aldığını daha sonra da zatürreye yakalanarak Moda'daki evinde 74 yaşında vefat ettiğini söylemiştir.²¹⁸

²¹⁵ Abdülhak Şinasi Hisar; "*Veled Çelebi ve Necib Âsım*", *Türk Yurdu*, Sayı 244, Mayıs 1955, s.843-844.

²¹⁶ Veled Çelebi İzbudak; *Hatıralarım*, Türkiye Yayınevi, 1946, s.68-69.

²¹⁷ *Agop Dilaçar*; "*Necip Âsım Balhasanoğlu-Yazıksız*", *Türk Dili*, Yıl 18, Cilt XIX, Sayı 210, Mart 1969, s.805-807.

²¹⁸ *Enver Behnan Şapolyo*; "*Necip Âsım*", *Ülkü*, Cilt 6, Sayı 35, İkincikanun 1936, s.341-342.

SONUÇ

Türk dili, Türk tarihi ve Türk kültürüne önemli hizmetlerde bulunan ve Türk Milliyetçiliği fikrinin, düşünsel ve kültürel temellerinin atılmasında büyük bir katkı sağlayan Necib Âsım (Yazıksız)'ın hayatı, eserleri ve fikirlerini temel alan bu çalışma, genel olarak bibliyografik bir çalışma olmakla birlikte, mütefekkirin özellikle dil, tarih ve kültür konularına bakışını da ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışma ileride bu konularda çalışmak isteyen araştırmacılara bir kaynak olma niteliğindedir. Çalışmada şu ana kadar çok dağınık bir şekilde bulunan ve üzerinde hemen hemen hiç durulmayan Necib Âsım'ın kitapları ve makaleleri metodolojik ve bütünsel bir şekilde düzenlenmiştir. Çalışmada ele alınan kaynaklar için, *Millî Kütüphane*, *Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi* ve *Türk Dil Kurumu Kütüphanesi*'nden yararlanılmıştır. Ayrıca *Emekli Sandığı Arşivi* ve *Başbakanlık Osmanlı Arşivi*'nden Necib Âsım ile ilgili bazı belgelere de ulaşılmıştır.

Hayatı hakkında yapılan araştırma edinilen bilgiler doğrultusunda yazılmıştır. Fakat yine de ailesi ve kendisiyle ilgili ayrıntılı bilgilere tam olarak ulaşılammıştır. Meslek hayatına ilişkin bilgiler, yakın arkadaşı Bahaî Efendi (Veled Çelebi İzbudak)'nin Necib Âsım hakkında yazdığı *Terâcim-i Ahvâli* ile *Başbakanlık Osmanlı Arşivi*'nden elde edilen belgelerden ve bazı ikinci elden kaynaklardan yararlanılarak yazılmıştır.

Necib Âsım'ın görüşlerini ve araştırmalarında uyguladığı metodunu ortaya koyarken, kendi eserlerine ve görüşlerine bağlı kalmaya özen gösterilmiştir. Bunun yanı sıra eserlerine görüşlerine yönelik bazı eleştirilere de yer verilmiştir.

Necib Âsım yaşadığı dönemde, askeri ve sivil farklı görevlerde bulunmuştur. Ancak onun asıl özelliği ilim adamlığı ve hocalığıdır. Necib Âsım birçok dernek ve kuruluşun üyeliğini de yürütmüştür. *Darülfünun*'daki hocalığı sırasında yetiştirdiği öğrenciler Yeni Türkiye'nin bilim ve kültür hayatına önemli katkılar sağlamışlardır.

Meşrutiyet döneminde Türk milletine Türkün kendi dilini, tarihini ve kültürünü tanıtmaya çalışan Necib Âsım, millî kültürün oluşması için bıkmadan usanmadan çalışmıştır. Çalışmaları metodolojik olarak zayıf kalsa da, o araştırmalarında hem yerli hem de Batılı kaynakları kullanarak, modern tarih anlayışının temellerinin atılmasında önemli katkılar sağlamıştır.

Necib Âsım, hem Meşrutiyet, hem de Cumhuriyet aydınıdır. Fikir ve görüşleriyle, millî ve üniter bir devlet olan Yeni Türkiye'nin kurulmasında da rol oynamıştır.

Necib Âsım'ın dil ve tarih konularında yazdığı eserleri ve makaleleri, Türk Milliyetçiliği fikri üzerine yapılan çalışmalara da kaynaklık edecek derecede önemlidir.

KAYNAKÇA

- Bahaî; “Necib Âsım Bey Efendi (Teracim-i Ahval)”, Malumat, Sayı 73, 11 Mart 1897.
- Banarlı, Nihat Sami, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, Fasikül 14, Devlet Kitapları, Millî Eğitim BÂsımevi, İstanbul 1983.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Babıali Evrak Odası, 3706/277949.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Babıali Evrak Odası, 3778/283323.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Babıali Evrak Odası, 3796/284630.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Babıali Evrak Odası, 3806/285379.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Babıali Evrak Odası, 3857/289216.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Babıali Evrak Odası, 4241/318058.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Maarif Nezareti Evrakı, MF. MKT,695/67.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Maarif Nezareti Evrakı, MF.MKT., 1152/80.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Maarif Nezareti Evrakı, MF.MKT., 654/41.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Maarif Nezareti Evrakı, MF.MKT., 788/57.
- Böler, Tuncay; “Necib Âsım ve Türk Diline Katkıları”, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı 25, Bahar 2009.
- Cahun, Leon; Gök Sancak (Çev.: Necib Âsım), Artin Asaduryan Şirket-i Mürettibiye Matbaası, İstanbul, 1328 (1912).
- Cahun, Léon; Asya Tarihine Giriş, (çev.;;Sabit İnan Kaya), Seç Yayın Dağıtım, İstanbul 2006.
- Davids, Arthur Lumley; A Grammar of the Turkish Language, Booksellers to the University of London, London 1832.
- Dilaçar, Agop; “Necib Âsım Balhasanoğlu-Yazıksız”, Türk Dili, Yıl 18, Cilt XIX, Sayı 210, Mart 1969.
- Edib Ahmed B. Mahmud Yükneki; Atabetü'l-Hakayık, Haz.: Reşid Rahmeti Arat, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2006.
- Engin, Vahdettin; Şimşek, Ahmet; Türkiye’de Tarih Yazımı, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2011.

- Ercilasun, Ahmet Bican; Türk Dili Tarihi, Akçağ Yayınları, Ankara 2005.
- Eren, Hasan; “Necib Âsım”, Türk Ansiklopedisi, Millî Eğitim BÂsımevi, Ankara 1977.
- Eroğlu, Haldun; “Mustafa Kemal Atatürk’ün Tarih Anlayışı İle İlgili Bazı Görüşler”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Sayı 29-30, Mayıs-KÂsım 2002.
- Georgeon, François; Türk Millîyetçiliğinin Kökenleri Yusuf Akçura(1876-1935), (Çev.; Alev Er), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999.
- Göçek, Fatma Müge; Osmanlı Devleti’nde Türk Millîyetçiliğinin Oluşumu: Sosyolojik Bir Yaklaşım, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Millîyetçilik, Cilt 4, İletişim Yayınları, İstanbul 2002.
- Guignes, Joseph de; Hunların, Türklerin, Moğolların ve Daha Sair Tatarların Tarihi-i Umumisi, 8 Cilt, (Çev.; Hüseyin Cahit Yalçın), Yeni Matbaa-Tanin Matbaası, İstanbul 1923-1925.
- Hilav, Selahattin; Türkiye Tarihi 4 (Çağdaş Türkiye 1908-1980), Cem Yayınevi, İstanbul 1992.
- Hisar, Abdülhak Şinasi; “Veled Çelebi ve Necib Âsım” , Türk Yurdu, Sayı 244, Mayıs 1955.
- Hüseyin Kadri; “Mösyö Leon Kahun ve Türk Tarihi” İkdâm, Nu:554, 6 Şubat 1896.
- Hüseyin Kadri; Mösyö “Vambery’nin Nutku”, Tercüman-ı Hakikat, Nu:5589, 22 KÂsım 1896.
- İzbudak, Veled Çelebi; Hatıralarım, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1946.
- Kazancıgil, Aykut; Ayhan Vergili; “İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası (İnceleme ve Dizin) , TÜBAR, Sayı 12, Güz 2002.
- Korkmaz, Zeynep; Türk Dili Üzerine Araştırmalar, Birinci Cilt, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2005.
- Köprülüzade Mehmet Fuat; “Bizde Tarih Müverrihleri Hakkında”, Bilgi Mecmuası, Cilt I, No:2, Kânunuevvel 1329.

- Kushner, David; Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu 1876-1908, (Çev.; Şevket Serdar Türet-Rekin Ertem-Fahri Erdem), Kesit Yayınları, İstanbul 2009.
- Levend, Ağâh Sırrı; Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Safhaları, Türk Dil Kurumu, Ankara 1949.
- Lewis, Bernard; Modern Türkiyenin Doğuşu, Türk Tarih Kurumu BÂsımevi, Ankara 1991.
- Mehmet Ali Ayni; Darülfünun Tarihi, Pınar Yayınları, İstanbul 1995.
- Necib Âsım Yazıksız; Kitab (Haz.: Türker Acaroğlu), İletişim Yayınları, İstanbul 1993.
- Necib Âsım, “En Eski Türk Yazısı Hakkında Malumat”, İkdam, Nu:1240, t.y.
- Necib Âsım, “İçtimai Tarihimiz Üstüne Bir Tecrübe ”, Türk Yurdu, Cilt 8, Tutibay Yayınları, Ankara 2001.
- Necib Âsım, “Kırgız Kelimesinin İştikakına Dair”, Türkiyat Mecmuası, Cilt II, 1928.
- Necib Âsım, “Türkçede ‘kaf’ın ‘ta’nın ‘dal’a İnkılâbı ve Kırk Sayısının Aslı”, Türkiyat Mecmuası, Cilt II, 1928.
- Necib Âsım, “Ural ve Altay Lisanları”, Maarif, Sene: 3, Cilt 5, Nr:105, 15 Temmuz 1309.
- Necib Âsım, Celâlüttin Harezemşah, İstanbul Devlet Matbaası, İstanbul 1934, 158 sayfa.
- Necib Âsım; “Ahmed Hikmet”, Türk Yurdu, Cilt 12, Tutibay Yayınları, Ankara 2001.
- Necib Âsım; “Dilimiz Musikimiz”, Türk Yurdu, Cilt 7, Tutibay Yayınları, Ankara 2001.
- Necib Âsım; “Doktor Karaçon İmre”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Cüzü:8, 1 Haziran 1327, Ahmed İhsan ve Şürekâsı, İstanbul 1329.
- Necib Âsım; “Elifba Meselesi”, Türk Yurdu, Cilt 9, Tutibay Yayınları, Ankara 2001.
- Necib Âsım; “Gazevet Hayrettin Paşa”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Cüzü:4, 1 Teşrin-i Evvel 1326, Ahmed İhsan ve Şürekâsı, İstanbul 1328.

- Necib Âsım; “Gün Adları”, Türk Yurdu, Cilt 4-24, Sayı 27-28, Mart-Nisan 1930, Tutibay Yayınları, Ankara 2001.
- Necib Âsım; “Hibetü'l Hakayık”, Türk Yurdu, Cilt 2, Tutibay Yayınları, Ankara 1999.
- Necib Âsım; “Karesiye Mutaallik İki Mühim Eser” Türk Tarihi Encümeni Mecmuası, Nu: 89, On Beşinci Sene, 1 Teşrin-i Sani, Matbaa-i Amire, İstanbul 1341.
- Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: Enâfis-i Âsâr-ı Edebiyye I (İliada ve Odysseia), İkdam, Nu:838, t.y.
- Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: Enâfis-i Âsâr-ı Edebiyye II (İliada ve Odysseia), İkdam, Nu:857, t.y.
- Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: Kütüphane-i İkdam”, İkdam, Nu:555, t.y.
- Necib Âsım; “Medeniyet-i Osmaniyye”, Malûmat (Haftalık), Nu:102, 25 Eylül 1897.
- Necib Âsım; “Tasfiyecilik”, Türk Yurdu, Cilt 4, Tutibay Yayınları, Ankara 1999.
- Necib Âsım; “Tu-kiular-Yani; Türklere Dair Tarihi Vesikalar (Documents Historiques Surles Tou-Kioue-Turks, Stanislas Julien), Mütercimi: Necib Âsım”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Cilt 5, Sayı 4-5, Mart-Nisan 1927, Devlet Matbaası, İstanbul 1927.
- Necib Âsım; “Türklük ve Türkçülük” Türk Yurdu, Cilt 4-24, Sayı 29, Mayıs 1930, Tutibay Yayınları, Ankara 2001.
- Necib Âsım; “Veled Çelebi Hazretleri”, Türk Yurdu, Cilt 4, Tutibay Yayınları, Ankara 1999.
- Necib Âsım; Hasan Tahsin; Lugat-i ilmiye ve Fenniye, Matbaa-i Amire, Dersaadet, 1308.
- Necib Âsım; Yeni Tertipde Muhtasar Osmanlı Sarfı, Karabet Matbaası, İstanbul, 1306.
- Necib Âsım; “Arif Bey”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Cüzü:49-77, Sekizinci Sene İle Onbirinci Sene, 1 Nisan 1335 ile 1 Haziran 1337, Orhaniye Matbaası, İstanbul 1340.
- Necib Âsım; “Âsâr-ı Hayriyye-i Osmaniyye”, Malûmat(Günlük), Nu:88, Ağustos 1897.

- Necib Âsım; “Atalar Sözü ve Osmanlı Tarihi”, Bilgi Mecmuası, Yıl 1, Cilt 1, Nisan 1330, Matbaa-i Amire, İstanbul 1330.
- Necib Âsım; “Bilenler Bilmeyenlere Öğretsin”, Anadolu Mecmuası, Cilt I, Sayı 9-10-11, İstanbul 1925.
- Necib Âsım; “Bir Nazariye-i Lisaniye”, Türk Yurdu, Cilt 1, Tutibay Yayınları, Ankara 1998.
- Necib Âsım; “Bizde Klasik Yok mu”, Malûmat(Günlük), Nu:103, 14 Eylül 1897.
- Necib Âsım; “Çin Tarihi(H. Cordier, 4. Cilt)”, İstanbul Darülfûnunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 2, Sayı 4, Eylül 1338, Evkaf-ı İslamiye Matbaası, İstanbul 1338/1922.
- Necib Âsım; “Çocuklara Aş Yahud Validelere Hediye”, İkdâm, Nu:1304, 28 Kanunuevvel 1897.
- Necib Âsım; “Dil Heyeti”, Türk Yurdu, Cilt 11, Tutibay Yayınları, Ankara 2001.
- Necib Âsım; “Dilimize Hizmet”, İkdâm, Nu:2331, 23 Aralık 1900.
- Necib Âsım; “Divan-ı Türki Sultan Veled”, Türk Tarihi Encümeni Mecmuası, Nu: 92, On Altıncı Sene, 1 Mayıs 1926, Millî Matbaa, İstanbul 1926.
- Necib Âsım; “Edeb-i Millî Ne Zaman Vücut Edecektir?” Malûmat (Haftalık), Nu:94, 31 Temmuz 1313/1897.
- Necib Âsım; “Edebiyat-ı Şâhâne”, İkdâm, Nu:1110, 20 Ağustos 1897.
- Necib Âsım; “Elifba Bahsi”, Malûmat (Haftalık), Nu:109, 29 Cemaziyelahir 1314(1896).
- Necib Âsım; “Elifbamız Hakkında Bazı Mülâhazalar”, İstanbul Darülfûnunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 1, Sayı 2, Mayıs 1332, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1332-1334.
- Necib Âsım; “Elkavaninülkülliye Lizabtilügatit Türkiye”, Türk Yurdu, Cilt 5-25, Sayı 33, Eylül 1930, Tutibay Yayınları, Ankara 2001.

- Necib Âsım; “Elsine-i Türkiye Hakkında Malûmat-ı Lisaniye”, Malûmat Mecmuası, Cilt 2, Sayı 48, 20 Ağustos 1896.
- Necib Âsım; “El-Urada fi Hikâyeti’l Selçukiye”, İkdâm, Nu:543, 16 Ocak 1895.
- Necib Âsım; “Eski Savlar (İkinci Nüshadan Mâbad)”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 2, Sayı 4, Eylül 1338, Evkaf-ı İslamiye Matbaası, İstanbul 1338/1922.
- Necib Âsım; “Eski Savlar(Mâbad-Üçüncü Nüshadan)”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 2, Sayı 5, Teşrin-i Sani 1338, Evkaf-ı İslamiye Matbaası, İstanbul 1338/1922.
- Necib Âsım; “Eski Savlar”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 2, Sayı 2, Mayıs 1338, Evkaf-ı İslamiye Matbaası, İstanbul 1338/1922.
- Necib Âsım; “Eski Savlar-Son”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 2, Sayı 6, Kanun-ı Sani 1339, Evkaf-ı İslamiye Matbaası, İstanbul 1339/1923.
- Necib Âsım; “Eski Türk Adları”, İkdâm, Nu:2319, 11 Aralık 1900.
- Necib Âsım; “Fevaid-i Gaza, Onbirinci Asırda Bizde Hayat-ı Cündiye” Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Cüzü:9, 1 Ağustos 1327, Ahmed İhsan ve Şürekâsı, İstanbul 1329.
- Necib Âsım; “Hadim Ali Paşa Hakkında Mesihî’nin Mersiyesi”, Malûmat Mecmuası, Cilt 2, Sayı 46, 6 Ağustos 1896.
- Necib Âsım; “Hadis-i Erbain Tercümeleri” Millî Tettebbular Mecmuası, Cilt 2, Sayı 4, Eylül-Teşrin-i Evvel 1331, Matbaa-i Amire, İstanbul 1331.
- Necib Âsım; “Halil Paşa’nın İdamı” Türk Yurdu, Cilt 11, Tutibay Yayınları, Ankara 2001.
- Necib Âsım; “Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev’i” Türk Yurdu, Cilt 3-23, Sayı 12-14, Şubat 1929, Tutibay Yayınları, Ankara 2001.
- Necib Âsım; “Hibetü’l Hakayık”, Türk Yurdu, Cilt 1, Tutibay Yayınları, Ankara 1998.

- Necib Âsım; “Hibetü’l Hakayık”, Türk Yurdu, Cilt 1, Tutibay Yayınları, Ankara 1998.
- Necib Âsım; “Hilyetül İnsan ve Hilyetül Lisan-Yahut İbn-i Mühenna Lügati”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 2, Sayı 3, Temmuz 1338, Evkaf-ı İslamiye Matbaası, İstanbul 1338/1922.
- Necib Âsım; “Hoca Tahsin”, Türk Tarihi Encümeni Mecmuası, Cüzü:13:18, İstanbul Devlet Matbaası, İstanbul 1927.
- Necib Âsım; “Hutût-ı Kadime-i Türkiye”, İkdam, Nu:200,15 Mart 1895.
- Necib Âsım; “İçtimai Tarihimiz Üstüne Bir Tecrübe ”, Türk Yurdu, Cilt 8, Tutibay Yayınları, Ankara 2001.
- Necib Âsım; “İki Sayısı Hakkında”, Türk Yurdu, Cilt 4-24, Sayı 30, Haziran 1930, Tutibay Yayınları, Ankara 2001.
- Necib Âsım; “İlmi Lisan(Bir İki Söz)”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Cilt 4, Sayı 5, Teşrin-i Sani-Kanun-ı Evvel 1925, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1926.
- Necib Âsım; “İlmi Lisan”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Cilt 5, Sayı 1-2, Haziran/Kanun-ı Evvel 1926, Millî Matbaa, İstanbul 1927.
- Necib Âsım; “İslam Mütefekkirleri, Barron Carra de Vaux ”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 2, Sayı 1, Mart 1338, Evkaf-ı İslamiye Matbaası, İstanbul 1338/1922.
- Necib Âsım; “İsm-i Haslar”, İkdam, Nu:1033, 5 Haziran 1897.
- Necib Âsım; “İsm-i Haslar”, İkdam, Nu:1034, 5 Haziran 1897.
- Necib Âsım; “İstanbulda Balon”, Türk Tarihi Encümeni Mecmuası, Nu:95, On Altıncı Sene, Teşrin-i Sani, 1926, Millî Matbaa, İstanbul 1926.
- Necib Âsım; “Kâmus-ı Türkî”, İkdam, Nu:2348, 9 Ocak 1901.
- Necib Âsım; “Kıpçak Türkçesine Dair”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 1, Sayı 4, Eylül 1332, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1332.
- Necib Âsım; “Klasikler Meslesi”, Malûmat(Günlük), Nu:102, 25 Eylül 1897.

Necib Âsım; “Klasikler”, Malûmat(Günlük), Nu:100, 10 Eylül 1897.

Necib Âsım; “Lisân Bahsi”, İkdâm, Nu:1090 30 Temmuz 1897.

Necib Âsım; “Lisan Bahsi”, Malumat Mecmûası, Nu:51, 7 Eylül 1896.

Necib Âsım; “Lisan Tetkikleri (Su)”, Türk Yurdu, Cilt 12, Tutubay Yayınları, Ankara 2001.

Necib Âsım; “Lugat Bahsi”, Malûmat (Haftalık), Nu:112, 21 Receb 1315(1897).

Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: (Veled Çelebi Hazretlerine), ‘Ertenk’ Dürr-i Nevadır ‘Ferenk’ Adlı İki Makale İle İlgili Görüşler”, İkdâm, Nu:1332, 30 Mart 1898.

Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: (Veled Çelebi Hazretlerine), ‘Ertenk’ Dürr-i Nevadır ‘Ferenk’ Adlı İki Makale İle İlgili Görüşler”, İkdâm, Nu:1346, 13 Nisan 1898.

Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: Almanca”, İkdâm, Nu:1118, 28 Ağustos 1897.

Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: Arap Edebiyatı”, İkdâm, Nu:923,t.y.

Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: Enâfis-i Âsâr-ı Edebiyye (Virjil, Horatius, Cicero, Titliyo), İkdâm, Nu:883, t.y.

Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: Esmâ-i Hassa”, İkdâm, Nu:1033, 4 Haziran 1897.

Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: İslamlarla Çinlilerin Münasebeti”, İkdâm, Nu:927, 13 Şubat 1897.

Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: İslamlarla Çinlilerin Münasebeti”, İkdâm, Nu:944, 7 Mart 1897.

Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: İslamlarla Çinlilerin Münasebeti”, İkdâm, Nu:980, 12 Nisan 1897.

Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: İslamlarla Çinlilerin Münasebeti”, İkdâm, Nu:985, 17 Nisan 1897.

Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa: Tarih-i Osmanî Hakkında Bir Mütâlâa”, İkdâm, Nu:927, 13 Şubat 1897.

Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa”, İkdâm, Nu:2353, 14 Şubat 1901.

Necib Âsım; “Makale-i Mahsusa”, İkdâm, Nu:2535, 14 Ocak 1901.

Necib Âsım; “Maruzat”, Türk Tarihi Encümeni Mecmuası, Nu:89, On Beşinci Sene, 1 Teşrin-i Sani, Matbaa-i, Amire, İstanbul 1341.

Necib Âsım; “Mesihî Divanı (Divanlardan nasıl istifade olunur)”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Cüzü:5, 1 Kanun-ı Evvel 1326, Ahmed İhsan ve Şürekâsı, İstanbul 1328.

Necib Âsım; “Mısırdâ Yazılmış Türkmençe Kitap (Türk Lisânı Tetkikatından)” İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 1, Sayı 1, Mart 1332, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1332-1334.

Necib Âsım; “Mithat Paşa'nın Vatandan Çıkarılması” Türk Yurdu, Cilt 3-23, Sayı 23, KÂsım 1929, Tutibay Yayınları, Ankara 2001.

Necib Âsım; “Muhâkemetü'l-Lügateyn”, İkdâm, Nu:1274, 30 Ocak 1897.

Necib Âsım; “Muhasebe: Tezkire-i Musiki Şinâsân Hakkında Bir Mülâhaza”, İkdâm, Nu:1508, 21 Eylül 1898.

Necib Âsım; “Mukayeseli Sarf ve Nahvin Usulüne Dair, Antoine Meillet, Mütercimi: Necib Âsım”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 3, Sayı 7, Kanun-ı Evvel 1340, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1340/1924.

Necib Âsım; “Musahabe: Çubuk”, İkdâm, Nu:939, 25 Şubat 1897.

Necib Âsım; “Musahabe: Türkistan'a Seyahat, İkdâm, Nu:897,14 Kanun-ı Sani 1897.

Necib Âsım; “Musahabe:Fransızcaya Dair”, İkdâm, Nu:928, 14 Şubat 1897.

Necib Âsım; “Musahabe:Fuzulî'nin Gayr-ı Matbû Asârı”, İkdâm, Nu:1038,t.y.

Necib Âsım; “Müverrih Âsım Efendinin Metrukât-ı Tarihiyesinden Birkaç Parça”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Nu:40, Yedinci Sene, 1 Teşrin-i Evvel 1332, Hilal Matbaası, İstanbul 1334.

Necib Âsım; “Müverrih Âsım Efendinin Metrukât-ı Tarihiyesinden Birkaç Parça”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Cüzü:32, 1 Ağustos 1331, Ahmed İhsan ve Şürekâsı, İstanbul 1333.

- Necib Âsım; “Müverrih Âsım Efendinin Metrukât-ı Tarihiyesinden Birkaç Parça”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Cüzü:39, Yedinci Sene, 1 Ağustos 1332, Hilal Matbaası, İstanbul 1334.
- Necib Âsım; “Nukuş-ı Millîye”, Malûmat (Haftalık), Nu:108, 6 KÂsım 1897.
- Necib Âsım; “Orhun Âbideleri”, İkdâm, Nu:461, 5 KÂsım 1895.
- Necib Âsım; “Osmanlı Tarihi Nüvisleri ve Müverrihleri, Şehnameciler”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Cüzü:7, 1 Nisan 1327, Ahmed İhsan ve Şürekâsı, İstanbul 1329.
- Necib Âsım; “Osmanlı Tarihi Nüvisleri ve Müverrihleri, Şehnameciler”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Cüzü:8, 1 Haziran 1327, Ahmed İhsan ve Şürekâsı, İstanbul 1329.
- Necib Âsım; “Osmanlı Tarihi Nüvisleri ve Müverrihleri”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Cüzü:1, 1 Nisan 1326, Ahmed İhsan ve Şürekâsı, İstanbul 1328.
- Necib Âsım; “Piri Mehmed Efendi Hatırası”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Nu:62:77, On Birinci Sene ile On Üçüncü Sene, 1 Ağustos 1336 ile 1 Teşrin-i Sani 1339, Orhaniye Matbaası, İstanbul 1340.
- Necib Âsım; “Safvet Bey”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Cüzü:24, 1 Şubat 1329, Ahmed İhsan ve Şürekâsı, İstanbul 1332.
- Necib Âsım; “Sekizinci Asırda Irak Türkçesi”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 3, Sayı 2-3, Ağustos/Teşrin-i evvel 1339, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1339/1923.
- Necib Âsım; “Sultan Abdülaziz’in Avrupa Seyahati”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Nu:49:62, Sekizinci Sene ile On Birinci Sene, 1 Nisan 1335 ile 1 Haziran 1337, Orhaniye Matbaası, İstanbul 1340.
- Necib Âsım; “Tarih-i Etrâk”, İkdâm, Nu:572, 24 Şubat 1896.
- Necib Âsım; “Teracime-i Ahvâl-i Meşahir(Bir Hatıra)”, İkdâm, Nu:1050, 21 Haziran 1897.

- Necib Âsım; “Tu-kiular-Türklere Dair Tarihi Vesikalar(1. ve 2. Sayıdan Mâbad), Stanislas Julien), Mütercim: Necib Âsım”, İstanbul Darülfûnunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Cilt 6, Sayı 3, Ağustos 1928, Devlet Matbaası, İstanbul 1928.
- Necib Âsım; “Tu-kiular-Yani; Türklere Dair Tarihi Vesikalar(Cilt 5, Sayı 4 ve 5’den Mâbad), Stanislas Julien, Mütercimi: Necib Âsım”, İstanbul Darülfûnunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Cilt 6, Sayı 1, Kanunu-ı Sâni 1928, Devlet Matbaası, İstanbul 1928.
- Necib Âsım; “Türk Diline Göre Kablettarih Türklük”, İstanbul Darülfûnunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 3, Sayı 1, Haziran 1339, Evkaf-ı İslamiye Matbaası, İstanbul 1339/1923.
- Necib Âsım; “Türk Dilinin Tarih-i Sarfi”, İstanbul Darülfûnunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Cilt 4, Sayı 1, Mart-Nisan, 1925, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1925.
- Necib Âsım; “Türk Sayıları Üzerine Bir Deneyiş”, Türk Yurdu, Cilt 14, Tutubay Yayınları, Ankara 2001.
- Necib Âsım; “Türk Yazıları”, İkdâm, Nu:2453, 24 Nisan 1901.
- Necib Âsım; “Türkçenin Tarihçesi”, İkdâm, Nu:538, 21 Ocak 1896.
- Necib Âsım; “Türkçenin Tarihçesi”, İkdâm, Nu:751, 21 Ağustos 1896.
- Necib Âsım; “Türkçenin Tarihçesi”, Malûmat Mecmuası, Cilt 3: S:49-50, 31 Ağustos 1896.
- Necib Âsım; “Türklerde Musâlah-ı Umûmiyye Fikrinin Kıdemi”, İkdâm, Nu:1765, 5 Haziran 1899.
- Necib Âsım; “Türklerin Rabita-ı Millîyyesi Hükümdarlarıdır”, Malûmat(Günlük), Nu:89, 30 Ağustos 1897.
- Necib Âsım; “Umumi Lisan Tetkikatı”, İstanbul Darülfûnunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 3, Sayı 4-5, Teşrin-i Sâni/Mart 1340 1340, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1340/1924.

- Necib Âsım; “Ural ve Altay Lisanları”, Maarif, Sene: 2, Cilt 4, Nr:103, 1 Temmuz 1309.
- Necib Âsım; “Ural ve Altay Lisanları”, Maarif, Sene: 2, Cilt 4, Nr:104, 8 Temmuz 1309.
- Necib Âsım; “Ural ve Altay Lisanları”, Maarif, Sene: 3, Nr:108, 5 Ağustos 1309.
- Necib Âsım; “Ural ve Altay Lisanları”, Maarif, Sene: 3, Nr:109, 13 Ağustos 1309.
- Necib Âsım; “Ural ve Altay Lisanları”, Maarif, Sene: 3, Nr:111, 26 Ağustos 1309.
- Necib Âsım; “Ural ve Altay Lisanları”, Maarif, Sene: 3, Nr:117, 7 Teşrinievvel(ekim) 1309.
- Necib Âsım; “Ural ve Altay Lisanları”, Maarif, Sene: 3, Cilt 5, Nr:106, 22 Temmuz 1309.
- Necib Âsım; “Uygur Alfabeti” Türk Yurdu, Cilt 3-23, Sayı 15-16, Mart-Nisan 1929,Tutibay Yayınları, Ankara 2001.
- Necib Âsım; “Uygur yazısıyla Hibetül Hakayık’ın Diğer Bir Nüshası”, Türkiyat Mecmuası, Cilt I, İstanbul 1925.
- Necib Âsım; “Uygur yazısıyla Hibetül Hakayık’ın Diğer Bir Nüshası”, Türkiyat Mecmuası, Cilt I, 1925.
- Necib Âsım; “Üçüncü Selim Dönemine Aid Vesikalar”, Türk Tarihi Encümeni Mecmuası, Nu:89, On Beşinci Sene, 1 Teşrin-i Sani, Millî Matbaa, İstanbul 1926.
- Necib Âsım; “Vatanperverliğin Temasili Şahanesi”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Cüzü:28, 1 Teşrin-i Evvel 1330, Ahmed İhsan ve Şürekâsı, İstanbul 1332.
- Necib Âsım; “Yıldırım Beyazıd Han’ın İntiharı”, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 2, Sayı 1, Mart 1338, Evkaf-ı İslamiye Matbaası, İstanbul 1338/1922.
- Necib Âsım; “Yine Klasikler”, Malûmat (Günlük), Nu:107, 17 Eylül 1897.

Necib Âsım; “Zebân-ı Fârisî”, İkdâm, Nu:2505, 15 Haziran 1901.

Necib Âsım; Bir Aylık Neşriyat, Türk Yurdu, Cilt 9, Tutibay Yayınları, Ankara 2001.

Necib Âsım; Divan-ı Lügati't Türk'ten Mehuz Eski Savlar, Şehzadebaşı Evkaf Matbaası, İstanbul 1338.

Necib Âsım; Hibetü'l-Hakayık, Matbaa-i Amire, İstanbul 1334.

Necib Âsım; Kitab, Matbaa-ı Safa ve Enver, Konstantiniyye 1311.

Necib Âsım; Mehmed Arif, Osmanlı Tarihi, Tarih-i Osmanî Encümeni tarafından neşr olunmuştur, I. Cilt, Medhal ile Bidayet-i Zuhur-ı Osmanî ve Ahd-i Osman Han Gaziyi muhtevidir, Matbaa-i Orhaniye, İstanbul 1335(1919), 638 sayfa+fihrist.

Necib Âsım; Mehmet Arif, Türk Tarihi Umumiyesi I. Kısım, Matbaa-i Hayriye Şürekâsı, İstanbul, 1325.

Necib Âsım; Mehmet Arif, Türk Tarihi Umumiyesi II. Kısım, Matbaa-i Hayriye Şürekâsı, İstanbul, 1325.

Necib Âsım; Mükemmel Sarf ve Nahv-i Osmanî, Mekteb-i Harbiye Matbaası, İstanbul, 1311.

Necib Âsım; Orhun Abideleri, Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti Matbaa-i Amire Neşriyatından, İstanbul 1340.

Necib Âsım; Osmanlı Sarfı, Mekteb-i Sanayi Matbaası, İstanbul 1310.

Necib Âsım; Pek Eski Türk Yazısı, Türk Derneği Neşriyatı, İstanbul, 1327.

Necib Âsım; Sitler, Matbaa-ı Ebulziya, Konstantiniyye, 1310. Necib Âsım; Millî Aruz, Kanaat Matbaa ve Kütüphanesi, İstanbul 1329.

Necib Âsım; Türk Tarihi, Matbaa-i Amire, İstanbul 1316(1900) 551 sayfa.

Necib Âsım; Ural ve Altay Lisanları, Kasbar Matbaası, İstanbul, 1311, 68 Sayfa.

Necib Âsım; Ural-Altay Lisanları, Kasbar Matbaası, İstanbul 1895, 68 Sayfa.

Necib Âsım; “Fenn-i Musiki”, Malûmat, Cilt 2, Nu:43, 2 Temmuz 1897.

- Necip Âsım; “Türk Musikisi”, Malûmat (Haftalık), Nu:103, 2 Ekim 1897.
- Oral, Mustafa; İmparatorluktan ulusal Devlete Türkiye’de Tarih Anlayışı (1908- 1937),
Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2002.
- Orkun, Hüseyin Namık; Türkçülüğün Tarihi, Köymen Yayınları, Ankara 1977.
- Orkun, Hüseyin Namık; “Necip Âsım”, Ülkü, Cilt 6, Sayı 35, İkincikanun 1936.
- Öksüz, Yusuf Ziya, Türkçenin sadeleşme Tarihi Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi, Türk Dil kurumu yayınları, Ankara 2004.
- Özcan, Ahmet; “II. Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Türkiye’de Tarihçiliğe Bir Bakış”,
Türk Yurdu, Cilt 32, Sayı 293, Ocak 2012.
- Özcan, Ahmet; Türkiye’de Popüler Tarihçilik(1908-1960), Türk Tarih Kurumu BÂsımevi, Ankara 2011.
- Öztürk, Kazım; Türk Parlamento Tarihi, TBMM III. Dönem 1927-1931 Cilt III, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1995.
- Parlak, Mustafa; “Ahmet Midhat Efendi’nin Türkçülük Anlayışı”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 3, Kayseri 1989.
- Sami Önal, “Kitab Üzerine”, Tarih ve Toplum, Cilt 8, Sayı 46, Ekim 1987.
- Sarınay, Yusuf; “*Türk Ocaklarının Kuruluşu ve Misyonu*”, Türk Yurdu, Cilt 12, Sayı 295, Mart 2012.
- Sarıkaya, Mehmet Saffet; “Bektaşî ve Alevî Kültürünün Yazılı Kaynağı Olarak Fütüvetnameler”, Uluslararası Doğumunun 800. Yılında Hacı Bektaş Veli ve Bektaşilik Sempozyumu, Fatih Üniversitesi, 9-10 Ekim, İstanbul 2009.
- Şapolyo, Enver Behnan; “Necip Âsım”, Ülkü, Cilt 6, Sayı 35, İkincikanun 1936.
- Türk Yurdu; “Necip Âsım, Ölümünün 20. Yıldönümü münasebetiyle”, Türk Yurdu, Sayı 241, Şubat 1955.
- Uçman, Abdullah; “Necip Âsım Yazıksız” , TDVİA, Cilt 32, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2006.
- Üstel, Füsün; Türk Ocakları(1912-1931), İletişim Yayınları, İstanbul 1997.

Yıldız, Ahmet; “Ne Mutlu Türküm Diyebilene” Türk Ulusal Kimliğinin Etno-Seküler Sınırları(1919-1938), İletişim Yayınları, İstanbul 2001.

Yusuf Akçura; “Küçük Muhtıra”, Türk Yurdu, Cilt II, Tutibay Yayınları, Ankara 1998.

Yusuf Akçura; Türk yılı 1928, (Haz. Arslan Tekin-Ahmet Zeki İzgöer), Türk Tarih Kurumu BÂsımevi, Ankara 2009.

Yüksel, Ahmet; “Necib Âsım’ın Yazık Edilen ‘Kitab’ı”, Kebikeç, Sayı 1, 1995.

Ziya Gökalp; Türkçülüğün Esasları, Kumsaati Yayınları, İstanbul 2003.

EKLER

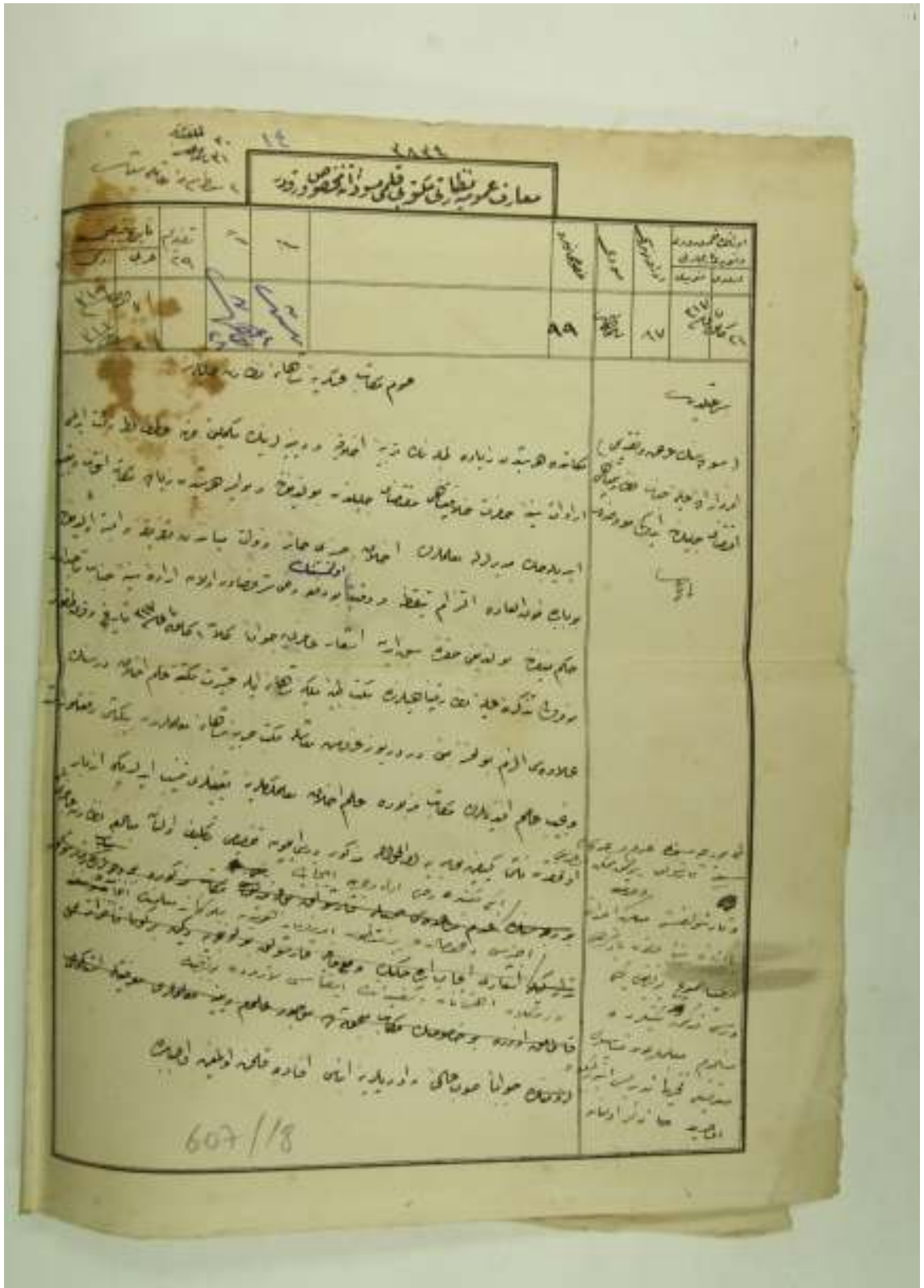
EK 1: Bahai (Veled Çelebi İzbudak) Efendi'nin Malumat Mecmuasında Necib Âsım hakkında 1897'de yazdığı "Teracim-i Ahval" isimli makalesi

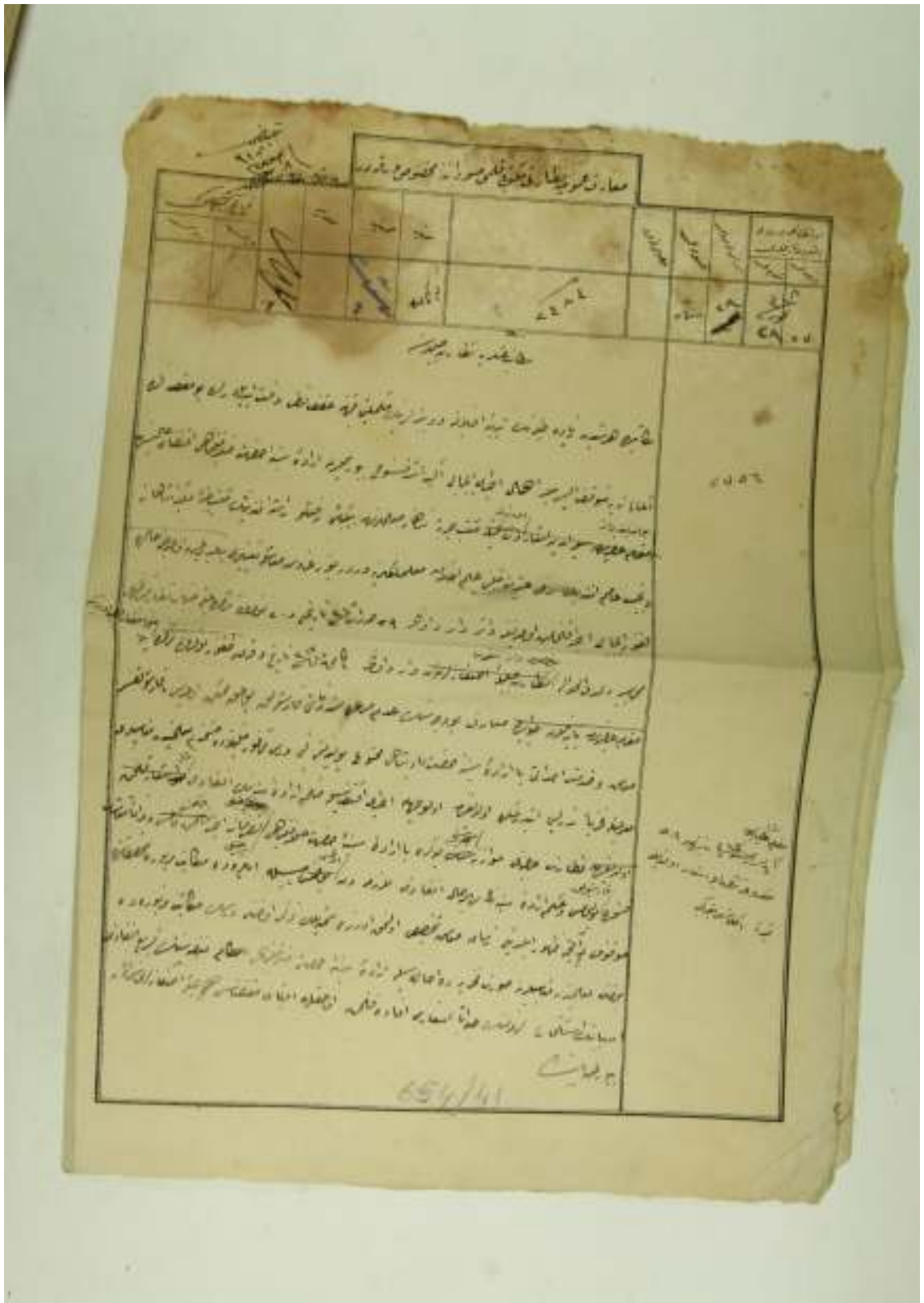

EK 2: Necib Âsım'ın Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye ile Aşiret Mektebi İlm-i Ahlak dersi muallimliklerine görevlendirilmesi

EK 3: Necib Âsım'ın Aşiret Mektebi Ulum-ı Ahlak dersi muallimliğine görevlendirilmesinin şimdilik müsaid olmadığı

EK 4: Mekteb-i Harbiye Fransızca Muallimi Binbaşı Necib Âsım Bey'in "Lektör" isimli kitabının basılmasına izin verilmesi

مؤتمراً
مؤتمراً

۲۷۰۵

۳۸۱

امیر و...

مؤتمراً

مستحقه...
مستحقه...
مستحقه...

مؤتمراً

مؤتمراً

۱۹۲۱.۱۱.۱۵

مؤتمراً
مؤتمراً
مؤتمراً

مؤتمراً
مؤتمراً
مؤتمراً

مؤتمراً
مؤتمراً
مؤتمراً

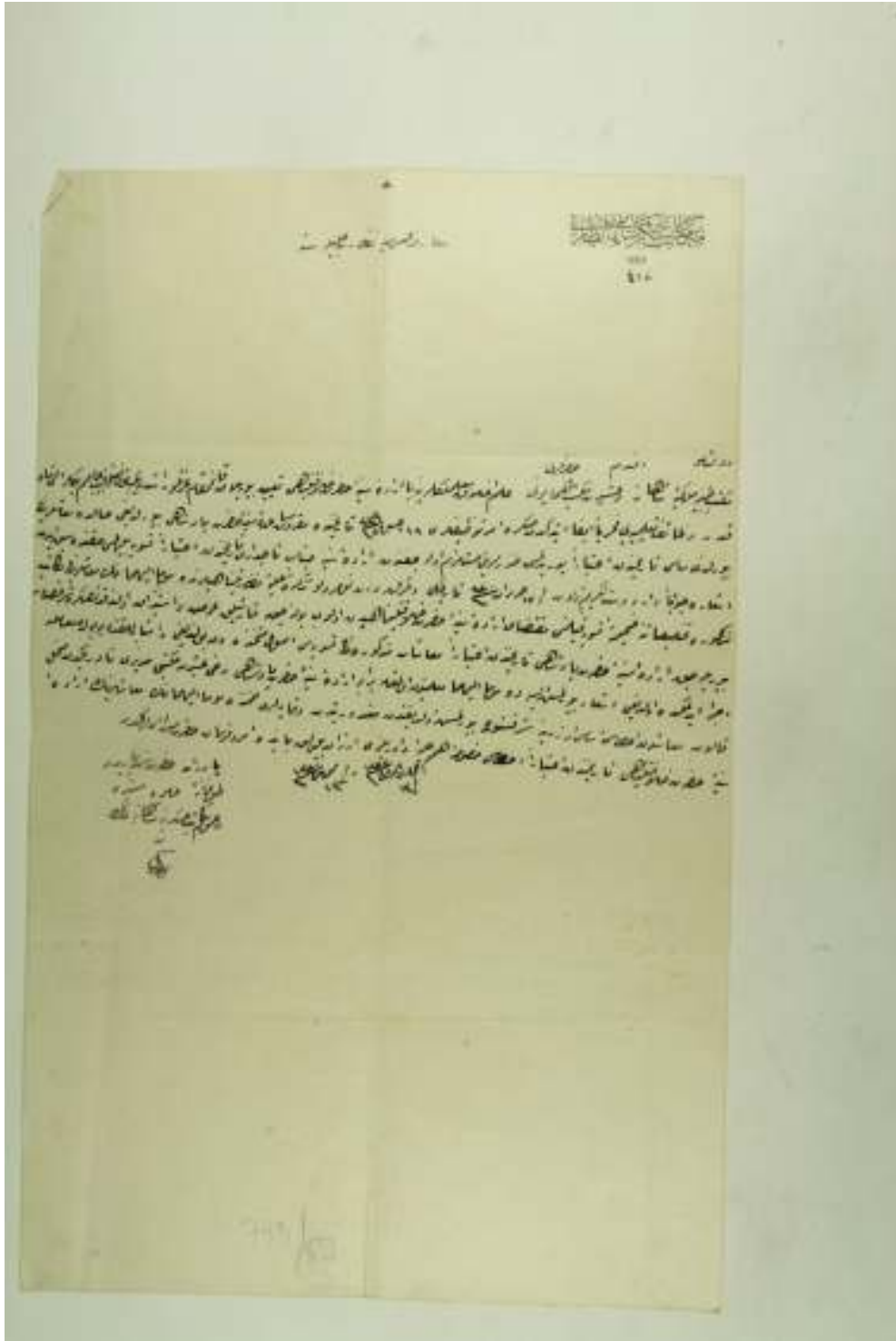

مؤتمراً

مؤتمراً

*
 مکتوب - ناسخہ کی طرف سے جو اہل حق سے تعلق
 رکھتے تھے ان کے ساتھ اہل حق کے ساتھ
 متعلقہ امور - اہل حق کے ساتھ اہل حق
 ساتھ ساتھ
 ع
 مکتوب
 005/67

EK 5: Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye ve Aşiret Mektebi ahlak muallimliklerine tayin edilen Kaymakam Raşit Uşşaki ve Binbaşı Necib Âsım Beylerin maaşlarının ne şekilde ödeneceği

Handwritten header information including the number '۴۴' and other illegible characters.

Main body of handwritten text in Persian script, consisting of several lines of prose.

Handwritten text or signatures located below the seal.

Handwritten header text in Arabic script, possibly a library or collection stamp.

50
124

Main body of handwritten text in Arabic script, consisting of several lines of dense cursive writing.

Handwritten signature or name in Arabic script, located at the bottom of the main text block.

Handwritten text at the top center of the page.

Main body of handwritten text in Arabic script, consisting of several lines of dense cursive writing.

Handwritten text on the left side of the page, possibly a signature or a specific note.

Handwritten text in the middle of the page, possibly a date or a specific reference.

A small handwritten mark or symbol at the bottom of the text block.

بسم الله الرحمن الرحيم
 في يوم الاثنين ١٠ جمادى الآخرة ١٣٤١
 حضر السيد محمد باقر
 في دار السيد محمد باقر
 في مدينة تبريز

١٣٤١
 ١٠

الحمد لله الذي جعل العلم نوراً يضيء في ظلمة الجهل...
 في يوم الاثنين ١٠ جمادى الآخرة ١٣٤١
 حضر السيد محمد باقر
 في دار السيد محمد باقر
 في مدينة تبريز

محمد باقر
 درمغله
 تبريز

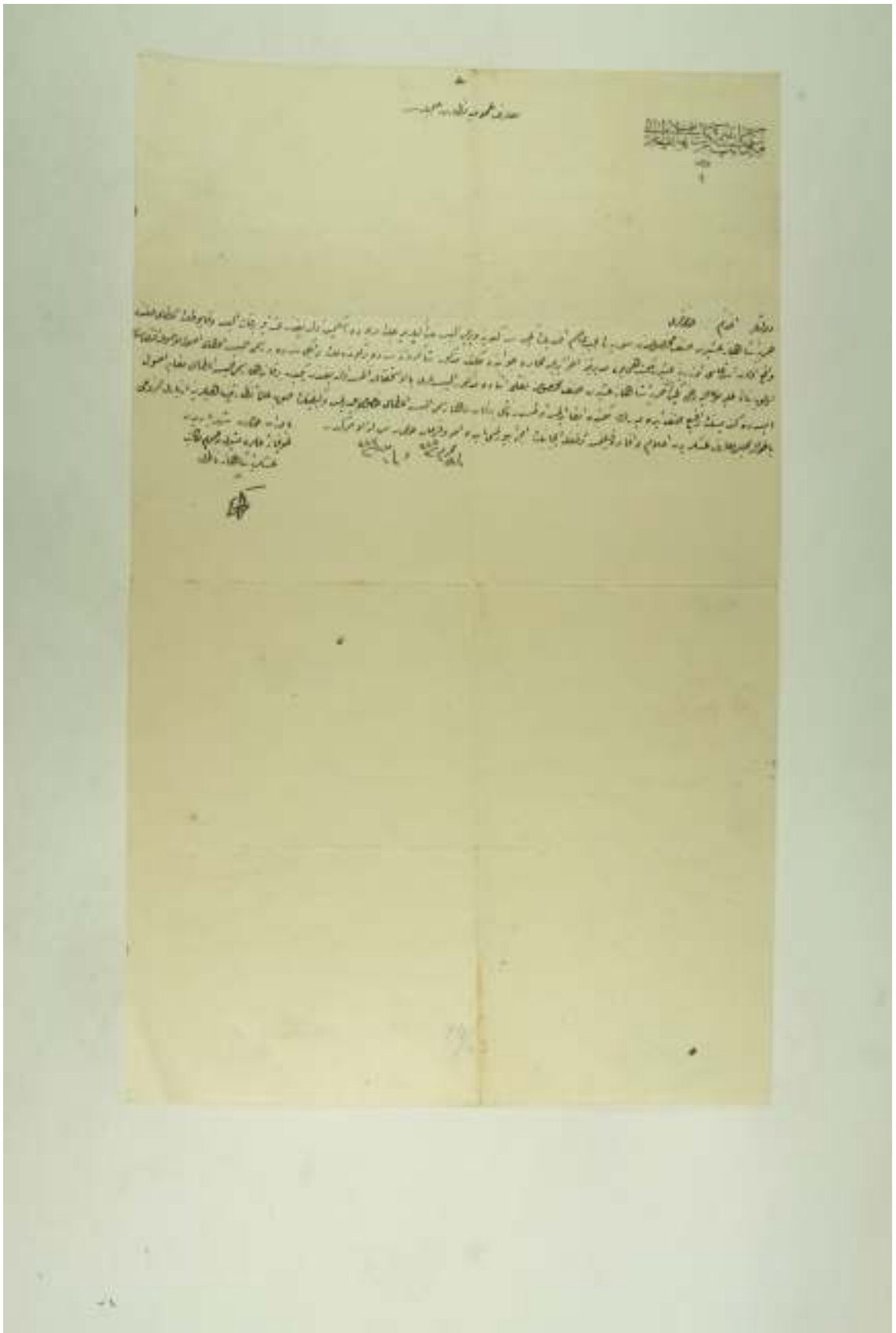

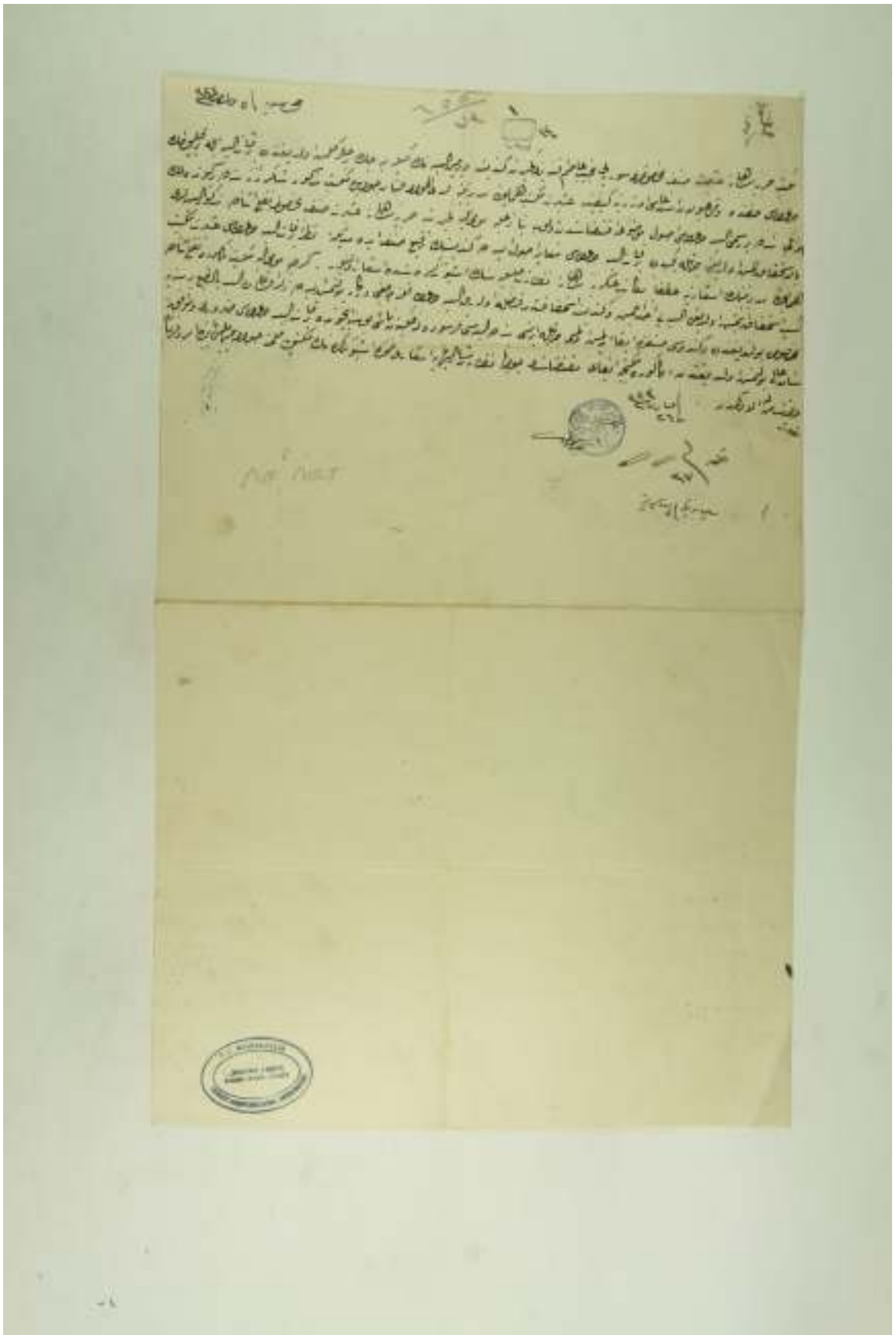

EK 6: Mekteb-i Harbiye Aşiret sınıfı talebelerinden Suriyeli Necib Âsım Efendi'nin kıyafetinin eskimesi üzerine yenisinin verilmesi

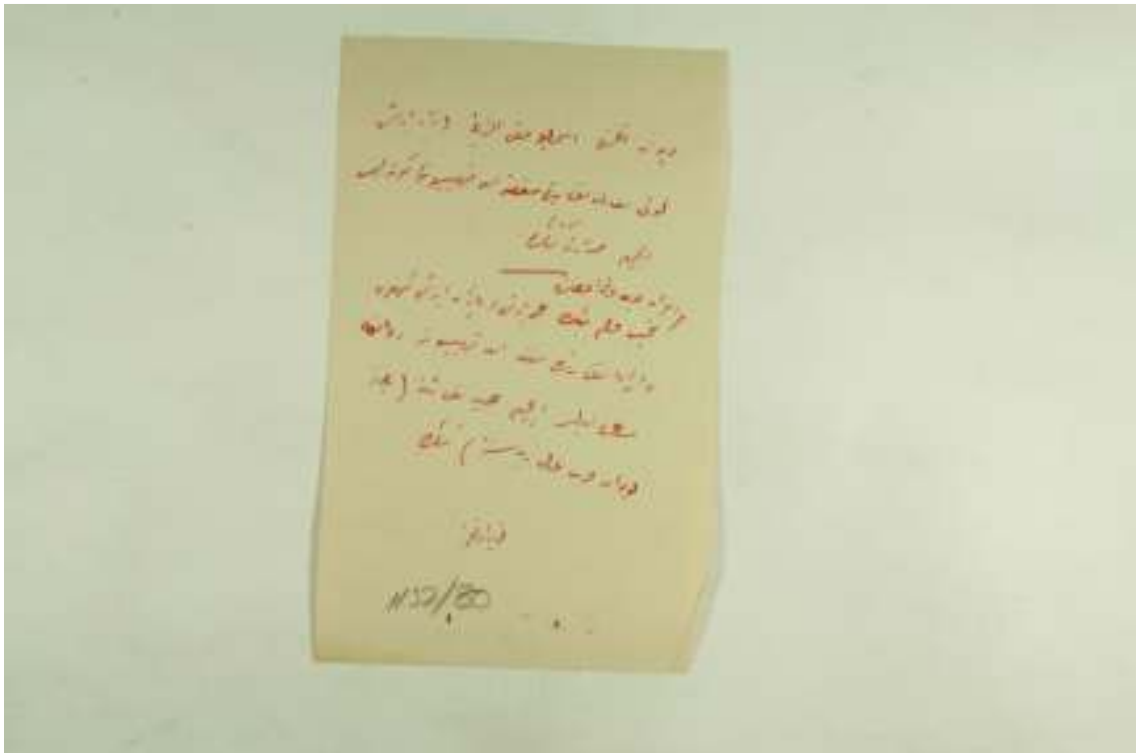
EK 7: Tarih-i Osmanî Encümeni azasından ve asakir-i Osmaniye kaymakamlarından Necib Âsım Bey'in taşraya gönderilmeyerek Dersaadetçe münasib bir hizmette istihdamı lüzumunu havi ayandan Vakanüvis Abdurrahman Efendi tarafından gelen tezkireye binaen iktizasının ifası

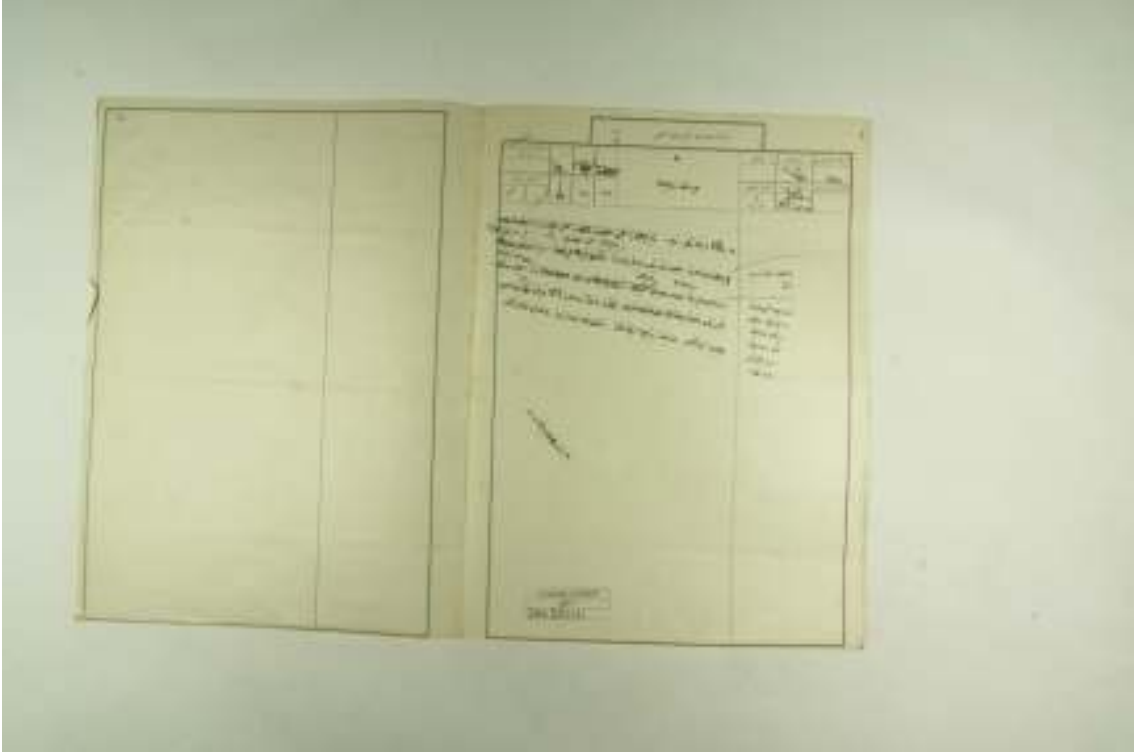
Tarih-i Osmanî Encümeni				Vakanüvis Abdurrahman Efendi		
Adı	Unvanı	Yer	Not	Tarih	İmza	İzafet
Necib Âsım Bey	Asakir-i Osmaniye Kaymakamı			1144		

4
 Tarih-i Osmanî Encümeni azasından ve asakir-i Osmaniye kaymakamlarından Necib Âsım Bey'in taşraya gönderilmeyerek Dersaadetçe münasib bir hizmette istihdamı lüzumunu havi ayandan Vakanüvis Abdurrahman Efendi tarafından gelen tezkireye binaen iktizasının ifası

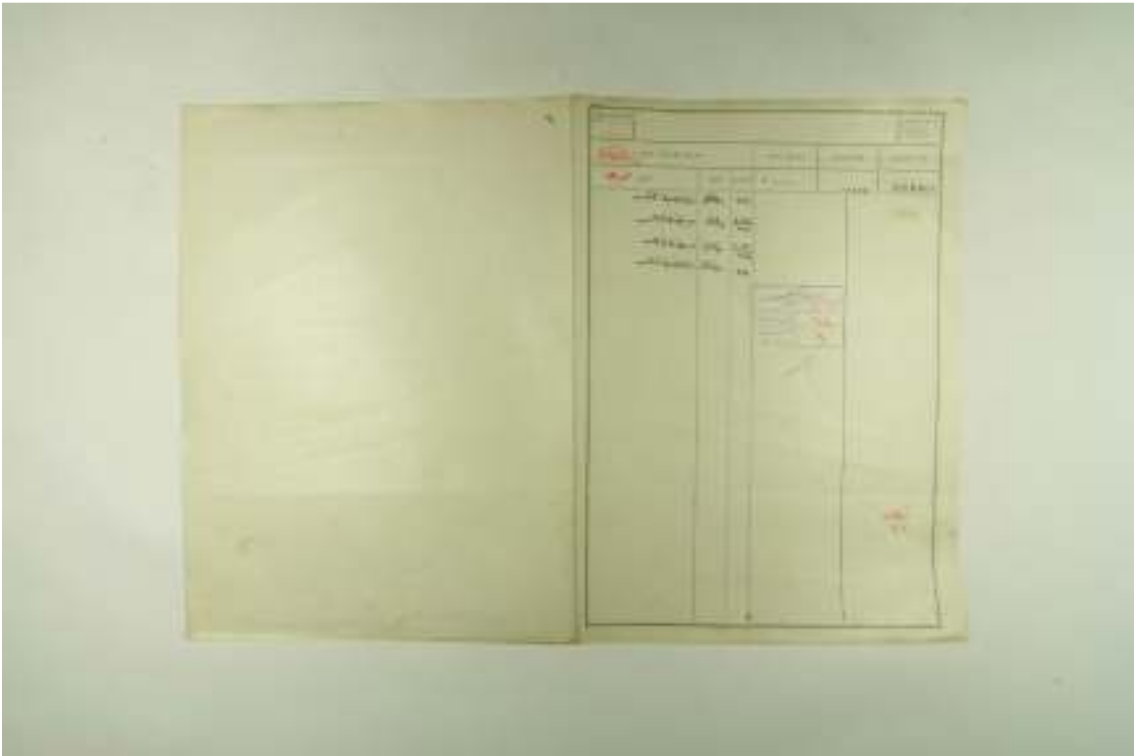
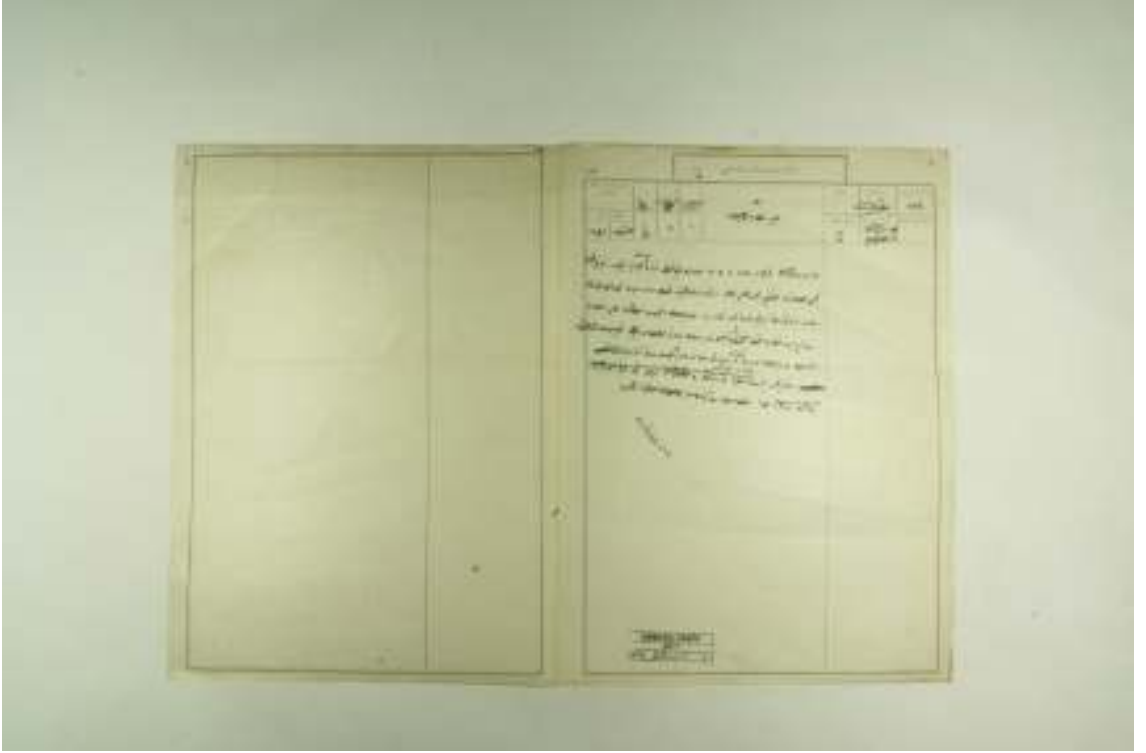
OSMANLI ARSIVI
 BEO

EK 8: Divan-ı Humayun kalemi memurlarından İsmail Hakkı ve Divan-ı Harbi Örf-i azasından Necib Âsım Efendi'nin imla komisyonundaki toplantıya davet edilmeleri

EK 9: Necib Âsım Bey'in Dersaadet'te uygun bir göreve atanması hakkında

EK 10: Necib Âsım Bey'in Dersaadet'te askeri bir göreve atanmasının gerekli olduğu hususunda

۱۵
تبریز فروردین ۱۳۰۳

مبلغ	۲۰۰
تاریخ	۲۰
محل	۲۰
موضوع	۲۰

مکتبہ عثمانیہ

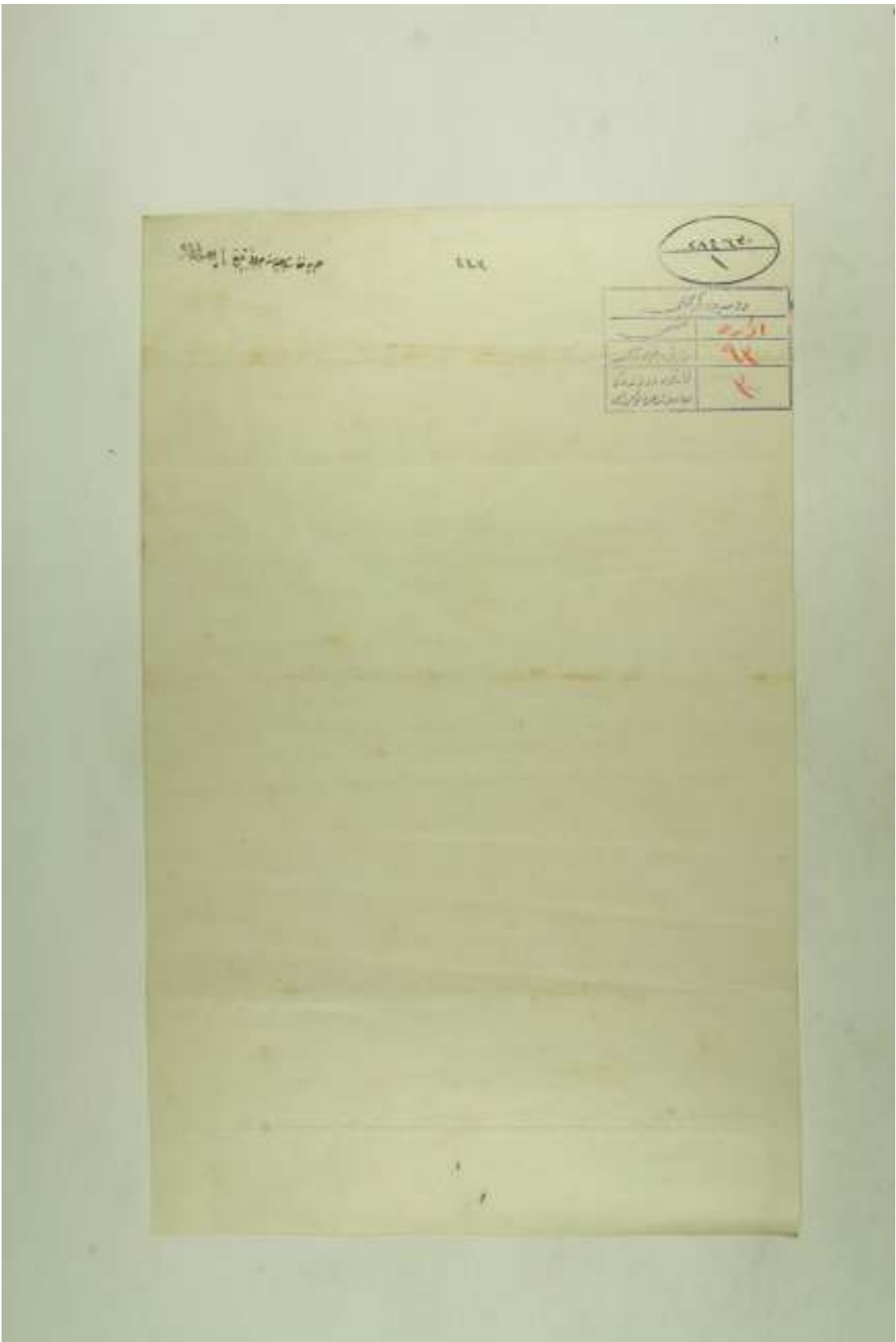
۷۰۶

مکتبہ عثمانیہ
سیدہ زینب بیگم
بورجیہ عثمانیہ

مکتبہ عثمانیہ
سیدہ زینب بیگم
بورجیہ عثمانیہ
۱۰۰۰
۱۰۰۰
۱۰۰۰

OSMANLI ARŞIVI
SFO
3276 284670 3

مذکورہ بالا مکتوبہ میں مذکور ہے

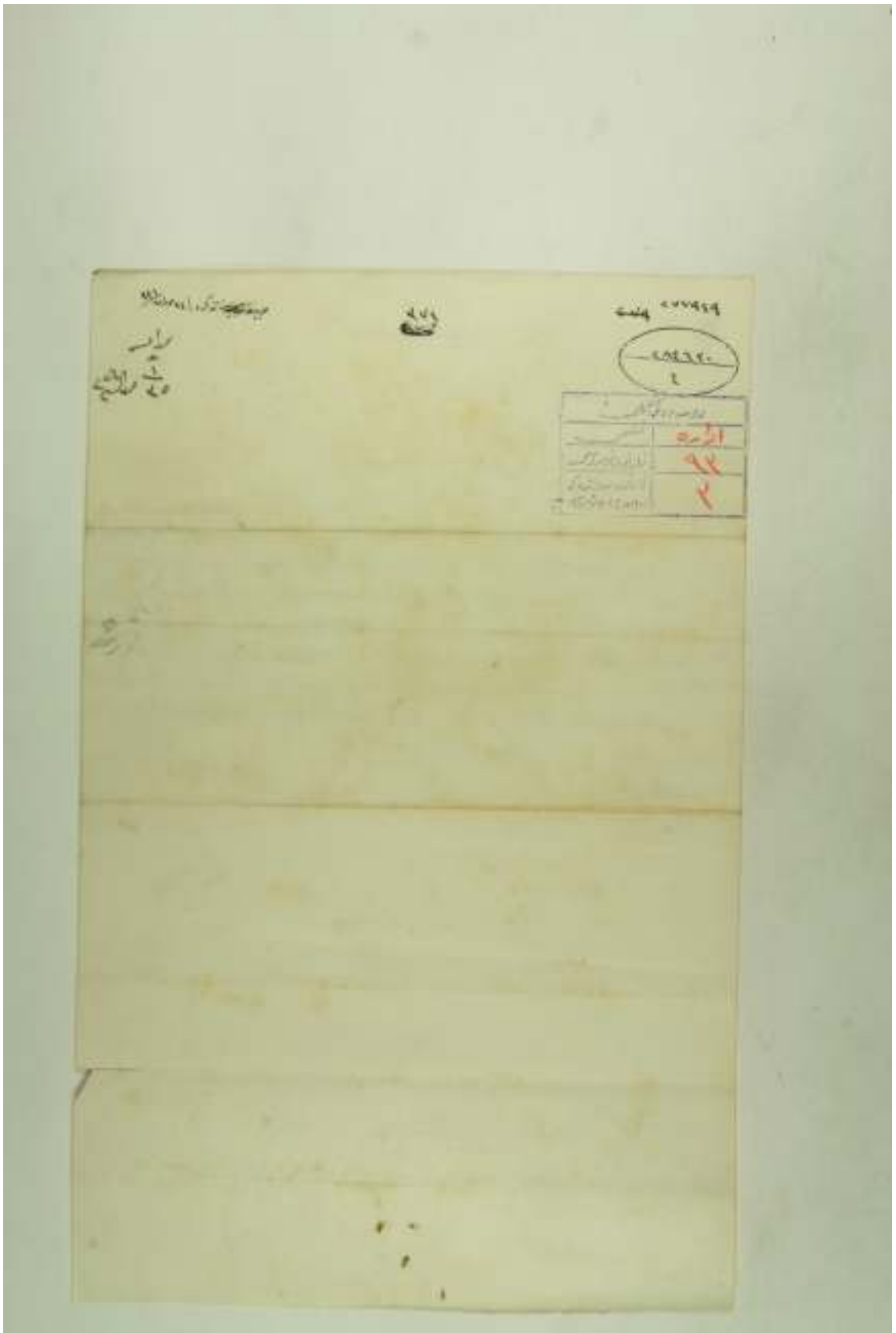
مذکورہ بالا مکتوبہ میں مذکور ہے

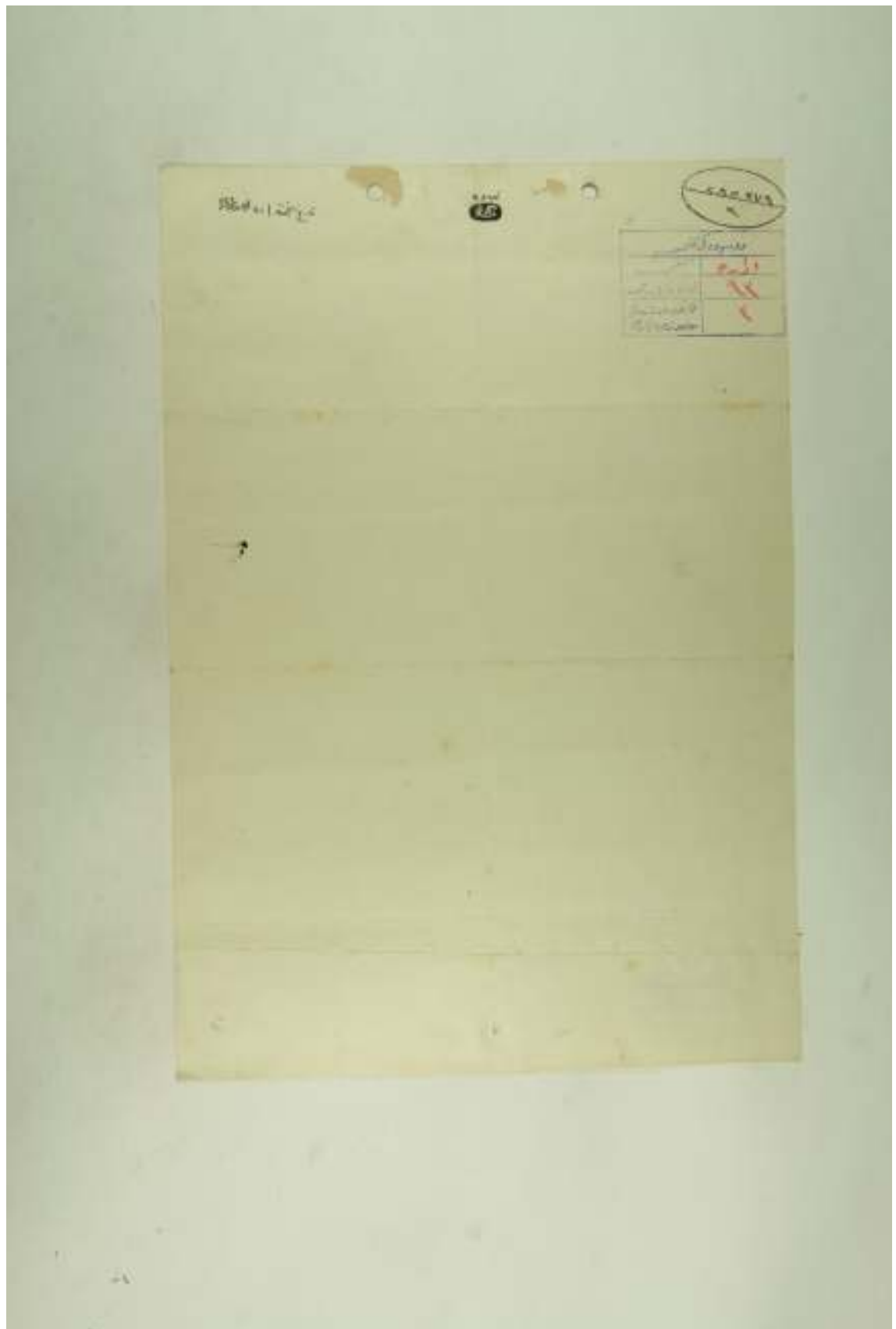
مذکورہ بالا مکتوبہ میں مذکور ہے
مذکورہ بالا مکتوبہ میں مذکور ہے
مذکورہ بالا مکتوبہ میں مذکور ہے
مذکورہ بالا مکتوبہ میں مذکور ہے
مذکورہ بالا مکتوبہ میں مذکور ہے
مذکورہ بالا مکتوبہ میں مذکور ہے
مذکورہ بالا مکتوبہ میں مذکور ہے
مذکورہ بالا مکتوبہ میں مذکور ہے
مذکورہ بالا مکتوبہ میں مذکور ہے
مذکورہ بالا مکتوبہ میں مذکور ہے

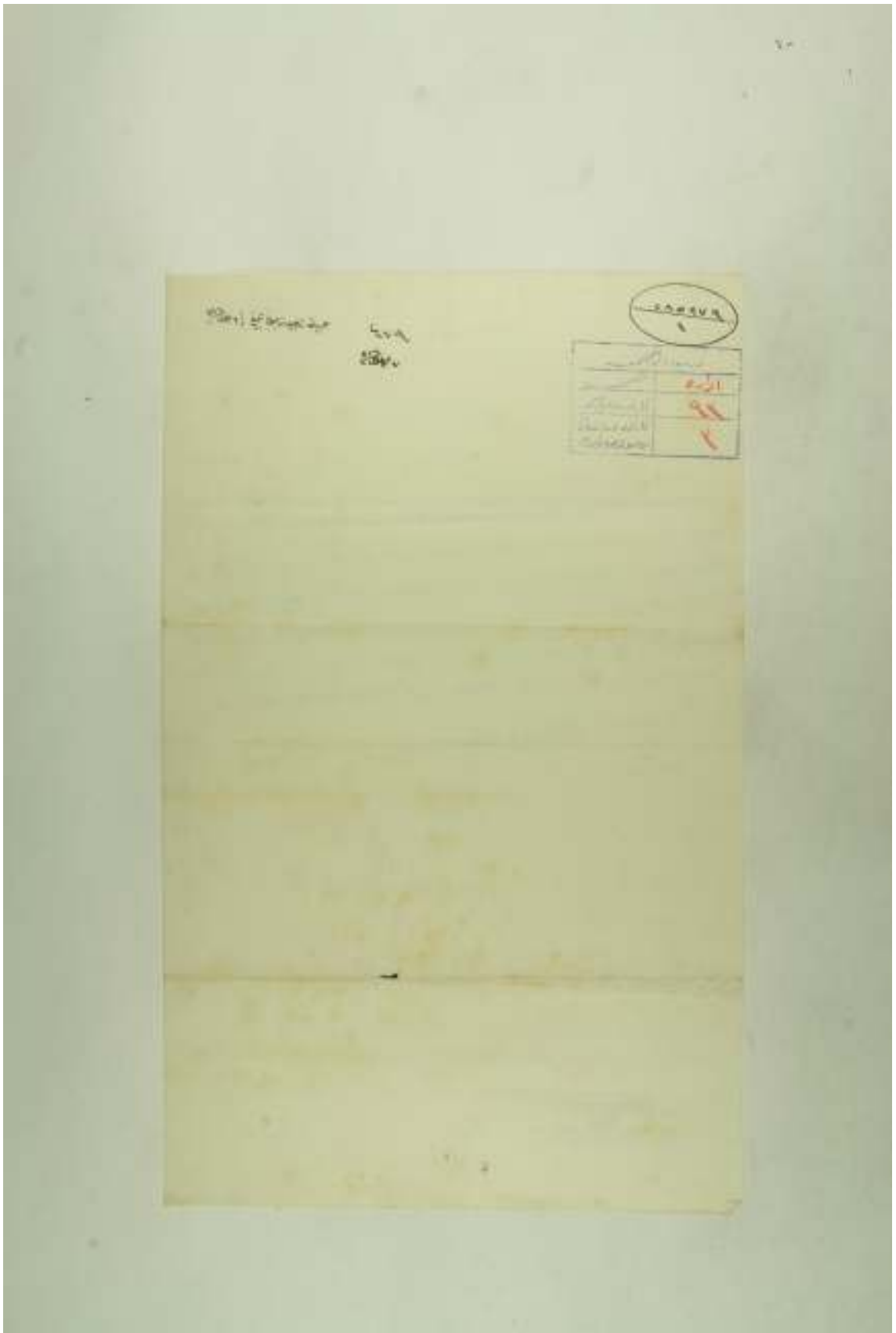
مذکورہ بالا مکتوبہ میں مذکور ہے

مذکورہ بالا مکتوبہ میں مذکور ہے

OSMANLI ARSIVI
BEO
1276 284630 5

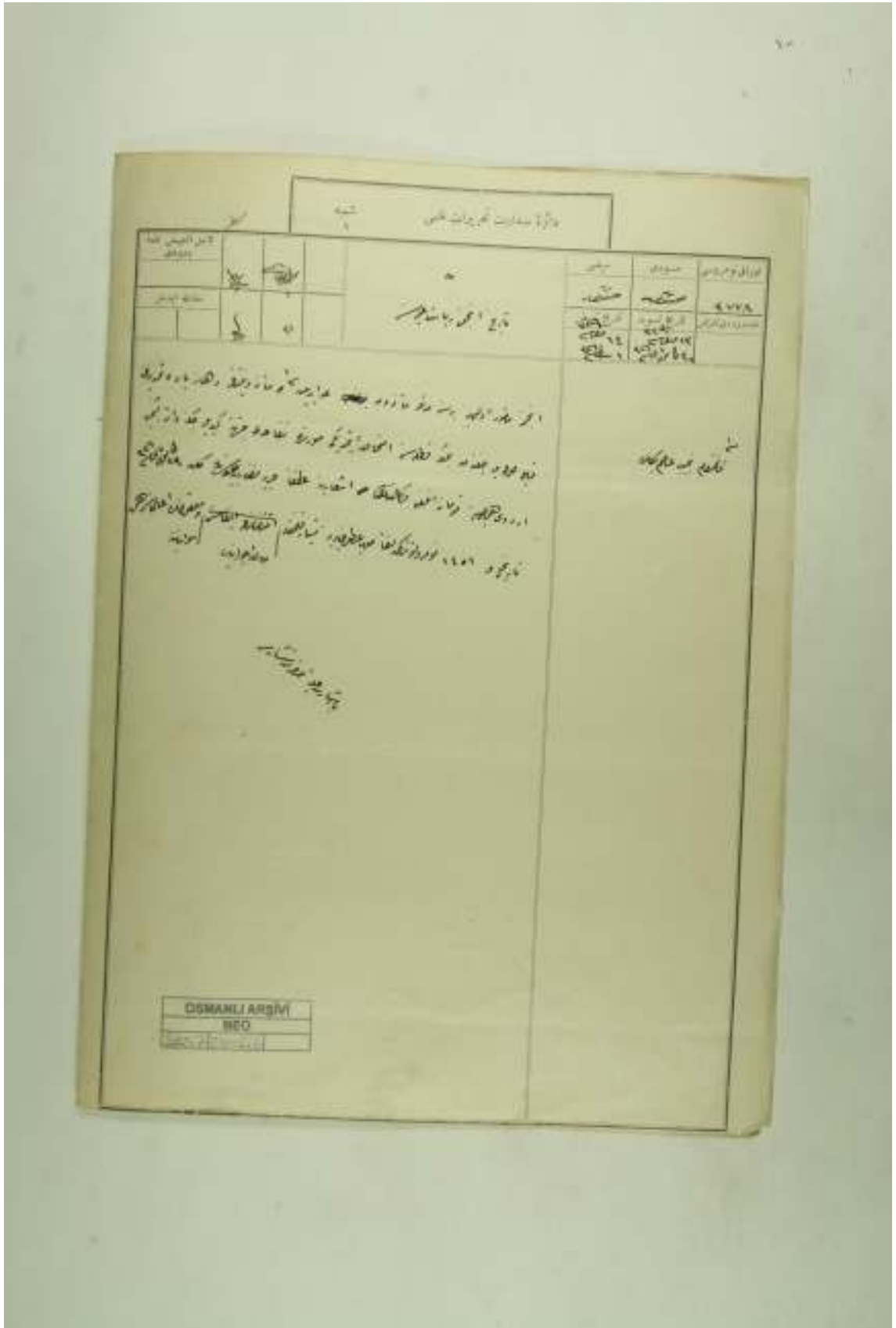

18th of October
1894

SARVA
1

SARVA	
SARVA	1894
SARVA	1894
SARVA	1894

EK 12: Necib Âsım Bey'in kıtasına katılmadığı takdirde emekli edileceği

ملاحظات		التاريخ		
رقم الحساب	وصف الحساب	السنة	الرقم	الرقم
100	مصاريف	1900	100	100
101	مصاريف	1900	100	100
102	مصاريف	1900	100	100
103	مصاريف	1900	100	100
104	مصاريف	1900	100	100
105	مصاريف	1900	100	100
106	مصاريف	1900	100	100
107	مصاريف	1900	100	100
108	مصاريف	1900	100	100
109	مصاريف	1900	100	100
110	مصاريف	1900	100	100
111	مصاريف	1900	100	100
112	مصاريف	1900	100	100
113	مصاريف	1900	100	100
114	مصاريف	1900	100	100
115	مصاريف	1900	100	100
116	مصاريف	1900	100	100
117	مصاريف	1900	100	100
118	مصاريف	1900	100	100
119	مصاريف	1900	100	100
120	مصاريف	1900	100	100

ملاحظات	
رقم الحساب	وصف الحساب
100	مصاريف
101	مصاريف
102	مصاريف
103	مصاريف
104	مصاريف
105	مصاريف
106	مصاريف
107	مصاريف
108	مصاريف
109	مصاريف
110	مصاريف
111	مصاريف
112	مصاريف
113	مصاريف
114	مصاريف
115	مصاريف
116	مصاريف
117	مصاريف
118	مصاريف
119	مصاريف
120	مصاريف

100

EK 13: Necib Âsım Bey'in Dersaadet'te bir memuriyetle görevlendirildiği

تاریخ عثمانیہ

مصر - مای جان عثمانیہ

مصر - مای جان عثمانیہ

و بحسب اتفاق در سنین مبارک و شریفه...
مصر ایالت...
و در روز...
و در روز...
و در روز...

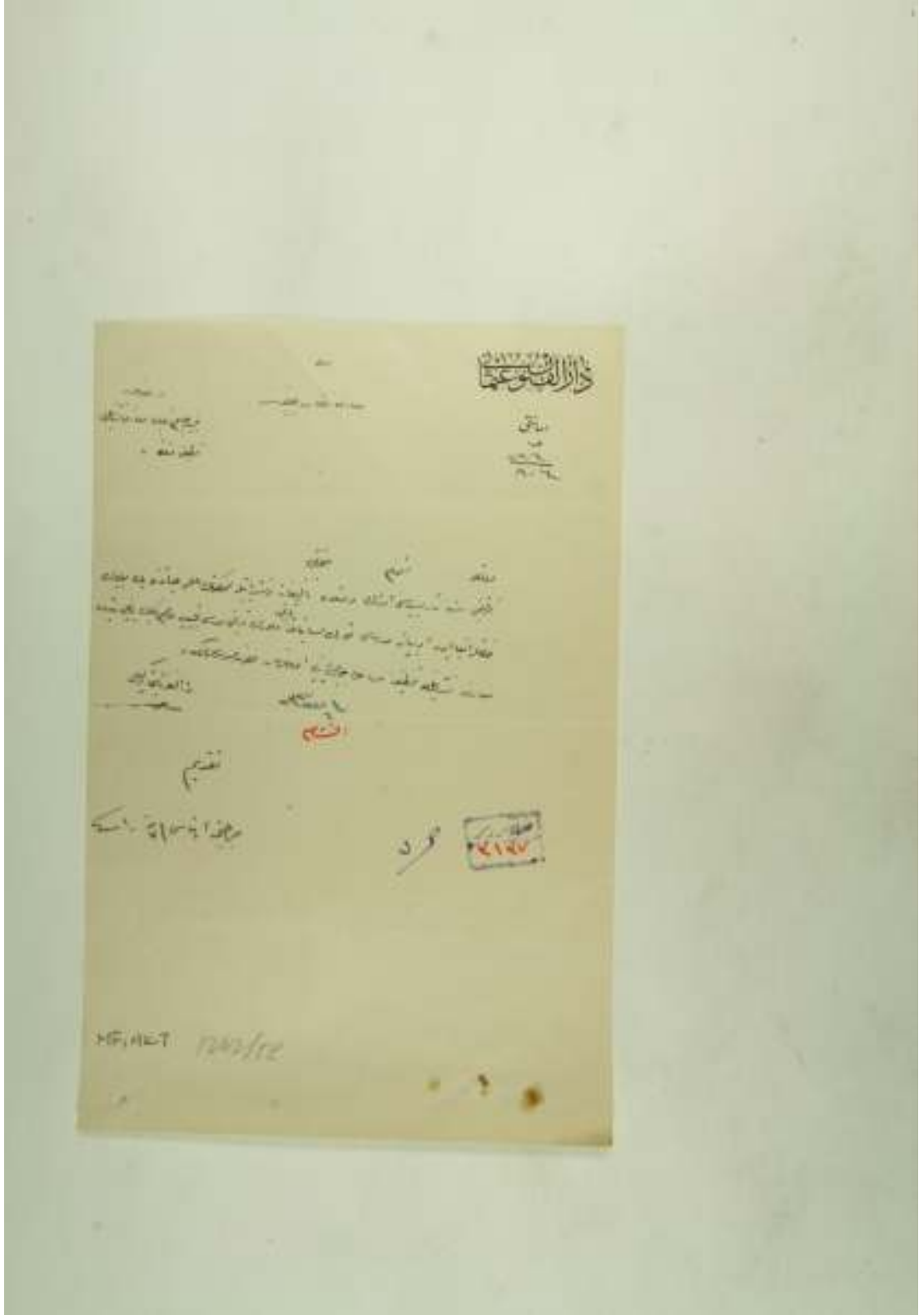
ایمانی و...
مصر...

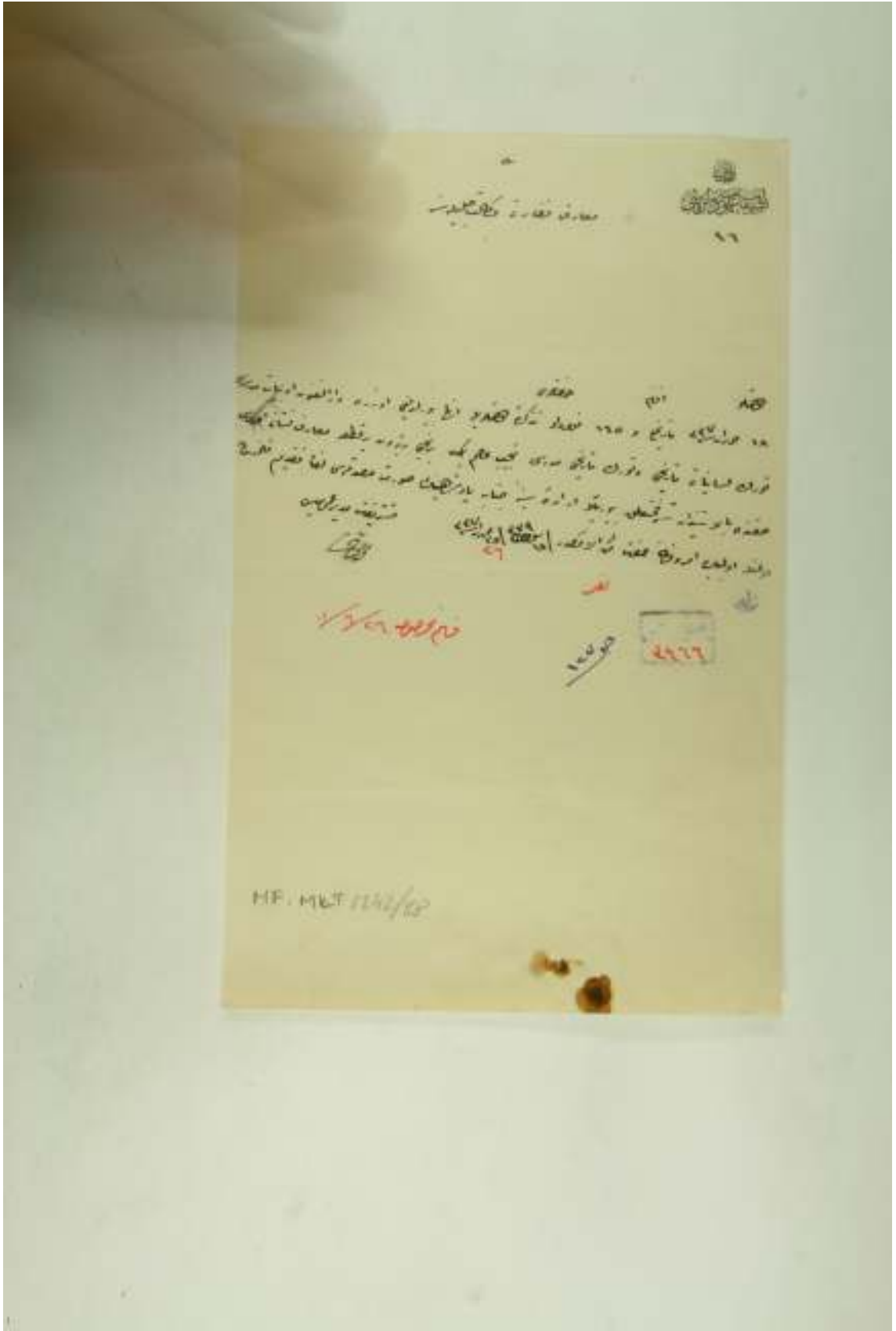

OSMANLI ARŞIVI
BED
1324/1325

EK 14:Necib Âsım Bey'e "Maarif Nişânı" verilmesi

مجلس شورای عالی معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
مجلس شورای عالی معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

مجلس شورای عالی معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

مجلس شورای عالی معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

شماره ثبت		تاریخ		موضوع	
	۱۱۰				
مجلس شورای عالی معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه					

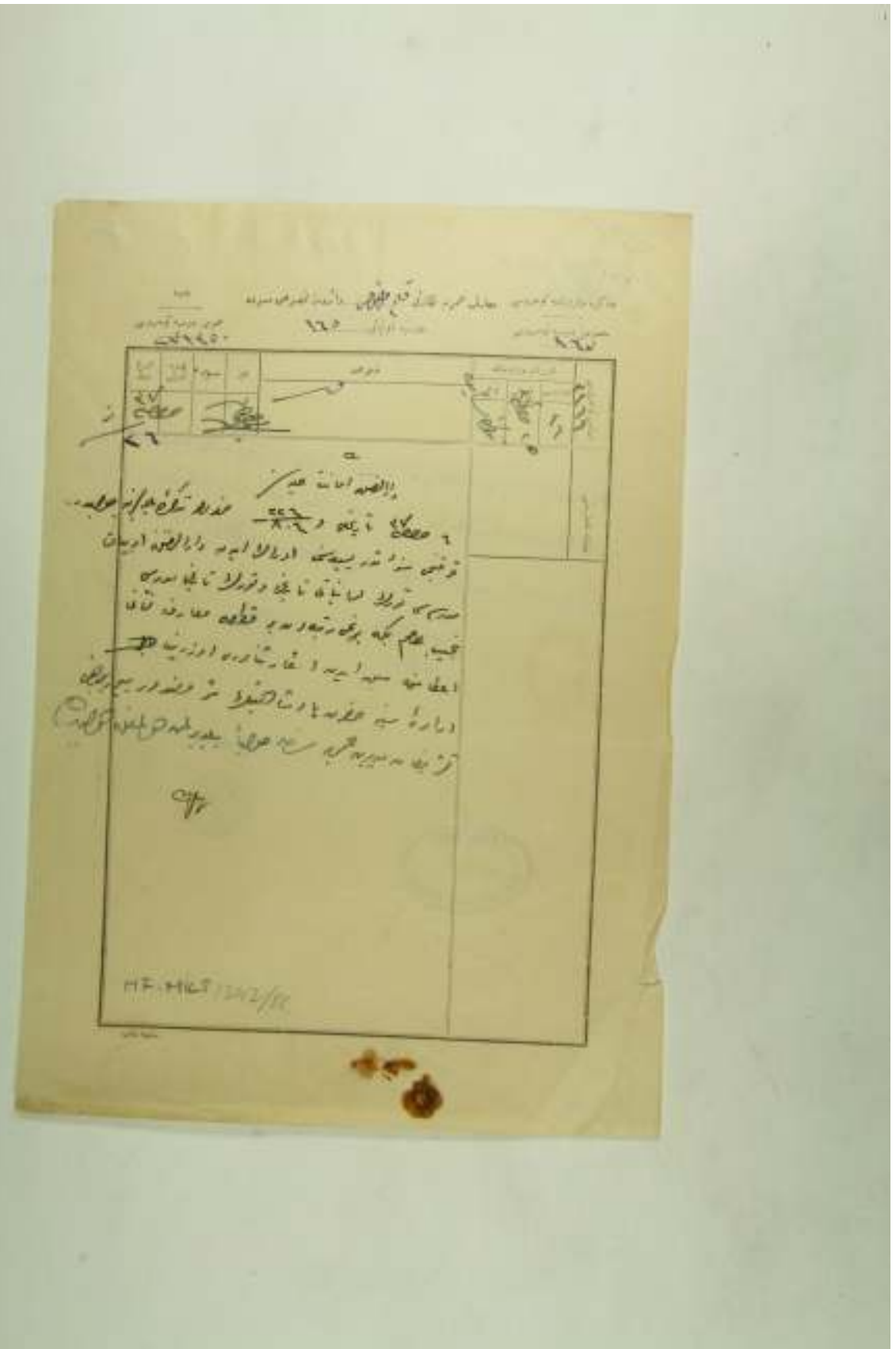
و حق سبحانه و تعالی را در این مقام و مقامات دیگر و در این مقامات
مجلس شورای عالی معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
مجلس شورای عالی معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
مجلس شورای عالی معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
مجلس شورای عالی معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
مجلس شورای عالی معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
مجلس شورای عالی معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

ازادته

و حق سبحانه و تعالی را در این مقام و مقامات دیگر و در این مقامات
مجلس شورای عالی معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
مجلس شورای عالی معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
مجلس شورای عالی معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
مجلس شورای عالی معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
مجلس شورای عالی معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
مجلس شورای عالی معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

ازادته

HF.MGI 141/11

۲۹۵

اداره ثبت حقوق

شماره ۱۴۵

قریباً سنه ۱۳۱۵ قمریه در کتب مرآت المصنفین و الفهرست در بیان صدر سید تاج محمد علی
 دیرین در کتب مرآت المصنفین و الفهرست در بیان صدر سید تاج محمد علی
 موداره ثبت حقوق اداره ثبت حقوق - ۱۳۱۵

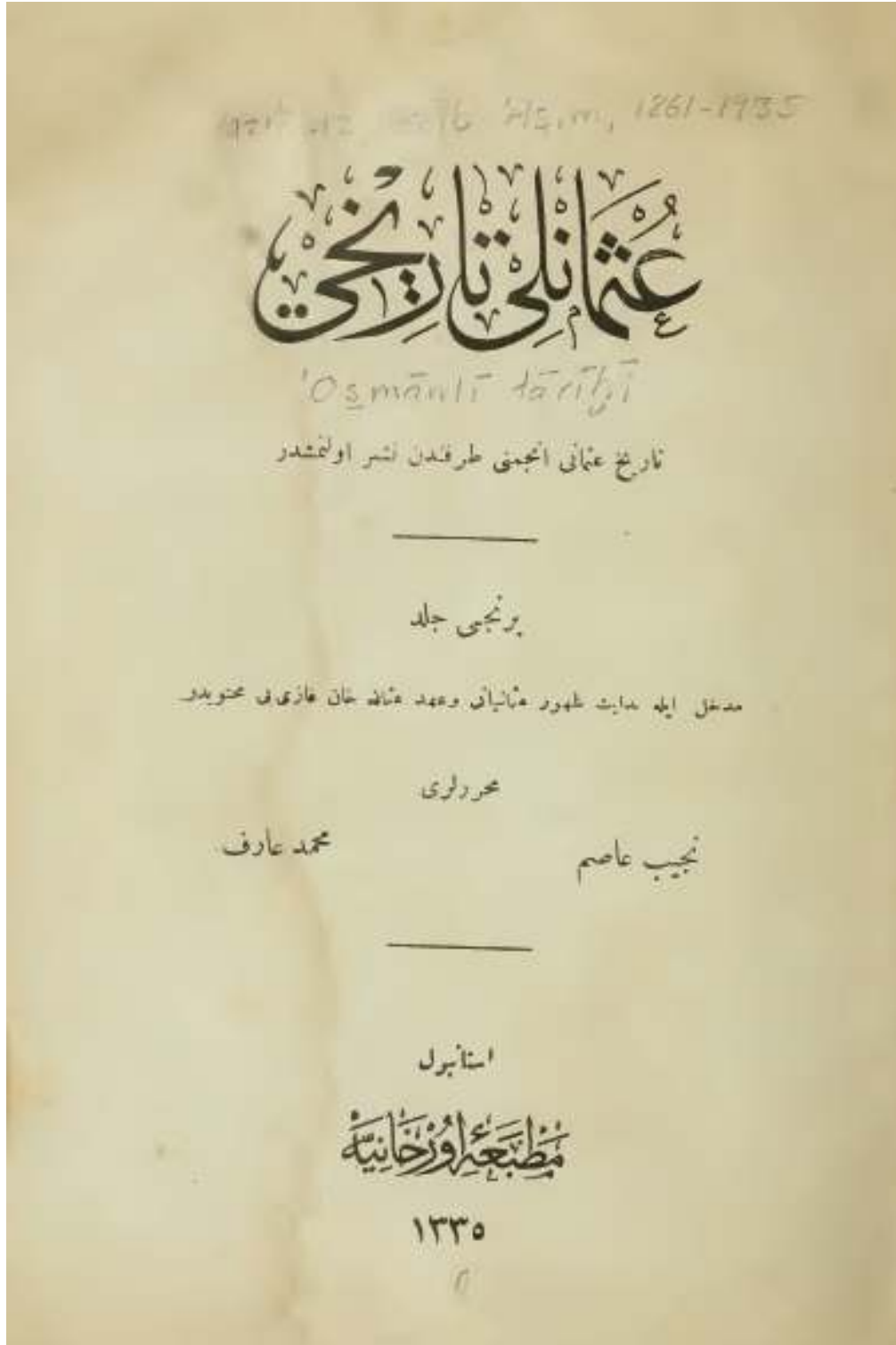
محمد علی
محمد علی

امضاء محض

HF. HLT 1247/53

**EK 15: Necib Âsım'a Ait Bazı Kitapların Ön Kapakları
Osmanlı Tarihi**

Türk Tarihi

Mükemmel Sarf ve Nahv-i Osmanî

کلیات علوم دینیہ و ادبیہ و حکمیہ ایله السنہ مختلفہ دن

طاقم: ۲ — قسم: ۱ — صره: ۳

مکمل
سarf و Nahv
Osmanî

مؤلفی

— طوبطاشی رشیدیہ عسکری لسان معلی پیاده قول اغالندن —

نجیب عاضم

مجلس معارف عسکری طرفندن بالتدقیق کلیاتہ قبول اولمشدر .

استانبول ۱۳۱۱ نisan

— مکتب حربیه مطبعه سنده طبع اولمشدر —

نجیب عاصم

اسکی ساوئر

اسکی تورک ضرب مثلری

صاتیلان یری :

زمان کتابخانہ سی

باب عالی جادہ سی - ۳۸ نومرو

بہایی ۲۵ غزوشدر

درسعادت - ۱۳۴۳

Osmanlı Sarfı

عَمَانِی صَرْفِی

TÜRK DİL KURUMU
KÜTÜPHANESİ

تاریخ: ۱۰/۱۱/۱۳۳۰

Kayıt No: ۲۵۶۸

۷۷

برنجی طبعی

۵۰۷۷

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه

صاحبی: کتابچی ستراق

قسطنطنیه

مکتب صنایع مطبعه سنده طبع اولمشدر

۱۳۱۰

Pek Eski Türk Yazısı

« تورك درنگى » نىرىبانى

صاىى ۲

پك اكي تورك يازىسى

مؤلفى

« تورك درنگى » و « تاريخ عثمانى انجمنى » اعضاسىندن

مير آلاى

نجيب عاصم

TÜRK DİL KURUMU KOTUP.	Emes No: F.İl. A/1470	5281
	Kayd No:	1829

ايكىنچى باصیلیشى

طابع و نایشرى : « تورك درنگى »

استانبول

نجم استقبال مطبعهسى

۱۳۲۷

TÜRK DİL KURUMU

Lügat-i İlmiye ve Fenniye

OSMAN FERİT CAĞLAMIN
TÜRK TARİH KURUMUNA
ARMAĞANIDIR

لغات علمی و فنی

مواد تحت ویرسی

علوم مدن

۱. علوم مابعدالطبیعه و اخلاقیه — حکمیات، علم روح، منطق، تربیه، فقه، حقوق و فوائذ موضوعه، سیاست، اداره، تدبیر منزل.
۲. علوم ریاضیه — ریاضیه اصلیه: حساب، جبر، هندسه، — ریاضیه تطبیقیه: ماکنه، هیئت، مهندساک، فن حرب، کمچلک، حساب احتمالی، (ثفورته، پیانغو؛ تقسیم اراضی، علم مساحه، مقیاسات (وزن، ثقلت و مسکوکات) و سائر.
۳. علوم طبیعه — حکمت طبیعه و کیمیا — علم المعادن و علم الارض و نباتات، حیوانات، علم بشر، تشریح، فیزیولوژی.
۴. علوم طبیه طب، جراحی، اسپجیاری و مواد طبیه؛ بیطره.
۵. علوم باطله کیمای باطل، نجوم، سحر، افسون و سائر.

فنوندن

۱. صرف صرف عمومی؛ السنه.
 ۲. ادبیات بیان، بدیع، بلاغت — ۳. شعر
 ۴. تاریخ — تاریخ اشکال مختلفه سی، اصل تاریخ — تقویم التواریخ، آثار عتیقه، باله عوغرافیا؛ مسکوکات قدیمه، جغرافیای نظری، اتوغرافیا، استاتیسیتیق، اساطیر
- صنایعدن
- صنایع نفیسه و تربییه رسم، نقش، حک، لیتوغرافیا، فوطوغرافیا، طباعت، — تقرو هیکلتراشنق، معماری، موسیقه، رقص؛ جناسنق، اسقریم، فروسیت؛ سیاحت؛ آوجیلق
- لعبیات مختلفه: مهارت اوپونلری، طالع اوپونلری
- صنایع مفیده — صنایع زرعیه، زراعت، اورمانچیلق، باغچه و انلق — صنایع معدنیه؛ معدنک اخراج و ایشلدملری

مؤلفلری

حسن نجیب

نجیب عاصم

برنجی طبیعی

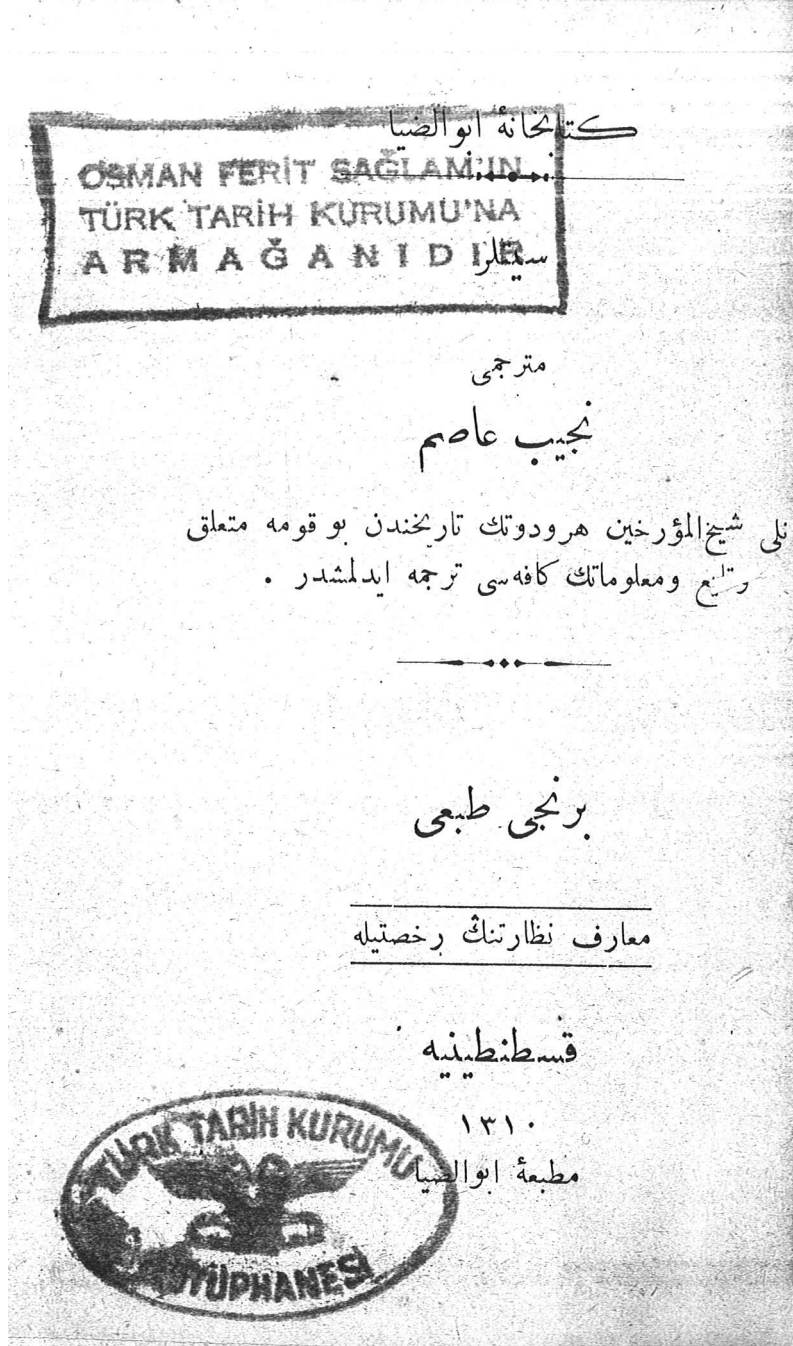
هر حق محفوظدر

مطبعه عامرده طبع و تمثیل اولمشدر.

در سعادت

Sitles

Millî Aruz

EMET HALİT YAŞAROĞLU
KİTAPLARI
Siyaset - Devlet

نہیب عالم

مِلّی اَرُز

0000001466

صاحب و ناشری : الیاس

قنات مطبعہ و کتب خانہ سی پاب عالی ہارہ سندرہ نوروز ۲۰

۱۳۲۹
۹۵
۱۴۶۶/۱

4604

Hibetü'l Hakayık I. Kısım

1115 46

نجیب ماسم

هنا الحق القوي

نور من نور

برنجی قسم

مؤلف :

احمد بن محمد بن کناکی

استانبول — مطبعة عامرة

۱۳۳۴

Hibetü'l Hakayık II. Kısım

0000000046

هبة الحقیر
شیراز مطبعہ

ایکینچی قسم : متن

مؤلف :
احمد بن محمود بوکانکی

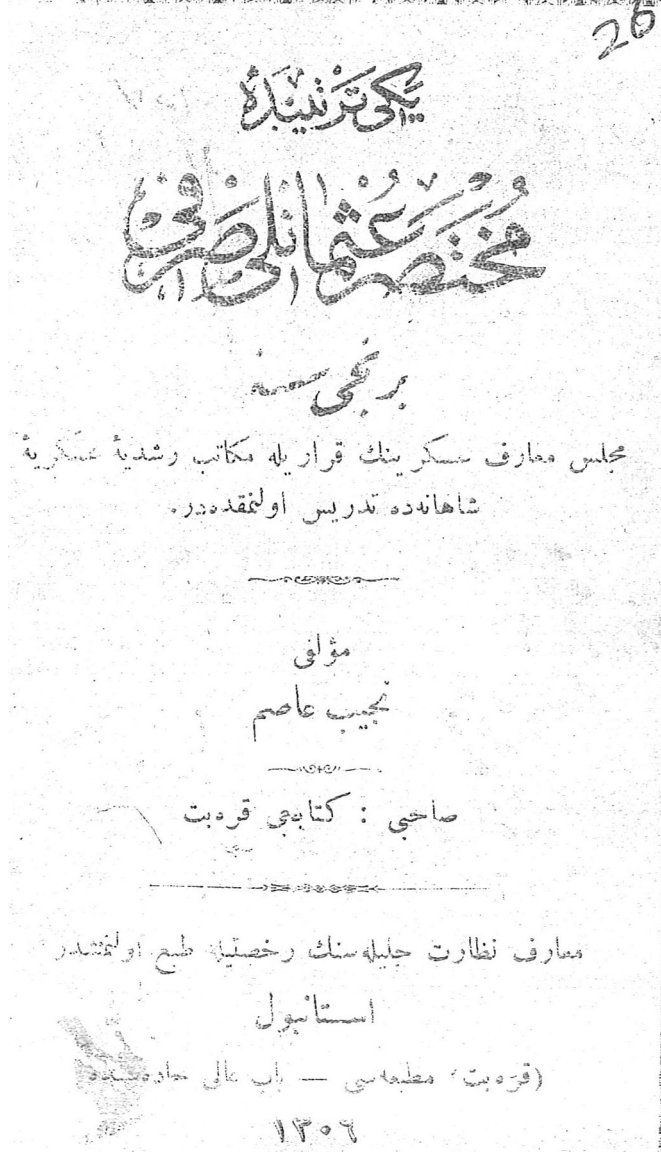
شارحی و تالی :
نجیب عاصم

استانبول — مطبعة عامرة

۱۳۳۴

Yeni Tertibde Muhtasar Osmanlı Sarfı

Terdtib-i Cedid Osmanlı Sarfı

ترتیب جدید
 0000000349 **تَرْتِيبُ الْجَدِيدِ**
 —————

طرز الادامسی قایت سلیس اولوب حکاتب رشده یارده
 تدریس ایملک اوزره ترتیب ایملشدر

مؤالی
 نجیب حاصم
 صاحب و ناشری

درسمادت

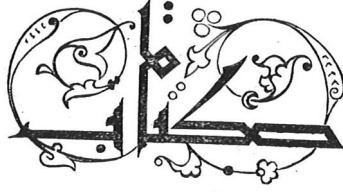
وزیر خاننده ۴۸ نوسرولی قسبار معلما سننده طبع اولمشدر

۱۳۲۸

Kitab

OSMAN FERİT SAĞLAM'IN
TÜRK TARİH KURUMU'NA
ARMAĞANIDIR

نجیب عاصم

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولمشدر

مطبعه صفا وانور

خواجه پاشا جاده سی نومرو ۳۲ و ۳۴

قسطنطنیه

۱۳۱۱

Divan-ı Lügati't Türkden Me'hüz Eski Savlar

ديوان لغات الترکدن مأخوذ

0000002520

اسکی ساویر

جامعی وشارعی

دارالفنون لسانیات و توریك تاریخچی مدرسی

نجیب عامم

شہزادہ باشی : اوقاف مطبعہ سی

۱۳۴۰ — ۱۳۳۸

EK 16: Emekli Sandığı Arşivinden Elde Edilen Belgeler

T. C.		Ankara	
M. M. V.		7/2/1936	
Teknik. Erişim, Erzurum Ş.		Hülâsa:	
Kısım Sayı: 36/4114-685			
		Umum açıkta Fiyade Albay tekalidü Erzurum Baylavı 610 Necip Asım milesi 329-----131	
İlağı	Veratı: 14/Kâ.Ev/935		
	<u>Taksit meşası</u>		
	5000		
	<u>3250 Tahsinatı</u>		
	8250		
	825 \$ de 10 namı		
	<u>9075</u>		

	<u>Kurug</u>		
	4537 X I/Kâ.Sa/936 dan itibaren karısı Hatice Beyyire		

	(Kadıköy esralinden)		
	Emlak Bankasına olan(135) lira borcunun tahsili		
	lâzımdır.		
		V. E. TKT. Ş. MD. <i>[Signature]</i>	
		<i>[Handwritten: 584 7.2.36]</i>	
	Adres: Kadıköy: Moda Bostan sokak N-15		

Düvel	Ünvan İhtiva 1965 maddesiyle ilgili belgeleri ayıklan ve bir defaya mahsus olarak tasvir edilen nüshaya burakılır										Mülâhazat	
	Aşığı Mikası Lira K.	Bu belge ayıklan ve tasvir edilmiş miktârı Lira K.	Nüsh başlığı	Tasvirin "A" ve "B" kısımları		Tasvirin "C" kısmı		Tasvirin "D" kısmı		Tasvirin "E" kısmı		
				1965 Yılı K.	1965 Yılı K.	1965 Yılı K.	1965 Yılı K.	1965 Yılı K.	1965 Yılı K.	1965 Yılı K.		1965 Yılı K.
Ayık nüshasının adı ve numarası:												
İnce yapılan tipine ait bir belge bu belgeye (ayıklan ve tasvir edilmiş) nüshaya burakılır	1965	1965	1965									
1965/1965/1965			(tasvir edilmiş)									
Bu belge tasvir edilmiş nüshaya burakılır.												
Kısa ve net tasvir edilmiş nüshaya burakılır.												
1965/1965/1965												
1965/1965/1965												

1965/1965/1965

Kadıköy Askerlik
Şubesi Reisliğine

Zencim Enzumum Sayıları Mütahhit
Miralay Necip Asım 13 İlk Kânun 935 de öi
müştür. Maaşta müstahak benden başka
kimse olmadığından düşecek maaşın e
lanması için yapılacak muamelelere i
zin vermenizi yalvarıyorum.

6/ Zevcesi
Necip Asım
C.A.M.M

Adress:
Neyyir Yazıksız
Bostan Sokak 7:15
Moda - Kadıköy

J. Kattan

86 III
6-1-736

J.

Askerlik Şubesi

NOY 86

kısım.3

eki.

Erenkoy Emniyet Müdürlüğüne

İlişik dilek kadının aşağısında adresi yazılı Beyyir
İgla keatlerle birlikte gubemize gönderilmesini iste-
rio.

Radik y
AS.Ş. Başkanı
Yarbay
Arif Ersoy.

Radik y
18-1-36

~~Elan~~ 1-1-36
as: 321

2.k

~~Kıy~~ ~~Arif Ersoy~~

aduyet dolapçile sunulur
10/1/36 Genkay 12

~~Arif Ersoy~~

Arif Ersoy

11
 H. K.
 Kəbir Gülcəyə gəndirilən Kərim
 xətətilə Miracat etdirildi
 27-1-916
 Bursanov H. K.
 H. Kəbir
 49
 Kərim Kəbir as-s. haqqında
 əgirdi müraciət
 etdirildi.
 23-1-916 Kərim Kəbir
 M. Kəbir

- 10 -

II. Zevcesi

- 1 - Kaç zevcesi vardır? *Bir zevcesi vardır*
- 2 - İsmi nedir? *Haliye Feyyaz*
- 3 - Nerede ikamet ediyor? *Cafur Ağa Moda Bostan Sokak 79 5/15*
- 4 - Tarihi akti? *Temmuz 3/4*
- 5 - Zevcinin vefatına kadar nikâhından idi? *evet*
- 6 - Zevcinin vefatından sonra başkasıyla izdivaç etmiş midir? *hayır*
- 7 - İkinci zevi ile tarihi akti? _____
- 8 - İkinci zevcinden talak vaki olmuş mudur? _____
- 9 - İkinci zevcinden talak tarihi? _____
- 10 - İkinci zevci zabitan veyahut memurinden mi, vefat etmiş babası veya oğlu varmudur? _____
- 11 - Banlardan dolayı kimler maaş alıyor? _____
- 12 - Hangi emvalden ve kaçat kuruş maaş aldıklarına dair maaş kayıt sureti bağlanacaktır, _____
- 13 - Hayatta olanların resmî senetleri gönderilecektir. _____
- 14 - Zevcesinin başka bir mahalden maaş varmudur? _____
- 15 - Varsa kimden? _____
- 16 - Maaşını hangi emvalden istiyor? *Kadıköy Kazası emval Müdürlüğü için*

Dikkat :

1 Haziran 930 dan sonra vefat eden zabıt ve askerî memurların zevceleri için 8, 9, 10, 11, 12, 13 köcü maddelerle cevapları yazılmayacaktır.

Nüfus memurluğu tarafından doldurulacak cetvel

Yıldızlı	Kırsal	Mahalle veya kariyesi	İlçe No.	İsmi ve lakadı ile babasının ismi	Doğum tarihi	Düğünceler Vukuatı
		Harmanlı Mahallesi	10	Hasan oğlu Kaya	1277	12.12.1905
				Kasım oğlu Kaya	1288	
				Hasan oğlu Kaya	1289	
				Fatma	1289	
				Kaya	1289	
				Jaluziyel Kaya	2.2.1916	
				N. Kaya		

Dikkat:

Bu cetvel Nüfus Memurluğu tarafından doldurulmuş, altı taksitli nüfusların ismi ve vukuatı hakkında bilgileri içermektedir.

1 - Nüfus Memurluğu tarafından doldurulmuş olan bu cetvelin nüfus memurluğuna teslim edilmesi zorunludur.
2 - Nüfus memurluğuna teslim edilmiş olan bu cetvelin nüfus memurluğundan başka kimseye verilmemesi.
3 - Şahsî işleri için nüfus memurluğuna teslim edilmiş olan bu cetvelin nüfus memurluğundan başka kimseye verilmemesi.

x

-9-

1. Vefat eden şahsın hüviyeti

- 1 - İsmi? Nezir (Erzurum Saygıncı)
- 2 - Pederinin ismi? Adım
- 3 - Şöhreti? Babı Hasan oğlu (yazıkçı)
- 4 - Rütbesi? Albay
- 5 - Kazan, köyü, nahiyesi, hane No. Antep Vilayeti, Kilis Kazası
- 6 - Şahsi vefatı? Ecelpile
- 7 - Vefat eden şahsın muvazaf veya Mütakaid olduğu? Mütakaid
- A - Şahiden mi?
- B - Hastalıktan ise hangi hastalıktan? zatürreden
- C - Vefat tarihi ve mahalli? 13/11/75 - Moda Postası Sokak
22 = 15
- D - Vefatına dair rapor ve icap ederse vesika bağlanacaktır.

Dikkat :

Mütakaidin vefat edenlerin beyannameleeri Askerlik Şubeleri tarafından bu talimata daisyına bağlanacaktır.

*Bu belge (bireysel veya toplu) veritabanı sistemine kaydedilmiştir. Bilgi talep durumunda web sitemizi ziyaret ediniz.

KİŞİLERİN İZLENİMLERİ				İstanbul		Kudus		Hosam		012.04	25	302
Sıra	Yazı No	İzlenim	Yazı No	İzlenim	Yazı No	İzlenim	Yazı No	İzlenim	Yazı No	İzlenim	Yazı No	İzlenim
1	1	E A		Osmangaziye Necip 1922/1923	Asım Gülşah	Kilis Evl 1292	Evl 1292	2. kez 1922				14.11.1925
2	2	E A		Hatice Nesrin 1922/1923	Asım Fatma	İstanbul 1292-1293	Dul 1292					05.07.1951
2	3	E A		Fatma Erol 1922/1923	Mehmet Asım	Hatice Nesrin	Osmangazi Evl 1292					1922/1923
				Fatma Erol 1922/1923	İkbal Hakim	Hakim Hakim	Osmanlı Evl 1922					1922/1923
2000/2001... (Bu belge kişisel olarak saklanmalıdır, başka yere yerleştirilmelidir.) 1) (V.G.) İzlenim yazı numarası: 2) İzlenim yazı numarası: DAHİYE								İstanbul Adliye Dairesi Başkanlığı 22.02.1998				
3920												

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Ercüment SARIAY
Doğum Tarihi ve Yeri : 30.03.1968 Aksaray / Türkiye
Unvanı : Okutman (Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi)

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
İlk Okul :	Ankara Ticaret Odası İlkokulu		
Orta Okul :	Akdere Ortaokulu (Ankara)		
Lise :	Abidinpaşa Lisesi (Ankara)		
Lisans :	Tarih Bölümü	Hacettepe Üniv. Edebiyat Fak.	1991

Görev Unvanı	Görev Yeri	Görev Yılı
Tarih Öğretmeni :	Turgut Reis Çok Programlı Lise Türkoğlu / Kahramanmaraş	1994-1998
Okutman :	Niğde Üniversitesi Üniversitesi Ortaköy MYO	1998
Okutman :	Aksaray Üniversitesi Rektörlük	2008 - ...
Medeni Hali :	Evli ve iki çocuk babası	
İletişim Bilgileri :	Aksaray Üniversitesi Rektörlüğü Dış İlişkiler Ofisi 68100 AKSARAY/MERKEZ 05063369289/03822882465/ercumentsariay@hotmail.com	